

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2015 / 3 FİYATI: 4 TL

Çanakkale Zaferi'nin 100.Yılında
Ortaya Çıkan Acı Gerçek:

Anzak Anıtlarındaki Sözler Kime Ait?

Cengiz Özakıncı'nın Yazısı 23. Sayfada

**Başkent
Üniversitesi'nin
Çalışma Alanı
Şimdi
Kazakistan'dan
İsviçre ve
Japonya'ya
Uzaniyor**

S. 17

Yahya Aksoy:
**Geçilemeyen
Barış Boğazı
Çanakkale** S. 31

Orhan
Velidedeoğlu:
**Halife Yurt
Dışına Nasıl
Çıkarıldı?** S. 11

Dr. Öğüt Yazman:
**Çelişkiler
Ülkesinde Adalet**
S. 53

Bahriye Üçok
ve Muazzez
İlmiye Çığ:
**Tüm Haklarıyla
Kadın**
S. 43

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Kadınının Kısa Tarihi, Osmanlı'nın Beylik döneminden Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar olan bir zaman diliminde kadının serüvenine yer veriyor. Titiz bir araştırma ve geniş bir kaynak taraması sonucunda ulaşılan bilgiler kronolojik bir anlatımla okuyucuya sunuluyor, kadının tutuculuğa ve toplum dışına itilmeye karşı direnişi anlatılıyor, eli kalem tutan kadınlara ve örgütlenme deneyimlerine değiniliyor. Birinci Dünya Savaşı sonunda ülkeyi işgale gelen düşmana karşı, kimi elinde kalemyle, kimi at üstünde silahıyla, kimi sırtında cephaneyle vatanını kurtarmak için çırpınan kadınları görecek ve vatanın kurtuluşunda ve kuruluşunda kadının oynadığı rolün önemini fark edeceksiniz.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

**Başkent Üniversitesi
Adına Sahibi:**

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Yayın Genel Yönetmeni
Mete Akyol

**Görsel Yönetmen
ve Yayın Genel Yönetmeni**
Yardımcısı :
Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:
Faruk Güney

Yayın Danışmanı:
Yaşar Öztürk

Türk Dili Danışmanı:
Haydar Göfer

Sanat Danışmanı:
Süheyla Dinç

Eğitim Danışmanı:
Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:
Nükheth Alicikoğlu

*Başkent Üniversitesi'nin bir kültür
hizmeti olan Bütün Dünya 2000,
Başkent Üniversitesi
kuruluşlarından*

1. Cadde, No: 77, Bahçelievler,
Ankara adresindeki Aküm
Reklamcılık, Danışmanlık ve
Yayınçılık Ajansı
Sanayi ve Ticaret A. Ş. 'nin
3. Cadde, No: 2, Yenimahalle,
Ankara adresindeki tesislerinde
basılmıştır.

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (*Anısal Başkan*)
Prof. Dr. Ahmet Mumcu
Prof. Dr. Solmaz Doğanca
Prof. Dr. Sevil Öksüz
Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,
Prof. Dr. Okay Eroskay
Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,
Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,
Prof. Dr. Levent Peşkirioğlu,
Gülbüz Atabek, Kaya Karan,
Ayhan Erten, İlhan Banguoğlu,
Ahmet Aydede, Manuel Bilos, Cengiz Dolunay

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, Pelin Hazar Aliabbasi,
Sabriye Aşır, Dr. Sıtkı Aydın, Nuray Bartoschek,
Sadi Bülbül, Haluk Cansın, İlkyay Erdem, Haluk Erdemol,
Sema Erdoğan, Konur Ertop, Gülbüz Evren,
Prof. Dr. Şadan Gökova, Metin Gören, Çağdaş Güner,
Mümtaz İdil, Muzaffer İzgü, Sinan Meydan,
Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Sabahat Önen,
Cengiz Özakıncı, Saniye Özden, Tekin Özerter, Bekir Özgen,
Nergis Öztürk, Yaşar Öztürk, Sezin San Sungunay, Mete Tizer,
İzlen Şen Tokar, İzmir Tolga, Suat Türker, Engin Ünsal,
Mehmet Ünver, Dr. Mehmet Uhri, Orhan Velidedeoğlu,
Dr. Öğüt Yazman, Halit Yıldırım, Mustafa Yıldız

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara
Tel: (0312) 215 51 27-313
Faks: (0312) 222 90 07

İletişim Adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok,
Kat: 3, Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul
Tel: (0216) 456 27 27 (pbx)
Faks: (0216) 456 27 29

Dağıtım: Yaysat

Basım Tarihi: 20 / 02 / 2015

www.butundunya.com.tr
butundunya@butundunya.com.tr

- 3** “Gerçek”leri Anlamak İçin
Sorgulamak Gerekıyor
Mete Akyol
- 5** 3 Mart 1924 *Dr. Sıtkı Aydınel*
- 11** Halife Yurt Dışına Nasıl Çıkarıldı?
Orhan Velidedeoğlu
- 17** Prof. Haberal, Uluslararası
Bilimsel Çalışma Sınırlarını
Genişletiyor
- 22** Conkbayır'nın Büyük Kahramanı

23 Atatürk'ün Anzaklarla İlgili Gerçek Sözleri

Cengiz Özakıncı

- 31** Geçilemeyen “Barış Boğazı”
Çanakkale *Yahya Aksoy*
- 36** Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 37** Sivas Kongresi Açış Konuşması
Cengiz Önal
- 43** İslamiyet ve Kadın Hakları
Doç. Dr. Bahriye Üçok
- 47** Atatürk'ü ve O Günleri
Düşünürken *Muazzez İlmiye Çığ*
- 52** Turhan Selçuk Karikatür Yarışması
- 53** Çelişkiler Ülkesinde Adalet
Dr. Ögüt Yazman
- 57** Atatürk Kaya Boztepe
- 61** Atatürk'ün, İnsanlık Projesi
Sinan Meydan

İÇİNDEKİLER

- 65** Ben Şarkı Söylemiyorum,
Güfteyi Anlatıyorum
Demir Aytaç
- 71** Moena *Gizay Temizsoylu*
- 75** Bağdat Demiryolu Projesi
Gürbüz Evren
- 80** Baskıcı Yönetimden Güler yüzlü
Sosyalizme *Konur Ertop*
- 85** İO'nun Çilesi *Haluk Erdemol*
- 91** Severim Ama Küserim de
Yücel Aksoy
- 95** Dün Düdü Ama Dün
Bugün Değil *Metin Gören*
- 99** Poetika *Tekin Özertem*
- 105** Mediciler *Mümtaz İdil*
- 111** Ruby Bridges *Sabriye Aşır*
- 117** Villa Melzi Bahçeleri
İzlen Şen Toker
- 122** Gülen Düşünceler
İlkay Erdem
- 124** İztuzu Kurtuldu Ama...
Can Pulak
- 126** Neler Olmuyor Ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 132** Côte *Ebru Coşkun Francour*
- 137** Sobayı Biz Yakıyoruz
Muzaffer İzgü
- 141** Tabiat Tarihi Müzesi
Nevin Dedeoğlu
- 144** Onlar Korkunç Değil
Mağdurlardı *Mehmet Ünver*
- 149** Web Kamerası *Deniz Bener*
- 42** İlk Dersimiz Türkçe
- 56** Bilginizi Denetleyin
- 70** Fırçalayarak
- 130** Ufak Tefek Bilgiler
- 151** Çözümler
- 152** Yarının Büyükleri
- 154** Bulmaca
- 156** Satranç
- 158** Ayın Kitapları
- 160** Bir Fotoğraf Bin Sözcük

"Gerçek"leri Anlamak İçin Sorgulamak Gerekiyor

Biz Türk halkı, çok mu "saf"ız, çok mu "acı"ız ya da çok mu "nazik"iz?

Büyüğümüz olarak benimsediğimiz bir kişiye "yakıştırılıp", onun tarafından söylendiği ileri sürülen herhangi bir sözün, doğruluğunu hiçbir süzgeçten geçirmeden, doğrulduğundan hiçbir kuşku duymadan, aktarıldığı biçimiyle "doğru" olarak kabul etmemizin nedeni, bizim bu üç özelliğimizden acaba hangisidir?

"Büyük sözü" olduğu ileri sürülen herhangi bir sözün doğruluğuna "saf"lığımızdan mı inanırız, "acı"lığımızdan mı boyun eğimiz ya da "nezaketi"imizden mi sesimizi yükseltmeyiz, karşı çıkmayız?

Bütün Dünya'nın bu sayısını okuduktan sonra kendinize bir iki dakikalık bir zaman ayırın, okuduğunuz bilgiler ve gördüğünüz belgeler üzerinde biraz düşünün ve sorumluzun yanıtını bize değil, kendinize verin.

Şimdi birlikte 23'üncü sayfamıza gidelim, "ayaklı kütüphanemiz" Cengiz Özakıncı'nın orada açıkladığı önemli bir gerçekle yüzyüze gelelim: "Mustafa Kemal'in, Çanakkale'de yatan binlerce şehit Mehmetcik'le, onları şehit eden düşman Anzak

askerleri arasında bir fark olmadığını" söylediği ileri sürülen sözler asla doğru değildir. Üstelik, tek sözcüğü bile asla Mustafa Kemal tarafından söylenmemiş bu sözler tümüyle sonradan uydurmadır ve işin daha da acı yönü, bu sözlerin Mustafa Kemal'e "yakıştırılmış" olmasıdır.

Çanakkale'den başka Avustralya'nın çeşitli kentlerindeki anıtlarda da kazılı, ayrıca Çanakkale Savaşı konusundaki birçok kitapta da yazılı bu sözlerin hiçbir zaman Mustafa Kemal tarafından söylenmediğini, o sözlerin söylenmiş gibi yapılp, sözcüğün tam anlamıyla "uydurulduğu"nu Cengiz Özakıncı, "olay"ın yalnızca belgelerini değil, "failleri"ni de ayrıntılarıyla açıklayarak kanıtlamaktadır.

Okurken siz de hayret edeceksiniz ama, "gerçek" diye uydurulan bir olayı, gerçekten "gerçek" özelliğiyle öğrenmiş olacaksınız.

Şimdi de sıra, arka sayfadaki karikatürü dikkatle incelemeye geldi: Almanya'yı simgeleyen ve "Kaiser" olarak adlandırılan miğferli kişi, kafasındaki fesiyle Türkiye'yi simgeleyen ve üzerinde "Türkiye" yazılı bir mermiyi, elleriyle

topun namlusuna yerleştirirken, “Güvence de vererek”, Türkiye’ye şöyle diyor: “Herşeyi bana bırak. Senin bütün yapman gereken, yalnızca patlamaktır.”

Türkiye ise Almanya’ya, şu soruyla karşılık veriyor: “Evet, onu biliyorum. Fakat herşey olup bittikten sonra ben ne olacağım?”

Birinci Dünya Savaşı’nın başladığı 29 Ekim 1914 tarihinden yaklaşık bir ay sonra, 11 Kasım 1914 tarihinde, İngiltere’nin Punch adlı gülmece dergisinde yayımlanan bu karikatür, Çanakkale Savaşı’na giriş nedenimizin belki bir kanıtı değil ama, kesinlikle yalın bir özetidir.

İngilizler, sömürgeleri Avustralya ve Yeni Zelanda’nın askerlerinden oluşturdukları karma bir orduyu, bu ülkelerin sözcüklerinin baş harflerinden oluşturdukları “Anzak” adıyla Çanakkale’ye gönderirlerken, Almanlar da en az onlar denli akıllı olduklarını kanıtlamışlar ve...

Dönemin Osmanlı Genel Kurmay Başkanı’nın sırtını okşayarak, Osmanlı padişahının gözünü korkutarak, Osmanlı’yı önce savaşta sokmayı, sonra ordusunun Çanakkale’ye gönderilmesini sağlayarak, yarım milyona yakın insanın can verdiği bir savaştan,

onlar da tek Alman’ın burnu bile kanamadan çıkabilme akıllığını göstermişlerdi.

Gerçeklerin gurur verici olanları göğüslerimizi kabartır ama... Özellikle 100’üncü yıldönümünde, göğsümüzü kabartan 18 Mart Deniz Zaferi’imiz “gerçeği”ni bile eksiksiz anlayabilmemiz için, bu gerçeğimizin sağındaki solundaki, önündeki arkasındaki ve altındaki “gerçekler”i de sorgulamamız gerekmektedir...

Bu ve benzeri sorgulamaları yapmazsak, o zaman kendi kendimizi sorgulamak zorunda kalacağız: “Biz çok mu naziziz, çok mu aciziz ya da çok mu safız?...”

meteakyol@butundunya.com.tr

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Sıtkı Aydinel

3 Mart 1924

Bundan 91 yıl önce

**3 Mart 1924 günü TBMM’de
üç yasa kabul edildi**

**1-Şer’iyye ve Evkaf ve
Erkan-ı Harbiye Vekaletinin
kaldırılması**

2-Tevhid’i Tedrisat

**3-Halifelğin kaldırılması
ve Osmanlı Hanedanı’nın
Türkiye Cumhuriyeti Top-
rakları Dışına Çıkarılması**

Gazi Mustafa Kemal uzun süredir bu yasaların çıkarılmasını düşünüyordu. TBMM açılmış, Saltanat kaldırılmış, Cumhuriyet ilan edilmişti. Ancak, yapılacak daha bir çok devrime gereksinim vardı. Bunların başında da bu yasalar geliyordu. Çünkü, çıkarılan yasaların şeriata uygun olup olmadığını kontrol eden Şer’iyye Bakanlığı (*Bunun yerine Diyanet İşleri Başkanlığı*) ve dini vakıflara bağlı olanları idare eden Vakıflar Genel Müdürlüğü (*Bunun yerine de Vakıflar Genel Müdürlüğü*)

kurulacaktı) görevde oldukça; Eğitimi ve Öğretimi dini etkilerden kurtarmak, laik bir duruma getirebilmek, halkı cehaletten kurtarmak ve bir eğitim seferberliği yapabilmek için *(bu konularda iyice incelenilecektir)* kesinlikle Tevhidi Tedrisat yasasına gereksinim vardı. Hele, kurulacak laik Türk devletinde Halifelik denilen ikinci bir devlet gibi, Osmanlı Sarayının yetkilerini kendinde gören, dünya müslümanları arasında hiçbir etkinliği kalmayan, üstelik Kurtuluş Savaşımızı engelleyen bir kurumun var olması düşünülemezdi. Osmanlı Hanedanının Türkiye toprakları içinde kalması hedeflenen yeni Cumhuriyet'i devam ettirmekte engeller çıkarabilirdi.

Işte bütün bu nedenlerle 3 Mart 1924 günü bu yasalar çıkarıldı ve o gün Devrim Tarihimizin en önemli günlerinden biri oldu. Atatürk, bu yasaların çıkarılması zamanının geldiğini, çok iyi tespit etti ve Meclise öneriler verdirerek bu yasaları Meclisin kararı olarak çıkarttı.

O, bir “zamanlama ustası” olduğunu da burada da kanıtladı. Bütün devrimleri bir anda yapmadı zira, pek çok direniş olabiliyordu. Nitekim, Devrimleri halka anlatarak ve inandırarak yapmasına karşın iç ve dış kışkırtmalarla, yine de bir çok engeller çıkarıldı. Atatürk, bunları öngörüyordu. Gerekli önlemleri de aldı. Hükümeti bu önlemleri alma yönünde örgütledi. Hükümet otoritesinden hiç ödün vermedi.

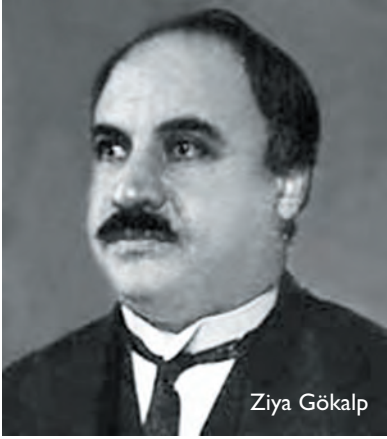
Bu genel bilgiyi verdikten sonra, şimdi **Tevhidi Tedrisat** yasası hak-

kında detaylı bilgi vermeye geçebiliriz. Aynı makaleye bu üç yasayı ayrı ayrı detaylı bir şekilde, sığıdırma olanağı yoktur. Bu yasanın detayını açıklamadan önce Osmanlı dönemi Maarifini ve neden bu yasaya ihtiyaç duyulduğunu -neden, sonuç- ilişkisini belirtmek gerekir.

Osmanlı döneminin en büyük özelliklerinden biri de medrese-mektep ilişkisi idi. İlk Osmanlı Medresesi 1330 yılında, o sırada Beyliğin merkezi olan İznik'te kuruldu. Daha sonraki yıllarda da temel öğretim kurumu olarak diğer yörelere yayıldı. Bunların görevi İslam hukuku (Fıkıh) öğretmek idi.

Medreseler gittikçe bozuldu. Türkçe dersler yanında Arapça ve Farsça öğretiliyordu. Bu diller de yeterince bilinmiyordu.

Kâtip Çelebi Kanuni döneminden sonra, önce de olduğu gibi, doğa bilimlerine yer verilmediğinden yakındır. Medreseler gittikçe bozuldu. Türkçe dersler yanında Arapça ve Farsça öğretiliyordu. Bu diller de yeterince bilinmiyordu. Nitekim, Hürriyet Gazetesindeki (27 Temmuz 1868) Medrese mezunlarını ele alan bir makalesinde Namık Kemal şunları

Ziya Gökalp

yazıyordu: “Ulemeden bu gibilere ‘Elcevâb’ gibi Arapça bir gazete verilirse lûgate başvurup iki saat uğraşmayınca bir mana çıkaramazlar. Fıkıf tan herhangi bir mesele sorulsa, biz fıkıfıla fazla meşgul olmadık derler, İngiltere, Amerika vb. bir devlet ismi sorulduğunda hayretle dinlerler. Bu devlete, bu millete, bu mülke acınmaz mı?”

İkinci Meşrutiyet devrinde Medreselerin düzeltilmesine uğraşıldı. Fakat bu girişim de yarım bir önlemden öteye geçemedi. Ziya Gökalp de Türk maarifinin içine düştüğü durumdan kurtarmak için “milli” bir karakter almasını, yani öğretim kurumlarında milli maarif politikasının hâkim kılınmasını ve bir milli eğitim sisteminin uygulanmasını zorunlu görüyordu. Bu ünlü düşünürümüzün Türkçülüğün Esasları’nda bu düşüncesini daha etraflıca belirttiğini, Türkiye’de “halk-medreseliler ve mektepliler” diye üç zümre bulunduğunu, bu üç sınıftan birincisi, hâlâ Uzak Doğu medeniyetinden tamamıyla ayrılmamış olduğu

gibi; ikincisinin henüz Doğu medeniyetinde yaşadığını, yalnızca üçüncü sınıfın Batı medeniyetindeki bazı feyizlere mazhar olabildiğini; bir milletin böyle üçe ayrılmış bir hayat yaşamasının normal olmadığını, bu üç terbiye usulünü birleştirmedikçe hakiki bir millet olmamızın mümkün olmadığını savunuyordu.

1918 yılında İnas Darülfünü’nun yani kızların yüksek öğretim yaptığı bölümün kaldırıldığına dair emrinin Rektör tarafından dinlenmemesi karşısında Maarif Vekili’nin “Zaten bu çocukları dinsiz ve şımarık yapan sizsiniz... Ben, Kız ve erkek öğrencilerin zânu be zânu (diz dize) okumalarını kabul edemem. Benim dinim buna engeldir. Eğer ısrar edilirse ben yapacağımı bilirim” şeklindeki sözlerindeki zihniyeti açıklamaya gerek yoktur sanırım.

Mustafa Kemal Paşa bütün bunları takip ediyordu ve çok iyi gözlemliyordu. İşte bu yüzden ülke daha düşman çizimleri altında iken Sakarya Muharebesinden 37 gün önce Ankara’da maarif kongresini toplamıştır. Ülke henüz savaş içindedir. Bu büyük insanın iradesine ve eğitime, öğretime verdiği değere, dikkatinizi çekmek isterim. Kongre Salonuna girer girmez toplantıda kadın ve erkeklerin ayrı ayrı oturduklarını görünce erkeklere dönerek şu ünlü sözünü söyler:

Yoksa kadınlarımızın iffetinden mi şüphe ediyorsunuz?

Bu sözle M. Kemal Türk kadınının asaletini belirtmek vurgulamak

Vasıf Çınar

istemmiştir. Sonra konuşmasına başlayarak: *Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en büyük etken olduğu kanısındayım. Onun için milli terbiye programından bahsederken eski devrin hurafelerinden yaradılışımızdan gelen niteliklerimizle hiç de ilgisi olmayan Doğu'dan ve Batı'dan gelebilen bütün etkilerden tamamen uzak milli karakterimize ve tarihimize uygun bir kültür kastediyorum....*" demiştir.

31.1 1923 günü İzmir eski gümrük binasında yaptığı halk ile konuşmasında da şunları söylemiştir:

"Milletimizin, memleketimizin öğretim kurumları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır. Fakat nasıl ki her hususta yüksek meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek gerekli ise dinimizin gerçek felsefesini tetkik ve öğretmede telkin kudretine sahip güzide ve gerçek bilim adamları yetiştirecek yüksek kuruluşlara da

malik olmalıyız."

Bu konuşması ile Mustafa Kemal adeta çıkarılacak olan yasanın esaslarını vermiş oldu. İkinci TBMM seçimlerinden önce yayımladığı "dokuz ilke" nin sekizincisinde millete eğitimin birleştirilmesi, gerektiğini bildiriyordu. Bütün bunlar Tevhidi Tedrisat yasasının çıkarılmasına hazırlık idi. Cumhuriyet de ilan edilmişti. Artık, bu yasaların çıkarılma zamanı gelmişti.

Nihayet 2 Mart 1924'e gelindi. O günkü Meclis toplantısında Saruhan (Manisa) milletvekili Vasıf (Çınar) ve 57 arkadaşının önerdiği Tevhidi Tedrisat yasasının gerekçesinde:

"Bir de ve bu da öğretim birliği ile olur. Tanzimat'ın ilan edildiği sıralarda öğretim birliğine geçilmek istenmişse de başarılı olunamamış, tam tersine bir ikilik ortaya çıkmıştı. Parti grubunda kısa bir tartışmadan sonra uygun bulunan "Devletin genel eğitim siyasetinde, milletin düşünce ve duygu bakımından birliğini sağlamak gereklidir" önerisi, TBMM'nin 3 Mart 1924 tarihli toplantısında hiçbir değişikliğe uğramadan kabul edildi.

Yasanın maddeleri arasında şunlar yer alıyordu:

- Türkiye dahilindeki bütün bilim ve öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır.

- Şer'îye ve Evkaf Bakanlıkları veya özel vakıflar tarafından idare olunan bütün Medrese ve okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.

- Bu bakanlıklara ve medreselere ait ödenekler Milli Eğitim Bakanlığı'

na verilecektir.

● Milli Eğitim Bakanlığı yüksek din uzmanları yetiştirmek üzere Darülfünun'da bir İlahiyat Fakültesi, imamlık ve hitabet gibi din hizmetleri yapacak memurların yetiştirmesi için de ayrı okullar açacaktır.

● Diğer Bakanlıklara bağlı öğreti görevlilerinin Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmaları için sonradan gerekli işlem yapılacaktır. *(kısaltıldı)*

Yasanın bir maddesi gereği, İstanbul'da Darülfünun'a bağlı bir İlahiyat Fakültesi ve çeşitli yerlerde 29 adet imam-hatip okulu açılmıştı. Ancak, öğrenci bulunamadığı için bunlar 1930-31 yıllarında kapandı. Bu yasanın getirdiği faydaları tekrar hatırlatmak gerekir:

Öğretim çok başlılıktan kurtarılmıştır. "Teb'a, reaya" zihniyeti kaldırılıp, Türk halkına vatandaş olma bilinci aşılanmıştır.

Bireylerin ve devletin laik olması sağlanmıştır.

Öğretim laik bir tabana oturmuştur.

Öğretimdeki dinsel düşünce, laik dünya görüşüne dönüşmüştür.

Çağdaşlaşma sağlanmıştır.

Rasyonel düşünceye, bilime giden

yollar açılmıştır, rejimin geleceği güvence altına alınmıştır.

Cumhuriyete inanan, Atatürk devrimlerini benimsemiş ve özümsemiş kuşaklar yetiştirmesini sağlayacak yollar açılmıştır.

Ulusal Egemenliğe aykırı davranışlara devam eden ve Milli Eğitim

Öğretim Birliğinin sağlandığı günlerde bir sınıf görüntüsü

Bakanlığı'nın bu konudaki genelgelerine uymayan yabancı okullar kapatılmıştır.

Bu yasanın kabulünden sonra devrimlere devam edildi. Medreseler kapatıldı, tekke ve zaviyelerle, türbeler kapatıldı, türbedarlar ile bir takım unvanlar yasak edildi, "Türk devletinin dini islamdır" fıkrası ile 26. maddedeki şer'î hükümlerin TBMM tarafından yürütüleceği fıkraları Anayasa'dan kaldırıldı, yeni Türk harfleri kabul edildi, ezan Türkçeleştirildi, Halk evleri açıldı, Darülfünun üniversiteye dönüştürüldü.

Böylece eğitim ve öğretim çağdaş ve uygar bir düzeye geldi. •

sirkaydinel@butundunya.com.tr

“Kaderlerinin çok yakında deęiŖeceęinden habersiz gündelik yaŖamlarını sürdürüyorlardı. Yazları, kapı önlerinde komŖularla sohbet ediyor, kışlarıysa, kömür sobalarının g r l g r l yandığı evlerine kapanıyorlardı. İstanbul’un ayakta kalabilmiŖ  zg n mahallelerinden biriydi. Pencerelerden Boğaziçi’nde s z len gemiler görülüyordu. Ve bir mayıs sabahı her Ŗey birdenbire altüst oldu. Sarsıcı olaylar peŖ peŖe patlak vermeye baŖladıęında yaŖanacakları hiğbiri aklından bile geęirmemiŖti.”

Mehmet  nver’den bir solukta okuyacağınız gerçek bir İstanbul romanı. Yazarın baŖarılı kurgusu edebiyat severleri adeta gemiŖe sürüklüyor. Bir solukta okuyacaksınız.

BÜTÜN K TAPILARDA

HALİFE YURT DIŞINA NASIL ÇIKARILDI?

“Hilâfetin Kaldırılması ve Osmanlı
Hanedanı’nın Türkiye Sınırları Dışına
Çıkarılması Hakkında Kanun”
3 Mart 1924’te, Türkiye Büyük Millet
Meclisi’nde görüşülerek kabul edildi.

Dergimizin son sayılarında bu Kanunun kabulüne ilişkin yazılar yayımlandı. Ağırlıklı tartışma konusu “Hilafet, TBMM’nin manevi şahsiyetinde mündemiç mi, değil mi?” Arkadaşlarımızın bu konuda araştırmalara dayalı görüşlerini ilgiyle okuduk, aydınlandık.

Ancak: Adıgeçen Kanun, TBMM’inde kabul edildi. Sonra ne oldu?

Kanun gereği, Osmanlı Hanedanı Türkiye sınırları dışına çıkarıldı; ama nasıl?

Konuya bir göz atalım:

Belgeliğimde bulunan resmi bir yazışmanın, *o dönemin İçişleri Bakanı Ferit [Tek] Bey’in* konuyla ilgili “Kanun kabul edilmiştir, eyleme geçin” emrini veren şifreli telgrafına, *İstanbul Valisi Ali Haydar Bey’in* yine telgrafla “görev yerine getirilmiştir” yanıtını -dilini sadeleştirerek- alıntılıyorum.

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI**

5 Mart 1924 İstanbul Emniyeti Umumiyyetin Özel Kalem Müdürlüğüne Tebliğ (652)

İçişleri Bakanlığı'nın Yüce Katına Yüce makamınızdan verilen emir üzerine öncelikle saraylardan eşya çıkarılması ve yağmacılık olasılığının önlenmesi dikkate alınarak Topkapı ve Dolmabahçe Saraylarının Daire Müdürlüklerine ve diğer sarayların memurlarına gerekli uyarılar yapıldığı gibi polisçe de gereken düzenleme yapılmış ve mevcut eşyanın ki, bilhas-sa Topkapı Sarayı ile Dolmabahçe' deki eşya, kutsal emanetler, döşeme ve kıymetli tablolar tamamen muhafaza altına alınmıştır.

Halife ile ailesinin hudut dışına çıkarılması ve eylemin sonuna kadar gizliliğinin korunması için alınan önlemler ise başarıyla uygulanmış olup kimse ve bütün gayretlerine rağmen basından hiç biri, olaydan haberdar olamamıştır:

Şükrü Naili Paşa

Pazartesi günü öğleden sonra saat beşte Şükrü Naili Paşa ile birlikte giderek 'tarihin kaydettiği üzücü olayların tekrarına fırsat vermemek düşüncesiyle', görevden alınan Halifenin yanındaki askeri kıt'anın o gün saat yedide Saraydan uzaklaştırılması ve saat dokuz buçukta Sarayın bir başka nizamiye kıt'ası tarafından kuşatılıp emniyete alınması temin olunmuştur. Kıt'a, verilen saatte Mecidiye kışlasına naklonulmuş ve dokuz buçukta Merkez Kumandanı Bey, bu kıt'a ile etrafı sarmıştır. Derhal telefonlar kesilmiş ve dışarıyla haberleşme imkânı ortadan kaldırılmıştır.

Taşıma araçları, Köprü Müdüriyeti vasıtasıyla ve Belediye adına önceden hazır olduğundan belirlenen zamanda, saat onda polis beraberliğinde Emniyet Genel Müdürleri, Beyoğlu Dairesi Belediye Müdürü ve İstanbul Belediyesi Levazım Müdürü bulunduğu halde Saraya gidilmiştir. Caddeler تنها ve İstanbul halkı olaydan tamamen habersiz olduğundan görev, sükûnetle yerine getirilmiştir.

Saraya ulaşmamızın ardından Sadettin Bey [*İstanbul Polis Müdürü*] aracılığıyla Halifeyi olaydan haberdar ettim. Kendileri yatmış olduğundan giyinmesi için bir çeyrek kadar bekledim. Ardından yanına çıkıp milletin kararını ve saat beşe kadar hazır olmasını ve aile bireyleri ile arzu eden kişilerin birlikte gidebileceklerini anlattım. Pek çok teessür ve telâş gösterdiler. Hazır olmadıklarını, beş on gün daha müsaade edilmesini

ısrarla rica eylediler. Kendilerinin sadakatlerinden bahisle kanıt ve şahit olarak bir çok gazete makalesi ve eser göstermeye kalktılar. Vaktin dar olduğunu, hazır olmak üzere bu kısa zamandan istifade etmelerini rica ettim; etkili olmadı. Odadan ayrılmak zorunda kaldım.

Düşünecek kadar zaman verdikten sonra tekrar başyaver Cemal ve Polis Müdürü Sadettin Beyleri Abdülmecit Efendiye gönderdim. Yapılan tebligat üzerine yine bendenizi istediler. Tekrar yanlarına çıktım. Artık telaş ve endişe yok olmuş, hazırlık başlamıştı. Sarayda bulunan kadınların muhafazasını ve geçimlerinin teminini rica etti. Cevaben, her türlü şefkat ve insaniyetin gösterileceğini arz ettim.

Saat beşte hazırlık tamam olduğundan Abdülmecit Efendi sabah namazını kıldıktan sonra saat beşi yirmi geçte otomobile bindiler.

Yanlarında zevceleri üç kadınefendi, kızı [*Dürrüşehvar*], mahdum Ömer Faruk Efendi, iki özel katibi Hüseyin ve Ferit Beyler, doktoru Salahattin Bey bulunuyordu. Eşyası dokuz sandık ile yirmi dört bavulu işgal ediyordu. Otomobil, tam beş buçukta Saraydan çıktı. Ertesi gün saat bir buçukta kafilé Çatalca'ya vasil olmuştu. Yolda pek çok zahmet çekilmiş, otomobiller birkaç kere çamura saplanmış, bazı yerlerde hendekleri doldurma mecburiyeti hasıl olmuştu. Salı günü ekspresinde, görevden alınan Halife ile ailesine özel bir salon hazırlanmış, pasaport işlemleri tamamlanmıştı.

Salı günü ekspresinde, görevden alınan Halife ile ailesine özel bir salon hazırlanmış, pasaport işlemleri tamamlanmıştı.

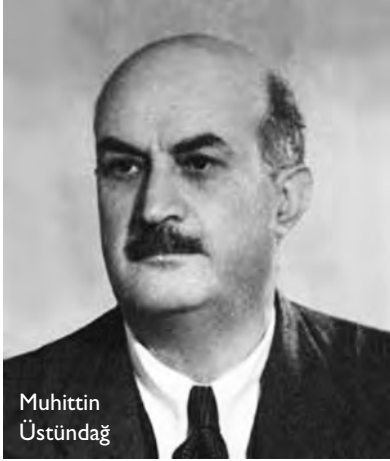
Sarayda iken on beş bin liranın verilmesi emri alındığı tarafımdan Mecit Efendi'ye tebliğ olunmuştu., kendisi bunun İngiliz parasına çevrilerek Çatalca'ya yetiştirilmesini rica ettiğinden gereği yapılarak İstanbul Belediyesi veznedarı Kemal Bey aracılığıyla Çatalca'ya gönderilmiş ve Polis Müdürü Bey'in önünde kendisine teslim edilerek senedi alınmıştır.

Önlemlerin bundan sonrasında önemli şeyler olmayıp bu sabah Sadettin Beyden aldığım telgrafta Mecit Efendi ile ailesinin millî hudutlarımızın dışına çıktıkları bildirilmiş ve keyfiyet derhal Yüksek Makamınıza arz edilmiştir.

İstanbul Valisi Ali Haydar

Bu konuda bir diğer kaynak:

Halife'nin yurt dışına çıkarılması olayında görevli Emniyet Genel Müdürü Muhittin [Üstündağ] (1884-1953) ile yapılan ve 1951-52 yılı yayınlarından **Aydabir** dergisinde yayımlanan, üç sayfalık bir görüşüm (röportaj). Bu görüşümden özetle iki alıntı:

Muhittin
Üstündağ

**“Son Halife nasıl çıkarıldı?”
Çıkarandan dinleyiniz:**

“**Aydabir**, bir çağ kapayıp bir çağ açan bu hâdiseyi eski İstanbul valisi Muhittin Üstündağ ile konuştu” denildikten sonra söz Muhittin Bey’e bırakılır:

–“O tarihte Ankara’da Emniyet-

i Umumîye Müdür-i Umumisi idim. Dahiliye Vekili **Ferit [Tek] Bey** beni istetmiş. Dahiliye Vekaleti, Cebeci sırtlarında, Abidin Paşa konağı denilen bâdâdî ahşap bir evdeydi; gittim.”(...)

Ferit Bey, ‘Bugün Mecliste bir kanun yapılıyor; Hilâfet kaldırılacak, saltanat ailesi de memleketten çıkarılacak. Onlar kanunu hazırlıyor; biz de programını hazırlayalım’ der ve Muhittin Bey’den bir program ister. Muhittin bey, tasarladığı programla halifenin ve ailesinin deniz yoluyla yurt dışına çıkarılmasını önerir. Ferit Bey ise, *Halifenin ve bütün hanedanın sabaha karşı, yani herkes uykuda iken otomobillerle Çatalca’ya götürülmesini, oradan Semplon ekspresine bindirilerek yurt dışına çıkarılmasını* bir ‘emir’ şeklinde imzalar ve İstanbul valisine şifreli olarak gönderir.

Dahiliye Vekili Ferit Bey, Muhittin Bey’in de İçişleri Bakanlığı’nın temsilcisi olarak derhal İstanbul’a gitmesini ve orada, makine başında kendisiyle bağlantı kurmasını, her yarım saatte bir bilgi iletmesini ister.

Bu emir üzerine Muhittin Bey, o gün İstanbul’a hareket eder. Ertesi gün “halifeliğin kaldırıp hanedanın yurt dışına çıkarılması” teklifi Mecliste görüşülür ve kabul edilip kanunlaştığı haberi, yine şifreli telgrafla, Muhittin Bey’e bildirilir ve İstanbul programının uygulanmasına başlanılır...

(Bundan sonraki olaylar, yazımın başında sadeleştirerek alıntılıdığım telgrafta anlatıldığı gibi gelişir).

Ancak, **Aydabir** dergisindeki

bu görüşümde dikkat çekici, önemli açıklamalar vardır:

“... Diğer taraftan Halife Mecit Efendiye 30 ya da 40 bin (*) lira vermek için Osmanlı Bankası müdürlerinden Keresteciyan Efendi’ye müracaat ettik ve bu miktarda İngiliz lirası vizesi aldık. Gerek halifenin, gerek üç eşinin, çocuklarının ve bütün hanedan azasının Lozan’a kadar biletleri alınmıştı...”

“Mecit Efendi, Hükümetin ve yapılan kanunun aleyhinde propagandada bulunmazsa, kendisine ‘kaydı hayat’ şartıyla aylık da bağlanacaktı. Fakat Mecit Efendi’nin Nice’e gider gitmez Hükümet aleyhine bir beyanname çıkarması, aylık bağlanmasından vazgeçilmesine neden oldu.”

-“Halife eşya da almış mıydı?”

-“Evet, almıştı. Çünkü hükümet izin vermişti; Mecit Efendi saraydan, hangi eşyayı isterse alıp götürecekti.

“Bunun için bir kamyon bulamadık. Tokatlıyan’ın sahibi Medovic yeni bir kamyon almıştı, onu istedik ve Mecit Efendinin, eşlerinin, kızının ve oğullarının eşyasını bu kamyonu tepeleme yüklettik.” •

orhanvelidedeoglu@butundunya.com.tr

Halife Mecit Efendiye 30 ya da 40 bin lira vermek için Osmanlı Bankası müdürlerinden Keresteciyan Efendi’ye müracaat ettik ve bu miktarda İngiliz lirası vizesi aldık.

(*) Yukarıda sadeleştirilerek alıntıladığım ve resmi bir belge olan telgrafta bu miktar ‘15 bin lira’nın doğru olması gerekir. Çünkü, Ferit Bey’in emri gereği, olayların gelişimi, her yarım saatte bir İçişleri Bakanlığına aktarılmıştır.

Muhittin Üstündağ ise 28 yıl sonraki anlatımında bunun 30-40 bin lira olduğunu söylüyor ki, bir yanlışmanın söz konusu olduğu açık.

“Hafıza-i beşer nisyan ile maluldür...”

Eğer okumasaydım

Bir gün Atatürk, yine tarihle ilgili kalın bir kitap okuyordu. Öylesine dalmıştı ki, çevresini görececek hali yoktu. Bir sürü yurt sorunu dururken, Devlet Başkanının kendini tarihe vermesi, Vasıf Çınar’ın biraz canını sıkıymış olacak ki, Atatürk’e şöyle dediğini duydum:

“Paşam! Tarihle uğraşıp kafanı yorma. 19 Mayıs’ta kitap okuyarak mı Samsun’a çıktın?” Atatürk, Vasıf Çınar’ın bu çok samimi yakınmasına gülümseyerek şöyle karşılık verdi:

“Ben çocukken fakirdim. İki kuruş elime geçince bunun bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle olmasaydı, bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım.”

Cemal Granda “Atatürk’ün Uşağı İdim”

Başkalarının umutsuzluğa kapıldığı yerde, inancımız, umudumuz olur. Hayatımızda umutsuzluğa yer yoktur.

“Çıkış Yolu”, özlediğimiz Türkiye’nin yoludur.

Türk Milleti; çok daha güzel, güvenli, mutlu, refah içinde yaşayacağı aydınlık bir geleceğe layıktır. Geçmişte bunu çok daha zor şartlar altında başardık. Bugün de başaracak güçteyiz. Milletimizin geleceğini, yine milletimizin azim ve kararlılığı aydınlatacaktır.

Öğretmenimiz, Türkiye’dir.

Sevdamız, adımız, soyadımızdır **Türkiye...**

ÇIKIŞ YOLU

Prof.Dr. Metin FEYZİOĞLU

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Prof. Dr. **Mehmet Haberal,** **Uluslararası** **Bilimsel Çalışma** **Sınırlarını** **Genişletiyor**

Prof. Dr. Mehmet Haberal, geçen ay yaptığı görüşmeler ve anlaşmalar sonunda **Başkent Üniversitesi'nin** uluslararası çalışma alanı sınırlarına **Kazakistan, İsviçre ve Japonya'yı** da ekledi.

Haber: Zeynep Çolak
Fotoğraflar: Murat Ekinci

Kazakistan'ın başkenti Astana'da bir **"Başkent Üniversitesi yerleşkesi"** kurulması için protokol imzalayan Prof. Haberal, **Başkent Üniversitesi** ile **İsviçre'nin Cenevre Üniversitesi** ve **Japonya'nın Hiroşima Üniversitesi** arasında ortak bilimsel çalışmalar yapılmasını sağla-

yacak iki ayrı önemli anlaşma daha yaptı.

Prof. Haberal, Aralık 2014'de kurduğu **"Türk Dünyası Transplantasyon Derneği"**nin ilk resmi toplantısına katılmak üzere Ankara'ya gelen Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan heyetleriyle görüşmelerinden sonra

Prof. Dr. Abay Baigenzhin ve beraberindekiler, Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Ali Haberal ve Başkent Üniversitesi yetkilileri tarafından karşılandı.

konuklarına Başkent Üniversitesi'ni ve Başkent Üniversitesi Hastanesi'ni gezdirdi.

Konukların ağırlanması programından sonra Kazakistan Heyeti Başkanı, Kazakistan Ulusal Bilimsel Tıp Araştırma Merkezi Genel Müdürü ve Milletvekili Prof. Dr. Abay Baigenzhin, “yalnızca organ nakli konusunda değil, tüm sağlık alanlarında Başkent Sağlık Kurumları'nın olanakları yanı sıra, Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın kişisel bilgi ve deneyimlerinden de yararlanmayı istediklerini” söyleyerek

Prof. Dr. Abay Baigenzhin, “yalnızca organ nakli konusunda değil, Başkent Sağlık Kurumları'nın olanakları yanı sıra, Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın kişisel bilgi ve deneyimlerinden de yararlanmayı istediklerini” söyledi.

Prof. Haberal'a, bu konuda bir görüşme önerisinde bulundu.

Prof. Dr. Haberal, meslektaşları Prof. Dr. Abay Baigenzhin heyetle birlikte bir karaciğer ameliyatına girdi

Aralarında Kazakistan Ulusal Bilimsel Tıp Araştırma Merkezi Genel Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Saltanat Tuganbekova'nın da bulunduğu Kazakistan heyetiyle yapılan görüşme sonunda, başkent Astana'da, Başkent Üniversitesi'nin sağlık ve akademik birimlerini kapsayan bir “Başkent Üniversitesi Yerleşkesi” kurulması

kararlaştırıldı ve bu konudaki sözleşme, Heyet Başkanı Prof. Baigenzhin ile Prof. Al Haberal tarafından imzalandı. Prof. Dr. Baigenzhin, imza töreni sonrasında bir konuşma yaptı ve Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkürlerini bildirdikten sonra kendisine şöyle hitap etti:

Biz sizi, yalnızca Türkiye'nin değil, bütün Türk dünyasının önde gelen bir bilimadamı ve yetiştirdiği üstün bir değer olarak benimsiyoruz. Siz bizim büyüğümüz ve liderimizsiniz."

Toplantıda, Türk Dünyası Transplantasyon Derneği'nin ilk bilimsel kongresinin 20-22 Mayıs 2015 tarihlerinde, Kazakistan'ın başkenti Astana'da düzenlenmesine de karar verildi.

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ İLE CENEVRE ÜNİVERSİTESİ, "HÜCRE TRANSPLANTASYONU" ÇALIŞMALARINI BİRLİKTE YÜRÜTECEK

Ankara'daki bu görüşmelerden sonra Prof. Dr. Mehmet Haberal, Cenevre Üniversitesi'nin daveti üzerine konferans vermek için gittiği İsviçre'de de önemli bir görüşme yaptı ve Cenevre Üniversitesi ile Başkent

Prof. Dr. Baigenzhin, imza töreni sonrasında Prof. Dr. Mehmet Haberal'a teşekkürlerini bildirdi.

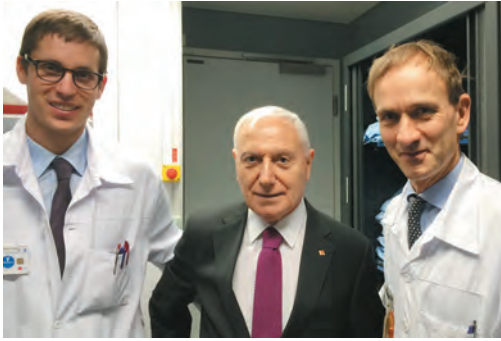
Üniversitesi arasında "hücre transplantasyonu" çalışmalarını kapsayan ve iki üniversitesinin ortak projeler üzerinde çalışmasını sağlayacak önemli bir ortak çalışma sözleşmesi de imzalandı.

Cenevre Üniversitesi'nde "Türkiye'de Organ Nakli" konulu bir konferans veren Prof. Dr. Mehmet Haberal, Cenevre Üniversitesi Hastanesi Prof. Dr. Mehmet Haberal, Prof. Dr. Alp Demirağ ve Prof. Leo Bühler ile birlikte,

İsviçre Cenevre Üniversitesi Hastanesi

Prof. Dr. Mehmet Haberal, Cenevre Üniversitesi Transplantasyon Birimi yetkilileri ile birlikte,

Cerrahi Bilimler ve Transplantasyon Birim Direktörü Prof. Philippe Morel ve Araştırma Ünitesi Sorumlusu Prof. Leo Bühler ile birlikte, bilimsel çalışmaların yapıldığı Araştırma Merkezi'ni de ziyaret ederek laboratuvarlarda incelemelerde bulundu. Haberal, İsviçre'de yürütülen çalışmalarla ilgili olarak, şu bilgiyi verdi:

“Artık yalnızca organlar nakledilmiyor, hücre transplantasyonu (nakli) de çok önemli bir konuma geldi. Özellikle şeker hastaları ve akut karaciğer yetmezliği hastaları için önemli. Acil

karaciğer nakli gereken hastalarla ilgili, karaciğer hücrelerinin nakli de gündemimizde. Bu konuda yoğun çalışmalar yapılıyor. Cenevre Üniversitesi ile, özellikle hücre transplantasyonu konusunda çalışmaları beraber yürüteceğiz ve özellikle diyabeti olan hastalarımız ve karaciğer yetmezliği yaşayan hastalarımıza da bu sayede çok daha yararlı olacağız. Biz de hücre transplantasyonuna başlamakla, transplantasyon konusunda çok önemli bir adım atmış olacağız.”

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ İLE HİROŞİMA ÜNİVERSİTESİ ARASINDA İŞBİRLİĞİ

Başkent Üniversitesi'nin uluslararası çalışma alanının sınırlarını Japonya'ya değin uzatan bir anlaşma da, yine geçen ay Ankara'da imzalandı.

Hiroşima Üniversitesi Biyomedikal ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dekanı Prof. Dr. Wataru Yasui, Hiroşima Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden Okada Sama ve Hamamatsu Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı ve Seirei Mikatahara Hastanesi Patoloji Uzmanı Prof. Dr. Ayşe Ayhan'ı Ankara'da konuk olarak ağırlayan Başkent Üniversitesi ile Hiroşima Üniversitesi arasında bir “ortak çalışma” görüşmesi yapıldı. Başkent Üniversitesi Kurucusu ve

(Soldan sağa) Hiroşima Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden Okada Sama, Hamamatsu Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı ve Seirei Mikatahara Hastanesi Patoloji Uzmanı Prof. Dr. Ayşe Ayhan, Başkent Üniversitesi Kurucusu ve Kurucu Rektörü Prof. Dr. Mehmet Haberal, Hiroşima Üniversitesi Biyomedikal ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dekanı Prof. Dr. Wataru Yasui, ve Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Haberal

Kurucu Rektörü Prof. Dr. Mehmet Haberal ve Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Haberal'ın katıldıkları bu görüşme sonunda her iki üniversitenin, eğitim, sağlık ve bilimsel araştırmalar alanlarında ortak çalışmalar yapılmasını öngören protokol, Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Haberal ve Hiroşima Üniversitesi Biyomedikal ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dekanı Prof. Dr. Wataru Yasui imzaladılar.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, geçtiğimiz Aralık ayında ziyarette bulunduğu Kırgızistan'da, Başkent heyetiyle yakından ilgilenen Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in eşi Raisa Atambaeva'yı Türkiye'ye davet etmişti. Haberal, bu davete karşılık Raisa Atambaeva'dan kendisine gelen mektubu da Kırgızistan'dan gelen konuklarıyla paylaştı. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in eşi Raisa Atambaeva'nın, Türk-Kırgız dostluğuna vurgu yaptığı mektubunu Mira Isaeva okudu:

"Karşılıklı destek ve anlayışa dayanan, Türkiye ve Kırgızistan ara-

Hiroşima Üniversitesi ile "ortak çalışma" protokolünü Başkent Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ali Haberal imzaladı.

sındaki geleneksel dostluk ilişkilerinin, gelecekte de Kırgız halkı ve Türk halkının yararına gelişmeye ve güçlenmeye devam edeceğinden şüphem yok. Birçok kişinin sağlığına kavuşması için imkân sağlayacak olan Nakil Merkezi'nin çalışmaları konusunda son derece umutluyum. Üniversiteyi ziyaret davetinizi büyük bir memnuniyetle karşıladım ve bu ziyareti bu yılın bahar aylarında gerçekleştirmeyi planlamaktayım." •

Conkbayırı'nın Büyük Kahramanı

Tarihimizin en büyük ve en şanlı zaferlerinden biri olan Çanakkale Savaşında, Seddülbahir ve Conkbayırı'nın büyük kahramanlarından biri de Denizli'nin Çivril kazasının Madenler Köyü'nden Kadir oğlu Mehmet Çavuş idi. Bu kahraman Anadolu çocuğu, İngilizlerin siperlerimize fırlattığı el bombalarını korkusuzca hemen yakalar ve karşı tarafa fırlatırdı. Türk siperlerine düşen pek çok bombayı gerisin geriye düşman mevzilerine geri atmış, arkadaşlarının hayatını kurtardığı gibi, sayısı belirsiz düşman askerini de saf dışı etmişti.

İngilizler bunu anlamış olacaktı ki, bombaları bir kaç sayı saydıktan sonra fırlatarak Mehmet Çavuş'un iadesini önlemeye çalışmışlardı. İşte böyle bir bomba, Mehmet Çavuş'un elinde patlayarak sağ elinin bileğinden kopmasına sebep olmuştu. Yaralı olarak hastaneye kaldırılan Mehmet Çavuş gözlerini açtığı anda sağ kolu yoktu.

Ne var ki o, Bombacı Mehmet Çavuş olarak cephede nam salmıştı. Bu yiğit asker, tabur kumandanına hastaneden yazdığı mektupta, aynen şöyle diyordu:

“Sağ kolumu kaybettim. Zararı yok. Sol kolum var. Onunla da pekâlâ iş görebilirim. Beni üzen ve yeniden birliğime katılarak, düşmanla çarpışmama engel olan şey, yarımın henüz kapanmamış olmasıdır. Hastaneden çıkıp, harbe iştirak edemediğim için beni mazur görünüz. Affediniz komutanım.”

Otopsi
Cengiz Özakıncı

1915 Çanakkale Savaşı Anıtlarına Kazınan "Conilerle Mehmetçikler Arasında Fark Yoktur" Sözleri Atatürk'e Ait Değil

Atatürk'ün Anzaklarla ilgili gerçek sözleri,
Çanakkale Deniz Zaferi'nin 100. Yıldönümünde,
ilk kez tam metin olarak Bütün Dünya'da.

1915 yılında İngiliz komutasında Gelibolu'ya çıkartılan Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerlerden oluşan birliklere kısaca A.N.Z.A.C (Australian and New Zealand Army Corps) adı verilmiştir. Biz Türkler, onlara "Anzaklar" diyoruz.

Lüleburgaz Atatürk İlkokulu öğretmenleri Tahsin Özeken, 15 Nisan 1977 günü, elinde 1969'da yayımlanmış *"Belgelere Göre Eceabat Kılavuzu"* adlı kitapçıkla Anafarta Ovası'nda dolaşırken; 1915'te İngiliz komutasında Gelibolu'ya çıkan "ANZAC" birliklerinde yüzbaşı olarak görev yapmış yaşlı bir Avustralyalı'yla karşılaşır ve ona elindeki kılavuzda Atatürk'e ait gösterilen şu sözleri aktarır: **"Bu memlekette kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur içinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçikle yan yana koyun koyunasınız... Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı siliniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler. Onlar bu toprakta canlarını verdikten sonra artık bizim evlatlarımız olmuşlardır."**

Avustralyalı eski ANZAK askeri, 1915'te işgale geldikleri ülkede kendilerini kahraman ilan eden bu sözleri

duyunca çok sevinir; Özeken'in yazışma adresini alıp kılavuzda Atatürk'e ait gösterilen sözleri defterine yazar ve ülkesine döndüğünde, *"Muharip Anzaklar Derneği"*ne iletir. Avustralya'daki *"Gelibolu Çeşmeleri Onur Kurulu Başkanı"* Alan J. Campbell, bu sözleri, yaptırmakta oldukları anıta yazıt olarak koymayı düşünür ve Özeken'e gönderdiği 12 Eylül 1977 günlü mektupta, Atatürk'ün bu sözleri hangi tarihte ve nerede söylediğinin belgesiyle birlikte kendisine bildirilmesini ister. Özeken, Campbell'in bu mektubunu, 13 Ekim 1977 günü, Türk Tarih Kurumu'na iletir. Kurum Genel Müdürü Uluğ İğdemir, Campbell'i yanıtlamak üzere hangi tarihte nerede söylendiğini araştırdığı bu sözlerin, Atatürk döneminde İçişleri Bakanlığı yapmış olan Şükrü Kaya'nın 10 Kasım 1953 günlü Dünya gazetesi'nde yayımlanan söyleşisinde geçtiğini saptar.

Şükrü Kaya, o söyleşisinde, **1934'te Çanakkale'de Mehmetçik Anıtı'nın başında** bir söylev verdiğini, içinde bu sözlerin geçtiği **söylev metnini Atatürk'ün bizzat yazıp kendisine verdiğini** söylemektedir. İşte 1969'da basılan *Eceabat Kılavuzu*'nda kaynağı belirtilmeksizin **Atatürk'e ait denilerek** yayımlanan bu sözler; Şükrü Kaya'nın 1953'te yayımlanan o söyleşisinde, **Atatürk bizzat yazıp bana verdi** diyerek aktardığı o sözlerdir. İğdemir, Türk Tarih Kurumu adına Alan J. Campbell'e gönderdiği 10 Mart 1978

İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Atatürk'le birlikte.

günlü resmi mektupta; "Atatürk'ün 1934'te Gelibolu'da İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya söylediği çok anlamlı söylev" olarak nitelediği bu sözleri, İngilizce'ye çevirerek gönderir.[1] Campbell, İğdemir'e gönderdiği 7 Nisan 1978 günlü mektupta, bu sözleri

birazcık değiştirerek Atatürk imzasıyla Avustralya'da yaptırıldıkları anıta koyduklarını bildirmiş [2] ve anıtın bir fotoğrafını da 31 Mayıs 1978 günlü mektubunun ekinde İğdemir'e göndermiştir.

Fotoğrafa bakıldığında, Avustralyalıların yaptıkları "**birazcık değişiklik**"lerin; (i)- metne "**bizim için Johnnyler ile Mehmetler arasında bir fark yoktur**" tümcesini sokmak; (ii)- İğdemir'in 1934 olarak bildirdiği tarihi değiştirip 1931 yapmak; (iii)- Atatürk'ün ön adını **Kemal** yerine **Kamel** biçiminde yazmak olduğu görülmektedir.[3]

İğdemir, Campbell'in mektubuna verdiği 8 Haziran 1978 günlü yanıtta; anıt fotoğrafında görünen 1931'in değiştirilip 1934 ve **Kamel**'in değiştirilip **Kemal** olarak yazılması gerektiğini bildirmiş; gelgelelim, Avustralyalıların Atatürk'ün sözü diyerek anıta sokuşturdıkları "**Johnnyler ile Mehmetler arasında bir fark yoktur**." tümcesinin çıkartılmasını istemeyip, "Atatürk'ün bu güzel sözleri"

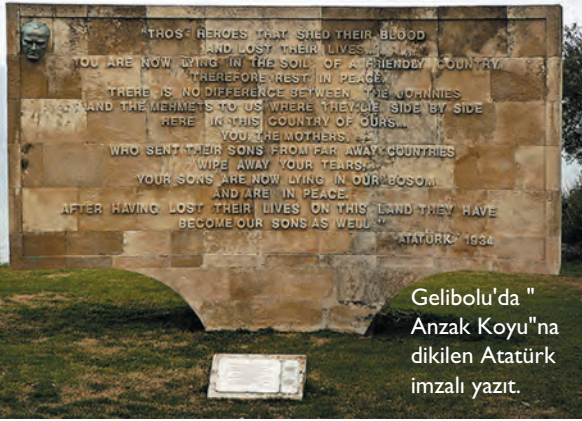

Alan J. Campbell'in 31.05.1978 günlü mektubu ekinde Türk Tarih Kurumu'na gönderdiği anıt fotoğrafı.

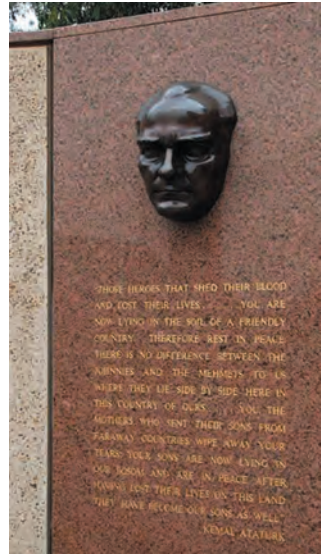
diyerek, yapılan **eklemeyi güzel bulduğunu** dile getirmiştir.

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra, Avustralya Hükümeti, Türkiye'den "ANZAK"ların Gelibolu'ya ayak bastıkları yerin adının "ANZAK KOYU" olarak değiştirilmesini ve Türkiye'nin resmi haritalarında bu adla yazılmasını istemiş; Türkiye, bunun karşılığında Avustralya'da uygun bir yere Atatürk adı verilerek Atatürk anıtı dikilmesini istemiş; karşılıklı istemler doğrultusunda, bu sözler, hem Gelibolu'da adı ANZAK KOYU olarak değiştirilen yere dikilen yazıta, hem de Avustralya'da yapılan anıta; altına 1934 K. Atatürk imzası atılarak; resmen yerleştirilmiştir.

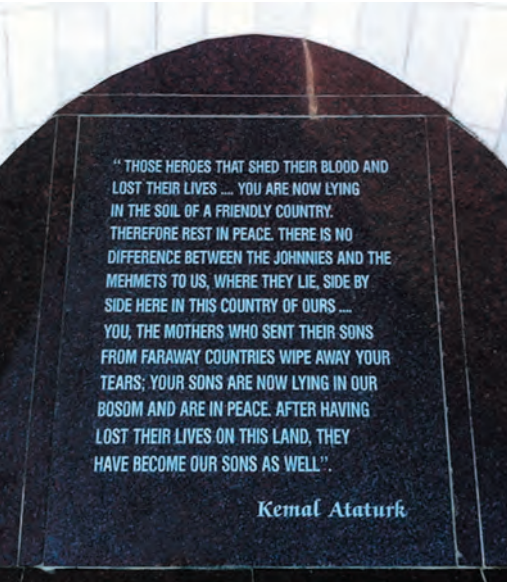
Atatürk'e ait denilen bu sözlerle ilgili olarak, 2005'ten bu yana sürdürdüğüm araştırmalar sonucu; anıtlara kazınan ve içinde "**Bizim için (işgalci) Johnnyler ile (yurdunu savunan)**"

Gelibolu'da "Anzak Koyu"na dikilen Atatürk imzalı yazıt.

Avustralya'da Başkent Canberra'da Atatürk anıtındaki yazıt.

Yeni Zelanda'da Başkent Wellington'da Atatürk anıtındaki yazıt.

Mehmetçiklerin bir farkı yoktur tümcesi geçen bu sözlerin Atatürk'e ait olmadığını bulguladım. Atatürk'ün Şükrü Kaya'ya okuttuğu söylevin tarihi **1934** değil **1931**'dir. Dahiliye Vekili (İçişleri Bakanı) Şükrü

Kaya'nın **Çanakkale Mehmetçik Anıtı**'na giderek orada çok önemli bir söylev vereceği, **17 Ağustos 1931** günlü Cumhuriyet'in birinci sayfasında kırmızı harflerle en önemli haber olarak duyurulmuştur.

Nitekim Şükrü Kaya, haberde duyurulduğu gibi, **25 Ağustos 1931** günü Çanakkale'ye gitmiş; Kemal'e'ri'nde bir söylev vermiş; bu söylevin tam metni devletin resmi Anadolu Ajansı'nca -Büyük Taarruz'un yıldönümüne denk getirilerek- **26 Ağustos 1931** günlü gazeteler aracılığıyla dünyaya duyurulmuştur.

Söylevi tam metin olarak yayımlayan Hakimiyet-i Milliye gazetesinin haberi şöyledir:

Dahiliye Vekilinin Kemal Yerinde Vatanperverane Bir Hitabesi Mustafa Kemal'in Çanakkale'yi Kurtardığı Noktada.

Gelibolu, 25 (A.A.) - Dahiliye Vekili Şükrü Kaya B. bugün refakatlerinde Kolordu Kumandanı Ali Hikmet ve U. Jandarma Kumandanı Kazım Paşalar olduğu halde Peykişevket torpidosu ile İmroz adasından

unutarak yeni bir hayat yarattığınıza kaniiz. Bu hayat, Türk'ün ilk ve medeni hayatının alemşümül manasının ihtiva eden bu kanaatimiz, fiiliyatımızla da sabit olmuştur. Karşı-mızda mezarlar bırakan milletler, bizim bu samimi ve çok yeni mahiyette noktai nazarlar-
rımızı iyi telakki ederlerse bu karşılıklı mezarlar aramızda kin, husumet ve ölmez hisleri [5] yerine muhabbet, dostluk temin eder. Ben, mensup olduğum Türk içtimai heyetinin kurduğu Cumhuriyet hükümetinin mesul bir adamı olarak arzederim ki, Türk milleti bu karşılıklı abidelere hürmetle bakar ve iki tarafın ölümlerini rahmetle yadederken dimağında ve vicdanında yaşayan **samimi temenni: Bu ölü abidelerin bir daha rezkolunmaması** (dikilmemesi-C.Ö.) bilakis bun-ları kuranlar arasında insanlık münasebetle-rinin, insanlık bağlarının yükselmesidir.

Görüldüğü üzere, **Şükrü Kaya'nın 1931'de Çanakkale'de Mehmetçik Anıtı başında okuduğu** ve 1953'te yayımlanan söyleşisinde metnini bizzat Atatürk'ün yazdığını açıkladığı söylevde, yıllar sonra **Atatürk imzasıyla anıtlara kazınan ve işgalci Johnny (Anzaklar, vs.) ile yurdunu savunan Mehmetçiği bir tutan** sözler yoktur. Tersine, söylevde 1915'te Gelibolu'ya çıkan Anzaklar, vs. **"düşman cephe-si", "düşman kuvvetleri", "tecavüz etmiş olanlar"** sözleriyle nitelenmiş; Mehmetçik **"vatanını müdafaa eden kahramanlar"** olarak tanımlanmış; ve dünyaya; **"Medeniyet tarihi yarın karşı karşıya vatanlardan hangisi-nin fedakarlığını daha haklı ve daha insani bulacak ve daha ziyade tak-dir edecektir. Tecavüz etmiş onların (Johnny'lerin -C.Ö.) abidelerini mi, yoksa vatanını müdafaa eden kah-**

ramanların (Mehmetçiklerin -C.Ö.) hâlâ el uzatılmamış mukaddes taş ve toprak halinde bırakılmış olan bu kahraman izlerini mi?" sorusu yöneltilecek; **saldırgan, işgalci Coni-ler ile yurdunu savunan Mehmet-çiklerin bir tutulmadığı** vurgulan-mış; **"bu ölü abidelerin bir daha rezkolunmaması"** sözleriyle de **"ölü"** olarak tanımlanan Anzaklar vs. için, **bir daha Çanakkale'ye anıt dikilmemesi istenmiştir.**

Gerçek budur...•

cengizozakinci@butundunya.com.tr

(Devamı gelecek sayıda)

[NOT: Bu yazıda, duygularımı olabildiğin-ce dışarıda bırakarak, yalnızca belge ve bilgi verip yorumu okuyucuya bırakmaya çalıştım. Ancak, duyarlı okuyucu, Atatürk'ün Anzaklar-la ilgili Şükrü Kaya tarafından okunan söyle-viyle, Atatürk'e ait denilerek anıtlara kazınan fakat Atatürk'e ait olmayan sözleri irdelediğin-de; **Atatürk'ü, işgalci coni ile yurdunu savu-nan mehmetçiği bir tutmuş gibi gösteren tahrifatları** bulguladığım an, yüreğimde nasıl bir fırtına koptuğunu duyumsayabilir.]

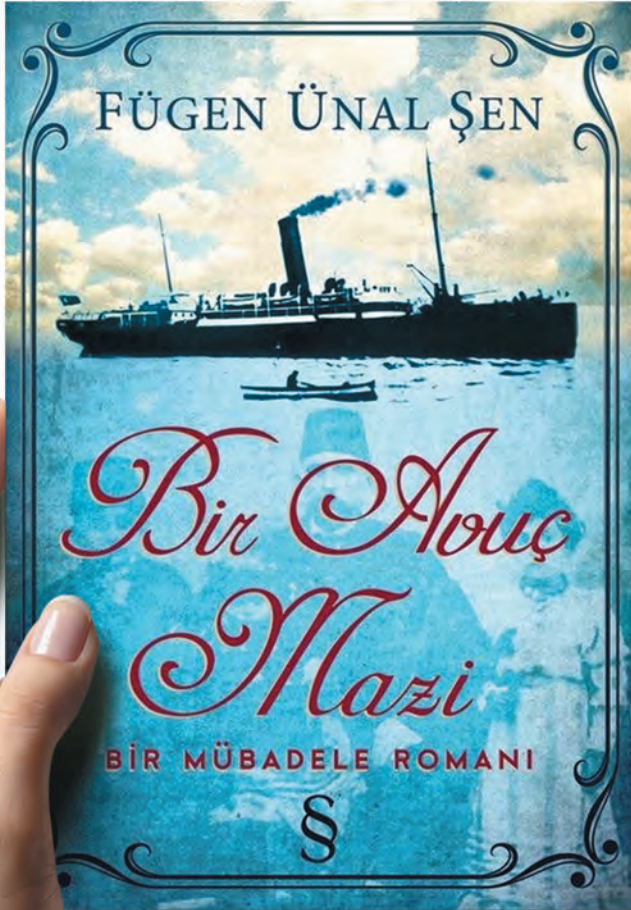
Kaynakça:

1-Uluğ İğdemir, "Atatürk ve Anzaklar", Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1978, s. 8., 14. **2-**Uluğ İğdemir, a.g.e., s. 10. **3-**Anıt fotoğrafında görülen yazıt şöyledir: "Those heroes that shed their blood and lost their lives... You are now lying in the soil of a friendly country. Therefore rest in peace. *There is no difference between the Johnnies and the Mehments to us where they lie side by side here in this country of ours... You, the mothers, who sent their sons from faraway countries wipe away your tears; your sons are now lying in our bosom and are in peace, after having lost their lives on this land they have become our sons as well.*" Atatürk, 1934 **4-**Gazete dizgisinde görülen "yarıldı" sözcüğünün doğrusu "yayıldı" olacaktır. Karş. Cumhuriyet g. 26.08.1931. Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan metinde, **5-**"ölmez mübareze hisleri" (Mübareze: Çekişme)

Bir Avuç Mazi, 1924'te Selanik'ten gemiyle Türkiye'ye gelen mübadil Fethi Bey ve ailesinin romanıdır.

Bir Avuç Mazi İstanbul'dan Selanik, Alasonya'ya gönderilen Türkiyeli Rum Bayan Mitra'nın romanıdır.

Bir Avuç Mazi, bir mübadele romanıdır ve elbette en çok da duyguların, özlemlerin ve hep canlı tutulan umutların romanı...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Geçilemeyen "Barış Boğazı" ÇANAKKALE

"...Savaş zaruri ve hayati olmalıdır...Milleti savaşa götürünce, vicdanımda acı duymamalıyım. Öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye savaşa girebiliriz. Lâkin, millet hayatı tehlikeye maruz kalmadıkça; savaş, bir cinayettir." **M. Kemal Atatürk**

Yazan : YAHYA AKSOY

Mustafa Kemal Atatürk 1915 yılında milletimizin hayatı tehlikeye düştüğü için kaçınılmaz olarak yapılan Çanakkale Savaşı, milletimizin kaderini ve tarihin gidişini değiştirmiştir. Ülkemize bağımsızlık getiren ve Cumhuriyetimizin kuruluşuna kapı açan Çanakkale

Savaşlarının 2015'de yüzüncü yılında, bütün dünya ülke temsilcilerinin katılımıyla "Barış Getiren Savaş" olarak anılması çok anlamlı olacak ve bütün dünyayı ortak bir tema üzerinde gönül ve işbirliğine götürecektir. Zaten bir açık hava müzesi durumunda olan, savaşın

**Unutmayalım ki
bugünleri onlar
sayesinde
yaşıyoruz.**

geçtiği kutsal tarihi mekânları "**Barış Getiren Savaş Müzesi**" olarak düzenlemek çok yerinde ve etkili bir ulusal hizmet olarak değerlendirilecektir.

"... Çanakkale içinde aynalı çarşı, ana ben gidiyom düşmana karşı ..." dizeleri ile başlayan ülkemiz ve dünya tarihine altın sayfa olarak geçen, gurur kaynağımız, emperyalizmi mezara gömen efsane Çanakkale Destanı, 2015 yılında 100. yılını tamamlıyor.

Ingilizler ve Fransızlar çıkar birliği yaparak Osmanlı başkenti İstanbul'u ele geçirmek niyetinde idiler. Çanakkale Boğazı'ndan gemilerini rahatlıkla Karadenize geçirmek istiyorlardı. Bütün güçleri ile boğaz girişini ateş altında tutarak 18 Mart 1915'de su üstü ve su altı muharebe gemileriyle taarruza geçtiler. Boğaz girişinde bir kısım gemileri batırıldı ve bir kısmı da kullanılamaz hale getirildi. Çok sayıda ölü verdiler ve 18 Mart Boğaz Muharebesi Türklerin kesin zaferi ile sonuçlandı. Deniz yoluyla boğazı aşamayacağını anla-

yan emperyalistler, kendi yanlarına aldıkları paralı yabancı askeri güçlerle birlikte Gelibolu Yarımadası'na çıkarak, karadan Boğazı savunan tabyaları susturmak istediler. Bu harekât için askerlerini ve donanma sayılarını artırarak en üst seviyeye çıkardılar. Topraklarımızda sarsılmaz bir iman ve iradeyle karşılaştılar. Anadolu yakasında Seddülbahir, Arıburnu ve Kumkale bölgelerine çıkarma yaptılar. Aylarca süren kara muharebelerinde sonuç alamadılar. Anafartalar Grup Komutanı Albay Mustafa Kemal'in askeri birlikleri ile yaptığı olağüstü savunma karşısında arkalarında binlerce ölü bırakarak bölgeyi terk ettiler.

Türklerin zaferi ile sonuçlanan Çanakkale Muharebeleri'ne yaklaşık 500.000 kişi ile katılan Türk askerlerinden sonuçta; 57.000 şehit, 21.000 hastalıktan ölüm, 10.000 kayıp, 100.000 yaralı, 64.000'i hasta olmak üzere 252.000 zayıat verilmiştir.

İngiliz, Fransızlar ve onların maaşaları, 500.000 kişi ile katıldıkları muharebeyi 252.000 kişi zayıat vere-

rek, yarımada'yı arkalarına bakmadan terkettiler.

Çanakkale'yi geçilmez yapan ve 18 Mart 1915 'de zafere ulaşan, komutan Mustafa Kemal başta olmak üzere, 215 kilo ağırlığındaki top merminini sırtlayarak, topun namlusuna süren efsane kahraman Seyit Onbaşı'yı, yüzbaşı Sırrı Beyi, Akbaş Şehitlerini, 57. Piyade Alayı şehitlerini, kınalı Hasanları, dedelerimizi ve yüzlerce liseli, üniversiteli şehitimizi unutmadan rahmetle, minnetle ve saygı ile anıyoruz.

"Toprak, uğrunda ölen varsa vatandır" diyerek sonsuza dek anacağız Kınalı Hasanların, Seyit onbaşılarının, isimsiz yüzbaşılarının, liseli ve üniversiteli öğrencilerimizin vatan için ateş ve barutla yoğrulmuş Gelibolu Yarımadası topraklarında, Anafartalarda, Çanakkale sularında can verdikleri, Türkiye'nin kaderini belirleyen "Çanakkale geçilmez" sözünü tarihe altın harflerle yazdıkları gün, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri de atılmış oluyordu. Mustafa Kemal, Ulusumuz gönlünde milli kurtarıcı kahraman olarak bayraklaşıyor, Kurtuluş Savaşımızın Baş Komutanı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu önderi güneş gibi doğuyordu.

19 Kasım 1918 tarihli "Minber Gazetesi" şunları yazmıştı:

"İtiraf edelim ki vatanın emsalini yetiştirmekte cömertlik göstermediği birkaç müstesna zekâdan biri, hatta

**İtiraf edelim ki
vatanın emsalini
yetiştirmekte
cömertlik
göstermediği birkaç
müstesna zekâdan
biri, hatta
birincisi... Mustafa
Kemal Paşa'dır.**

birincisi... Mustafa Kemal Paşa'dır...
Anafartalar'ın yegâne müdafii ve İstanbul'un kurtarıcısı münhasıran kendisi olmasına rağmen bu hakikati pek çok zaman ifşa etmedi..."

Dünyaya barış ve ülkemize bağımsızlık kazandıran bu zafer günü, şimdi barış ve dostluk günü olarak 100. yılında bütün uluslarca kabul edildi ve benimsendi. Milli Şairimiz M. A. Ersoy'un,

"Bastığın yerleri 'toprak' diyerek geçme tanı/ Düşün altında binlerce kefensiz yatanı" diye anlattığı, şair N. H. Onan'ın **"İstiklâl uğrunda namus yolunda / Can veren Mehmet'in yattığı yerdir"** dediği Gelibolu Yarımadası, vatan ve özgürlük uğrunda canlarını veren binlerce şehitin yattığı tarihi bir anıt olarak şimdi dünya barışına adanmıştır.

Geçmişte haksız yere savaşa tutuşan insanların torunları Çanakkale' de buluşarak barış ve dostluk mesajlarını dünyaya duyuruyorlar. Daha o yıllarda ünü bütün dünyaya yayılan, milli kahraman Mustafa Kemal için, Pakistan özgürlük şairi Mazrul İslam,1919 yılında yazdığı "Kemal Paşa" isimli uzun bir şiirinde şöyle söylüyor: **"...Kudretli Kemal'lere muhtacız biz de, / Şahlanan bayrak oldun içimizde..."**

Efsane topraklar üzerinde kurulmuş Çanakkale'yi 1915 yılında geçilmez yapan, askeri birliklerin önünde bir cesaret kahramanı olarak düşman siperlerine atılan,19'uncu Tümen ve Bölge komutanı Kurmay Yarbay Mustafa Kemal, Kurtuluş savaşımızın özünü ve önemini tarihe altın harflerle yazılan sözleriyle , 20 Eylül 1921 tarihinde silah arkadaşlarına (erlere) teşekkür mesajında ifade etmiştir:

Neferlere "Kurtuluş için yaptığımız bu savaştan çok daha evvel, sizi başka muharebe meydanlarında da tanımış idim. Dünyanın hiç bir ordusunda, yüreği seninkinden daha temiz; daha sağlam bir askere rastgelmemiştir. Her zaferin mayası sendedir; her zafe-

rin en büyük payı senindir. Kanaatinle, imanınla, itaatinle hiçbir korkunun yıldırmadığı demir gibi pâk kalbinle düşmanı nişayet alteden büyük gayretin için minnet ve şükranımı söylemeyi nefsim pek aziz bir borç bildim. Sizin gibi kumandanları, zabitleri, neferleri olan bir millete,yad elleri altında köle olmak mümkün değildir.

Bu defa TBMM 'nin, hakkımda, yeni bir rütbe ve Gazi ünvanıyla teccelli eden iltifat ve teveccühü, doğrudan doğruya size racidir. Milletin verdiği bu rütbe ile yükselen ordu en şerefli ve en ulu bir gaza ile mümtaz olan gene ordudur.

Sizin kahramanlığınızla, sizin gösterdiğiniz nihayetsiz fedakârlıklar bahasına kazanılan büyük muzafferiyetin millet tarafından takdirine delâlet eden bu ünvan ve rütbei, ancak size izafe ederek, bütün askerlik hayatımın en büyük sermaye iftiharı olarak taşıyacağım.

Cenabıhak, giriştiğimiz kurtuluş mücadelesinde, şerefli silah arkadaşlarıma kendilerini temyiz eden asaletin, civanmertliğin, kahramanlığın hakkı olan kat'î halâsı nasip etsin."

Başkumandan Mustafa Kemal- 20 Eylül 1921

Çanakkale'yi geçilmez kılarak, ülkemize özgürlük ve dünyaya barış getiren, anlatmakta sözcüklerin ve kalemlerin yetersiz kaldığı Çanakkale Savaşları'nın 100. yılında, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, tüm şehitlerimizi rahmetle anıyor, saygı ve minnetle selamlıyoruz.

Unutmayalım ki bugünleri onların sayesinde yaşıyoruz. •

Kentlerin de yaşamları vardır kendilerince...
Limanına binip gidilemeyen gemilerin demirlediği, bozacıları,
şıracıları, şambalisi, boyozu, kapı önü oturmaları, göğü tutan
Hıdırrellez ateşleri, ünsüz ünlüleri ile bir kente, İzmir'e ve
geçmişe dair damıtılmış anıların kitabı Geride Kalan...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Hakimiyeti Milliye

YAZILARI

Milli Kütüphane

Bugün Yeni Kuşak ya da Yeni Yetişenler adı altında toplanan kitlenin gösterdiği yozlaşma ve ürkeklik manzarasına bakıp da ümitsizliğe düşülmemelidir. Bu zavallı nesil bize bin beladan arta kalmıştır. Başınızı arkaya çevirip de on beş, on altı senelik bir zaman mesafesini, başladığı noktadan bittiği noktaya kadar takip ediniz, mutlaka ürkerek gözlerinizi kapayacaksınız. İşte bugünkü Gençlik bu kargaşanın içinden, bu uğultulu karanlık ve dolaşık devrim dehlizinden çıktı. İtilerek, kakılarak, ezilerek, sürünerek, bin zahmet ve bin mahrumiyet arasında bu devrin aydınlığına doğru yürüdü. Eğer daha ilk adımda dizleri titriyor, gözleri uyuşuyor, kulakları uğulduyor ve kafaları sersemleşiyorsa bunun kabahati kendilerinde değil, yetiştikleri dönemin sayısız çok acıklı hallerindedir. Düşünün ki; en büyüğü I. Dünya Savaşı'nda daha yirmisini bulmamış bu gençler, ekmek yerine saman karıştırılmış hamurla beslendiler ve bilim yerine Babîîlî günlük basınının ısmarlama savaş edebiyatından başka bir şey okumadılar.

O dönemde liselerin son sınıfındaki manzarayı hatırlarım. Hemen her biri ikişer, üçer öğrenciden oluşan bu تنها, bu ıssız sınıflarda, her şey bir

yaşamın sonunu veya bir felaketin başlangıcını haber verirdi. Bugünkü kuşağa ne kendini dinlemeye, ne de öğrenip bilmeye, hatta ne de yiyip içmeye zaman tanıdık... Onun içindir ki; şimdi onlardan bir şey istemeye hakkımız yoktur.

Ancak bundan sonra yetişecek veya yetişmek üzere olanlara, ne verilmesi mümkün ise vermek, bu ülkenin bilim işleriyle meşgul olanlar için en büyük vatan borcudur. Yarına güçlü ve dinç bir kuşak hazırlamak için yapacağınız bütün fedakârlıklar, şimdiye kadar işlediğimiz günahların ancak bedeli yerine geçebilecektir. Bunun ilk aşaması liselerdeki eğitim-öğretimin kültürel bir şekle konması, yani hümanizmin zaman yitirmeksizin orta ve yüksek öğretim programlarına dâhil edilmesi olduğu kadar, bütün eğitimcilerin, aydınların ve akademisyenlerin, belirli bir yöntemle ve uzun soluklu bir çalışmaya koyulmasıdır.

Hiç değilse on seneye kadar eski ve yeni bütün Batı klasik eserlerinin çevirilerinden, yorumlamalarından ve açıklamalarından oluşan bir Milli Kütüphane'nin kurulmasını beklemeliyiz...

Hakimiyeti Milliye Gazetesi 31.6. 1929

61 Sivas Kongresi Açış Konuşması

4 Eylül 1919

Saygıdeğer Efendiler,
Yurdun ve Ulusun kurtuluşunu amaçlayan zorunlu nedenler, sizleri bunca sıkıntılar ve engeller karşısında Sivas'ta topladı. Yiğitçe davranışlarınızdan dolayı kutlar, "Hoş geldiniz!" demekle mutlu olduğumu belirtmek isterim.

Efendiler! Bilinmektedir ki, ulusların insanca haklarına dayanan, söz vermeler üzerine 30 Ekim-1918'de İtilaf Devletleri ile bir antlaşma yapıldı ve dolayısıyla ulusumuz, hakça bir barışa kavuşacağını umdu. Halbuki bu antlaşma hükümleri, bütün yurdu-

muza ve ulusumuza karşı, kötü amaçlı kullanımlarla, baskılarla ve zorlamalarla uygulanmaya başlandı. İtilaf Devletleri'nden yüz bulan ülkemiz Hristiyanları ulusumuzun onuruna dokunan çılgınca davranışlara giriştiler. Batı Anadolu'da İslam'ın namusu uğruna koruması gereken kutsal yerlerine kadar sokulan Yunan zalimleri, İtilaf Devletleri'nin hoşgörülerine üzerine, canavarca kötülükler yaptılar. Doğuda Ermeniler, Anadolu'nun Batısı'na doğru Kızılırmak'a kadar genişleme hazırlıklarına giriştiler. Şimdiden sınırlarımıza kadar dayanıp

Mustafa Kemal, Sivas Kongresi günlerinde (1919)

Sivas Kongresi'nin yapıldığı tarihi bina

toptan yok edip öldürme politikasını gütmeye başladılar. Karadeniz kıyılarımızda Pontus Krallığı hayalinin gerçekleştirilmesine çalışıldı. Adana, Antep, Maraş ve Konya yakınlarına kadar gelen işgalciler Antalya'ya da girdiler. Trakya da işgal bölgesi içine alındı. Saltanat tahtının yeri ve Halife-liğin merkezi olan İstanbul ise, Hükümdar saraylarının içine kadar düşman eline geçti.

Bütün bu haksız saldırılara karşı İstanbul'daki hükümet, belki tarihte bir benzeri daha görülmemiş bir kanıksama ve katlanma göstererek, sessizliğe büründü. Her zaman için güçsüz, kararsız, dermansız kaldı. İşte bu haller ulusumuzu silkinip uyanmaya sürükledi.

Artık ulusumuz anladı ki, itilaf devletleri, bu yurttaki kutsal varlıklarına ve ulusal kaderine sahip çıkacak bir gücün, bir isteğin olmaması gerektiğine hükmetmişler ve akıllarına gelen her türlü kötülüğü uygulamaya başlamışlardı. İşgalciler, bu yersiz sanıları

yüzündendir ki; cansız bir ülke, kansız bir ulus neleri hak etmişse hepsini hiç çekinmeden yaptılar. Buna karşı boyun eğip teslim olmuş görünmek, tam çöküntüden başka bir sonuç vermeyecektir.

Efendiler! Ulusumuzun sizler gibi uyanık ve şerefli kişileri, bu kaygılı karanlık görüntülerden umutsuzluğa düşmediler. Çünkü onlar bilirler ki, tarih bir ulusun varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile inanırlar ki, haksız bir görüşle yurdu-muza ve ulusumuza karşı verilen hükümler, ortaya sürülen kanılar, er geç iflas edecektir.

Efendiler! İtilaf Devletlerinin haksızlıkları ile İstanbul Hükümeti'nin güçsüzlüğü ve basiretsizliği karşısında ulusumuz, varlığını belirtmek ve bu saldırılara karşı namusunu ve bağımsızlığını korumak gerektiğine hükmetmek zorunda kaldı.

Bilindiği gibi; Doğu'da, geçen savaşın her türlü kaygısını çekmiş ve

hele Ermeniler'in vahşice zulmüne uğramış yası sınır illerimiz Ulusal Bağımsızlığı ve Ulusal Onur'u kurtarmak amacı ile Müdafaa-i Hukuk-u Milliye (*Ulusal Hakları Savunma*) gibi dernekler kurdular. Doğu'dan ve Güney'den gelecek tehlikeyi sezinleyen Diyarbakır ilimizde de Müdafaa-i Vatan (*Vatani Savunma*) derneği kuruldu. Batı'da, Yunanların saldırısı göz önünde tutularak, kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti (*Ulusal Hakları Savunma Derneği*)

Yunanların topraklarımıza ayak basması üzerine buraları, Yunanistan'a katma düşüncesini reddetmek için ayaklandı. Trakya'da ve Kilikya (Çukurova)'da Ulusal Dernekler kuruldu.

Kısacası Doğu ve Batı'dan yükselen ulusun sesi Anadolu'nun en uzak köşelerinde bile yankı buldu. Böylece ulusal dernekler düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek direnci ile ulusal bilincin şahlanmasından doğmuş birer eşsiz kuruluş oldular. Bu yolla yüzyıllardan beri bağımsız yaşayan Ulusumuz varlığını dünyaya göstermeye başladı.

Efendiler! Ulusça kurtuluş çaresinin ancak kendi içinde ve kendi gelişmesinden doğacağı kanısı gerçekleştince, belli tehlikeler karşısında bulunan Doğu Anadolu illeri Erzurum Kongresi'ni toplantıya çağırdı. Bu sırada yapılan yazışmalar, ortaya çıkan olaylar ve kendini gösteren gerçekler karşısında bütün yurdun bir bütün halinde kurtuluşunu amaç edinen

Sivas Kongresi, bugün sayın topluluğunuzun kurduğu bu Genel Kongre, daha 21 Haziran 1919 tarihinde kararlaştırıldı.

Efendiler! Burada büyük bir üzüntü ile yüce topluluğunuza bildirmek zorundayım ki; ülkenin ve ulusun kutsal varlıklarını korumakta güçsüzlükten, miskinlikten, basiretsizlikten ve dolayısıyla teslimiyetten başka bir şey göstermemiş olan İstanbul Hükümeti, ulusu hep yenilmiş, bitmiş göstermek gibi düşmanlarımızın çıkarına işleyen aykırı davranışlarda ancak gücünü gösterebildi. Bu hal ulusal tarihimizde elbette İstanbul Hükümeti hesabına lekeli bir sahifedir.

Doğu ve Batı'dan yükselen ulusun sesi Anadolu'nun en uzak köşelerinde bile yankı buldu.

Efendiler! Teşekkür olunur ki, ulus ve ulusal gücün tam dayanağı olan şerefli ordumuz o hükümeti uyarmakla birçok büyük zararı da önlemiş oldu. Yine de bu halin ulusal davranışta birçok gecikmelere ve duraklamalara sebep olduğu unutulmaz. Hatırlarda olacak ki, Sivas Genel Kongresi'ni şerefliendirmeleri için 22 Haziran 1919'da yapılan çağrıda, Erzurum Kongresi'nden söz açılarak orada 10 Temmuz 1919'da toplanılacağı belirtilmişti. Batı Anadolu

Mustafa Kemal ve Rauf Orbay Kongre günlerinde Sivas'ta

delegelerinin o zamana kadar Sivas'a ulaşabilecekleri sanılıyordu. Böylece Erzurum Kongresi üyelerinin de Sivas'taki toplantıya katılabilecekleri düşünülmüştü. Hâlbuki Sivas'taki toplantı ancak bugün gerçekleşebildi. Aradan bir aydan çok zaman geçti. Bu uzun süre içinde Erzurum Kongresi Delegelerini bekletip durmaktan ise, herkesin kavrayıp katıldığı amaçlar ve esaslar üzerinde konuşulup kararlara varılması uygun bulundu ve sonradan delegelerin seçildikleri yerlere dönüp alınan kararları uygula-

maya girişmeleri isabetli görüldü. Erzurum Kongresi ve dolayısıyla Doğu Anadolu adına Sivas Kongresi'ne katılmak üzere Heyet-i Temsiliye (*Temsilciler Kurulu*) diye yetkili bir topluluk da seçilip görevlendirildi. Erzurum Kongresi'nin, bildirisinden ve tüzüğünden başka gizli kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Sadrazam Ferit Paşa'nın Paris gezisinden sonra yayımladığı, Anadolu'da karışıklık olduğunu bildiren genelgesi büyük üzüntü ve tiksinti ile okunmuş, gerçeğe uymayan, ülkenin ve ulusun çıkarlarına zarar veren bu bilgisizce bildirinin hemen tezkibi kendisinden şiddetle istenmiştir.

İstenen bir şey de milletvekilleri seçiminin çabuklaştırılmasıdır. Erzurum

Kongresi yalnız Doğu Anadolu delegelerinden kurulu olduğu için yetkisini bu çevre içinde sıkışmış görmekle yetinmiştir. Ancak, Batı Anadolu ve Rumeli delegelerinin katılması ile verilebilecek yetkinin kullanılmasının, sizin sayın topluluğunuzun gerçekleşmesi koşuluna bağlı görüldü. Bu yüzden ki Doğu Anadolu'da Ulusal Derneklerin birleşmesinden doğan topluluğa ad koyarken "Doğu Anadolu" deyimi kullanılmıştır. Durup dururken Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ya da Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adlarını

kullanmak ve bütün Ulusun hakları adına kendi kendini yetkili görmek doğru olamazdı. Böyle yapılsa idi İstanbul'da olduğu gibi, 5-10 kişinin bir araya gelerek bütün Ulusun yetkili vekilleriymiş gibi, asıl yetki sahibi olan ve Ulusla hiçbir ilgisi olmayan davranışlar bir bakıma tekrarlanmış olurdu.

Endiler! Bununla birlikte, Erzurum Kongresi bütün ülkenin ve ulusun birleşip anlaşması uğruna, Doğu Anadolu illerinin başka illerimizle her zaman işbirliğine hazır olduğunu belirtmeyi kararlarının başında saymıştır. Elbette yüce varlığınızla kurulmuş bulunan bu Sivas Kongresi, yurdumuzun ve ulusumu-

zun bölünmez bir bütün olduğunu gerektiği gibi ortaya koyup ispatlayan kararları alacak, esasları koyacaktır.

Efendiler! Meclis-i Mebusan (*Osmanlı'nın Son Parlamentosu*)'nı toplanması için öteden beri gösterilen ulusal dilekler karşısında İstanbul Hükümeti'nin daha ilk günden baştan savma davranışları, Anayasaya aykırı inatçı direnişleri son günlerde ulusal akımın etkisi ile çok gevşemiş durumdadır.

Seçimler için emir verildiğini de biliyorsunuz. Bunun gerçekleşmesi, Tanrı'nın izni ile sizin davranışlarınız ve direnişleriniz ile sağlanacaktır. Ancak, seçim başlayıp bitmeden önce, bir ya da birkaç yabancı memleketin mandasını kabullenmek gibi doğrudan doğruya yaşayışımız ve bağımsızlığımızla ilgili bir olup-bittiye gidilmek söz konusudur. Ulusal Meclis'in daha toplanmamış olduğu bir sırada yabancıların kuşatıp sıkıştırdığı, bağımsızlığını yitirmiş İstanbul Hükümeti'nin tek başına uygunsuz bir karar alması ya da Ulusal dileklere uymayan yabancı önerileri hoş görüp kabullenmesini hesaba katarak, Erzurum ve Sivas Kongreleri'nin birbiri ardı sıra birbirinden daha yetkili toplanmış olması, herhalde iyiliğin ve esenliğin müjdecisidir.

Sözlerime son verirken, Yurdun ve Ulusun kurtuluş ve yükseliş amacına bağlı olan topluluğumuzun hayırlı ve başarıya ulaşmasını Yüce Tanrı'dan dilerim. •

cengizonal@butundunya.com.tr

(Gelecek Ay: Ankara'da Şehrin İleri Gelenleriyle Konuşması)

Mustafa Kemal
Sivas Kongresi
günlerinde

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Lakonik (Fr.)

- a-Kısa ve öz
- b-Hızlı yüzmeye
- c-Kredili
- d-Saman rengi

2 Sako (İta.)

- a-Kuluçka
- b-Palto gibi üstlük
- c-Spor aracı
- d-Tüfek

3 Egosantrizm (Fr.)

- a-Katılık
- b-Kambiyoculuk
- c-Benmerkezcilik
- d-Kampanacılık

4 Observatuar (Fr.)

- a-Düzenek
- b-Yeni yerleşke
- c-Göbekli erkek
- d-Gözlemevi

5 Davlumbaz (İta.)

- a-Ocak siperi
- b-Kaşarlanmış
- c-Balık türü
- d-Aşırı zayıf

6 Refüj (Fr.)

- a-Yük Gemisi
- b-Çakıllı Yol
- c-Kırık çizgi
- d-Orta kaldırım

7 Restitüsyon (Fr.)

- a-Geri besleme
- b-Gözlem
- c-Yeniden tasarım
- d-Mürekkepli şerit

8 Nüans (Fr.)

- a-Dinsel tören
- b-İnce ayırım
- c-Şans oyunu
- d-Küçük fırça

9 Siklon (Fr.)

- a-Şiddetli fırtına
- b-Nesnellik
- c-Sömürge
- d-Abartmak

10 Tayyör (Fr.)

- a-Kopça
- b-Dolap çeviren
- c-İpek
- d-Kadın giysisi

11 Hartuç (Fr.)

- a-Eski kafalı
- b-Silmetaş
- c-Barut kesesi
- d-Toprak kap

12 Kanalize (Fr.)

- a-Kovuşturmak
- b-Kimyasal tepkime
- c-Yönlendirilmiş
- d-Uyku durumu

13 İskandil (İta.)

- a-Denizbilimi
- b-Camlı balkon
- c-Su motoru
- d-Derinlik ölçümü

14 Majör (Fr.)

- a-Planlı ekonomi
- b-Gramafon plağı
- c-Pamuklu bez
- d-Büyük, önemli

15 Rölöve (Fr.)

- a-Renk körlüğü
- b-Yoğunluk ölçer
- c-Kıvrık şapka
- d-Elektrot

(Fr.) Fransızca (İta.) İtalyanca

Yanıtlar:
151.
sayfada

İslamiyet ve Kadın Hakları

“Cumhuriyet Kadını” kavramının, örnekleri oluşturulması gereken simgelerinden ve bu çizgi doğrultusundaki aydınlatıcı çalışmaları nedeniyle bir suikast sonucu öldürülen Ankara Üniversitesi, İlahiyet Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Bahriye Üçok’un bu yazısı, onun 1965 yılında yayımlanan “İslam Devletlerinde Kadın Hükümdarlar” kitabından alınmıştır. 8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeniyle yayımladığımız ve “İslam ve kadın konusundaki birçok yanlış öğretiyi çürütmesi yanı sıra, konuyu gerçek bilgileriyle aydınlığa çıkaran” bu yazıyı, özellikle tüm kadın okurlarımızın bir kez daha ve bir kez de özenle okumalarını diliyoruz.

Yazan: Doç. Dr. BAHRİYE ÜÇÖK

Radyo, televizyon ve basın gibi modern imkânlara rağmen, Batılılardan birçok kimse bugün hâlâ Türkiye’deki kadınların çarşaf ve peçe ile örtülü olup olmadıklarını, erkeklerin birden çok kadınla evlenip evlen-

mediklerini, zenginlerin birer hareme sahip olup olmadıklarını merak eder sorarlar.

Türkiye’de yaşayan Müslümanlar ise XX. yüzyılda Müslüman Türk kadınlarının özgürlüklerine sahip olup

erkekler gibi millet ve memleket hizmetinde bulunmalarını, yeni ve modern anlayışın onlara tanıdığı yeni bir hak sanarak yadırgamaktadırlar. Bu, çağdaş Müslüman kadınların ortaçağdaki hemcinslerinden pek farklı hak ve özgürlüklere kavuşmuş oldukları inancından ileri gelmektedir.

Gerçekte ise İslamiyetin kadına tanıdığı haklar ile günümüzde yaşayan kadınların hak ve özgürlükleri karşılaştırıldığı zaman görülen fark, sadece aile ve miras hukuku ile ilgilidir. Çalışma, meslek sahibi olma bakımından ortaçağ ile modern çağ kadını arasında hiçbir fark yoktur. Ortaçağ İslam tarihinin kaynakları ve fıkıh incelendiği zaman görülür ki Müslümanlık, kadını erkeğin satın alabileceği bir esir, bir meta niteliğinde saymamıştır. İslam dini onu bir eşya gibi kabul etmediği içindir ki, erkekler gibi ilim sahibi olmaya teşvik eder.

Timur'un torunu Uluğ Bey bu hususa çok önem vermiş olmalı ki, Semerkant'ta ve Buhara'da yaptırmış olduğu medreselerin kitabevlerini, "İlim tahsil etmek erkek ve kadın her Müslümana farzdır" hadisi ile süslemiştir. İslam hukukuna göre reşit kadın, istifade ve kullanma ehliyetine sahiptir. Kocasından ayrı ticaretle uğraşabilir.

İslam dini
kadını bir eşya
gibi kabul
etmediği içindir
ki, erkekler gibi
ilim sahibi
olmaya teşvik
eder.

Kültür alanında Avrupa'nın en ileri gitmiş devletlerinden biri olan Fransa'da daha birkaç yıl öncesine kadar, kadın kocasının izni olmadan parasını bankaya yatıramıyor veya buradaki parasını çeke-miyordu.

Oysa kadının hukuki kişiliği, kendi parasına tasarruf hakkı, İslamiyetle birlikte tanınmıştır. Müslüman kadın

reşit ise rızası olmadan evlendirilemez. Reşit olmadan velisinin arzusu ile evlendirilmiş olan kızların, reşit olunca bu evliliği feshettirme hakları vardır. Ayrıca evlenme sözleşmesi sırasında veya sonra erkek, karısına istediği zaman boşanma hakkını tanıyabiliyordu.

Avrupa'nın en uygar ülkelere-rinden biri olan İsviçre'de kadının seçme ve seçilme hakkı henüz bazı kantonlar dışında tanınmadığı halde, İslam bu hakkı tanıdığının delillerini daha Hz. Muhammed zamanında, tarihe geçen olaylar ile vermiştir.

Örneğin, Akabe biatleri ve Mekke fethi (630) sırasında kadınların da Hz. Muhammed'e gelip biat etmeleri gibi.

Mekke'de Hz. Muhammed'e ilk biat eden kadının **Hz. Ali'nin** kız kardeşi **Ümm-i Hâni** olduğu ve bunu **Ümm-i Habibe, Erva, Âtike, Ümm-i Hakim, Halid bin Velid'in** kız kardeşi **Fâhite** ve Mekkelilerin gözde başkanları **Ebu Sufyan'ın** eşi **Hind'in** izledikleri, kaynaklarca bildirilmek-

tedir. Bunlar teker teker İslam dinine ve Hz. Muhammed'in dünyevi şefliğine itaate söz vermişler ve böylece inançlarını belli etmişlerdir. O gün Mekke'deki diğer kadınların biatlerini almak işine, Hz. Muhammed, Hz. Ömer'i memur etmişti. Böylece yalnız Kureyş'in şerefli ailelerine mensup kadınların oyları ile yetinilmemiş, bütün reşit kadınların birer birer oylarının alınmasına önem verilmiştir.

Gene zamanımızda sanılır ki, ortaçağda Orta Asya'dan Atlas Okyanusu'na kadar uzanan İslam ülkelerindeki kadınlar ev işleriyle, çocuk büyütmekten başka bir şeyle uğraşmazlardı.

Oysa tarih bizlere kadınların zaman zaman erkeklerle birlikte askere gittiklerini, en meşhurları **Sitt ül-Ulemâ** (Bülbüle), **Hadice üş Şahcâniyye**, **Zeyneb binti Amr**, **Ümm-i Abdullah binti Kaadi Şamsüddin**, **Ümm-i Müeyyed Nisâburi**, **Şuhde binti İbn Nasr** olmak üzere vâizlik, hadis ve fıkıh müderriseliği (yani profesörlüğü) ettiklerini, birçok kadı, devlet

adamı ve tarihçiye icâzet (diploma) verdiklerini, Hindistan'da Ekber Şah zamanında yaşayan **Mahım Ana** ve Moğollardaki **Fatma Hâtun** gibi vezirlik ettiklerini, Sultan Bayezid devrinde Amasya'da oturan ve türbesi bugün bir ziyaretgâh olan **Selâmet Hatun** gibi sofi zaviyeleri kurduklarını, hatta hükümdar seçildiklerini göstermektedir.

Adlarına bastırdıkları paralar dünyaya müzelerinde saklı bulunan, Hindistan İmparatoriçesi **Raziyye Sultan** ile Mısır Sultanı **Şecer üd-Dürr**, İlhanlı Sultanı **Satı Bey Hatun** ve Türk Kutluk Devleti Hükümdarı **Sarvetüddin Padişah Hatun**'dan başka henüz paraları ele geçmemiş ama hükümdarlıkları ana kaynaklarda bildirilen tam bir düzine kudretli hükümdar bu hususun canlı örnekleridir. (1)

Fıkıh ve hadis icazetleri veren pek çok kadın bulunmasına rağmen doğrudan doğruya kadılık etmiş bir kadına henüz rastgelmemekle beraber, Abbasiler devrinde, Halife Muktedir zamanında Divan-i Mezâlim

Hiç şüphe yok ki, orta ve yeni çağlarda İslam kadınına hareme kapayan sebeplerin başında büyük fetihlerden sonraki servet artışları ve bunun sonucu olarak Bizans ve Sasani aristokrasisinin taklidi gelmektedir.

(Şikâyetlerin dinlendiği yüksek mahkeme) başkanlığı etmiş bir kadının varlığını biliyoruz. Adı **Sümeyl** olan bu kadın, Bağdat'ta Rısfâ mahallesinde, sağında solunda kadılar olduğu halde divan kurar, şikâyet dilekçelerini kabul eder, alınan kararları imzalardı. Hanefi mezhebinin kurucusu İmam-ı Azâm Ebu Hanife'ye göre kısas ve had cezaları dışında kadınların kadılık yani yargıçlık kürsülerini işgal etmelerine hiçbir engel yoktur. Ebu Cerir Taberi ise kısas ve had cezaları da dahil, kadınların her çeşit davaya bakabileceklerini kabul etmektedir.

Tarihte tespit edebildiğim 17 hükümdar ve 12 nâibe kadının varlığı bize gösteriyor ki, İslam dini kadını toplum hizmetlerinden almayıp, tersine ona sosyal hakların en önemlilerini tanımıştır. O halde İslam ülkelerinde yüzyıllar boyunca hüküm süren harem hayatının nasıl olup da başladığı ve toplumsal hizmetlerden kadının nasıl olup da uzak tutulduğu sorulabilir.

Hiç şüphe yok ki, orta ve yeni çağlarda İslam kadınına hareme kapayan sebeplerin başında büyük fetihlerden sonraki servet artışları ve bunun sonucu olarak Bizans ve Sasani aris-

tokrasisinin taklidi gelmektedir.

II. Velid, harem ağası kullanan ilk halifedir. Kadınların şarap içmeye başlamaları ve haremde yaşamaları İran'ın etkisiyle gene II. Velid devrine rastlar. Bununla beraber Abbasilerin X. Halifesi Mütevekkil'in saltanatına kadar kadınlar gene de üstün bir özgürlük anlayışı içinde yaşamışlardır. Şurasını unutmamak gerekir ki, ne Bizans'ın ne de İran'ın etkileri göçebe

veya köy hayatı yaşayan Müslüman kadının özgürlük ve sadeliğini asla yok edemiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, kadın hakları ile ilgili en büyük devrimi İslamiyet getirmiştir. Fakat onu yanlış anlatanların ve öğrenenlerin yüzyıllar boyunca süren tutumlarından ötürü Müslüman kadını, kendi

yuvasında yüzyıllar boyunca en doğal haklarını yitirmiş olarak yaşamak zorunda bırakılmıştı.

Eğer Türk anası, dünya tarihinde henüz bir eşi doğmamış olduğuna inandığım Atatürk gibi dahi bir oğul yetiştirmemiş olsaydı, Türk kadını, Müslümanlığın ve onun zarif peygamberinin kadına tanıdığı hakların sevincine erememiş olarak hâlâ o eski yanlış davranışın ezici baskısı altında çırpınıp duracaktı. •

Sonuç olarak
diyebiliriz ki,
kadın hakları ile
ilgili en büyük
devrimi
İslamiyet
getirmiştir.

Bizim dinimiz en mâkul ve en tabî bir dindir. Ve ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin tabîî olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lâzımdır.

Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur. **M. Kemal Atatürk**

Atatürk'ü ve O Günleri Düşünürken

100 yaşımı buldum, ama bir türlü inanamıyorum. Ben mi yaşadım o kadar yılları? Hafızamı yoklayınca birdenbire olaylar, o olayların geçtiği yıllar bir sinema şeridi gibi geçiveriyor gözlerimin önünden.

Yazan: MUAZZEZ İLMİYE ÇIĞ

İlk hatırladığım, birinci İnönü savaşında kahraman askerlerimiz önünden kaçan Yunan askerlerinin Pazarcığa girişi, öğretmen olan babamın okulun kocaman bayrağını eve getirişi, annemin büyük bir korku ile ne yaptın düşman yolda öldürecekti sözleri. Oradan Eskişehir'e, oradan da Ankara'ya kaçışımız. Oradan eşekler sırtında Çorum'a gidişimiz!.

Biz orada iken savaş bitti. Büyük bir heyecanla beklenen Lozan antlaş-

ması oldu ve Cumhuriyet bir çok top sesleri ile halkımıza duyuruldu ve herkes bir "Oh! dedi. Bu ne büyük bir "Oh" idi!! Aksi halde ya ölecek veya tutsak olacaktık, ne büyük acı olacaktı?!!

İlk devrim olan halifeliliğin kalkması, medreselerin kapanması ve Tevhid-i Tedrisat (okullarda aynı düzeyde eğitimin yapılması) kanunun çıkmasını Çorum'da kutladık.

Yıl 1924. O yaz biz Bursa'ya gittik. Ama bu kez Ankara'ya, ve

Bilecik'ten Bursa'ya gidişimiz çok lükstü. Yaylı denilen üstü kapalı, tekerleklerin üstündeki yaylarla pek sarsılmayan atlı arabalarla, *(Bu arada şunu da yazmadan edemeyeceğim: bu üstü kapalı arabaları talikan adıyla Türkler icat etmiş)* geceleri araba içinde yatarak gittik. Babam orada Hocaalizade okulunda öğretmen oldu. Ben de Bizim Mektep isimli kızlı erkekli eğitim veren özel okula girdim.

Yıl 1925 den itibaren kökü bugünlere kadar gelen devrimlerimiz başladı. O güne kadar yasak olan müzik, okullarda okutulması için kurucusu Almanya'dan getirilen Musiki öğretmen okulu açıldı. Müzik yeteneği olan bazı gençler iyi eğitim alsın, diye batı ülkelerine gönderildi. Spordan haberimiz yoktu. İsveç'ten getirilen spor hocası ile öğretmenlere kurs açıldı. Orada yetişen öğretmenler okullarda spor öğreteceklerdi. Bunlardan biri de ömrünün

sonuna kadar beraberliğimiz süren çok sevdiğim Naciye (Akören) öğretmendi. Öğrenciler ilk okulu bitirdiklerinde ellerinde bir sanat olsun, diye düşünülmüş. Almanya'dan getirilen öğretmenlerle el becerisi olan öğretmenler için kurs açılıyor. Orada alçı işleri, tahta işleri balık ağı örme sanatları öğretiliyor. Bu kursa giden öğretmenlerden biri de benim babam Zekeriya (İtil) idi. Bunlar yapılan büyük işler yanında çok küçük kaldığı için herhalde pek yazılmaz.

Bundan sonra köklü devrimler başladı. Bunların başında kıyafet kanunu çıktı. Bununla erkeklerin yörelere, tarikatlara göre karmakarışık giyimleri kalkıyor, hepsi pantolon ve ceket giyecek başlarına da şapka, kasket geçireceklerdi. Din adamları, Hristiyan, Musevi olanlar da din kıyafetleriyle dışarı çıkamayacaktı. Kadınlar için ise: Yalnız valiler, kaymakamlar, emniyet mensupları tarafından kadınlara çarşaflarını çıkarmaları

söylenecekti. Öyle de yapıldı, hiçbir zorluk olmadan herkes çarşafını attı, başına bir örtü, üzerlerine bir manto veya tayyör giydiler. Ama etekleri şimdiki gibi yerleri süpürmüyor, dizlerinin altına geliyordu.

Okullara gelince: İkinci Meşrutiyet (1908) de kız ilk okulları açılmaya başlamıştı. Bu kızların başları örttürülmedi.

O yüzden Çorum'da okuduğum ilkököl kızları, içlerine büyük kızlar olmasına rağmen, hepimizin başı açıktı. Bunu gösteren fotoğraf da var. Hatta kuran derslerimizde bile başımız açık okurduk. Ben başımı hiç örttüğümü hatırlamıyorum, çünkü yoktu. Daha sonra da hiç örtü örtmedik.

O zaman şöyle düşünülüyordu: Okuyan kızlar başlarını kapamayacak, onlar anne oluncada kızlarını kapatmayacaklardı. Böylece yavaş yavaş kadınların kıyafeti de uygar dünyaya uyacaktır. Şimdi ise başları açık olarak yetişmiş, hatta meslek sahibi olmuş kadınlarımızdan bazıları çıkarları için başlarını örtüyorlar. Yarın onların çocukları ve torunlarının başlarına neler geleceğini düşünemeyecek kadar akılsız olduklarına acıyor ve üzüliyorum.

1926'da Medenî kanun çıktı. Artık kadın da bir insandı. Erkeği ile eşitti. O da okuyacak, o da çalışacak bir

**Artık kadın da bir insandı.
Erkeği ile eşitti. O da
okuyacak, o da çalışacak
bir birey olacaktı.**

birey olacaktı. Ona karşılık yeni Cumhurbaşkanı olan şahısa göre kadın erkek eşit olamazmış. Halbuki azalarımızda bir eksiklik yok. Onda olanın bizde de karşılığı var, bırakın onu, erkek ve kadın ikisi de insan. Ne yazık ki, nüfusunun en az yarısı kadın olan bir milletin devlet başkanı, kadınları insan yerine koymuyor. Bir gün belki hatasını anlayacak ama iş işten geçmiş olacak.

Arkadan yazı devrimi geldi. Bazı akılsız politikacıların uydurduğu gibi o bir gecede damdan düşer gibi olmadı. Atatürk şehir, şehir, köy köy dolaşarak meydanlara konulan kara tahtalarda hamalından kasabına, öğretmeninden işçisine kadar yazıyı gösterdi, onlarla yazdı

ve yazdırdı. Yazıdan okumadan haberi olmayan bir halkı ayağa kaldırdı. Bazı yerlerde, gazetelerde yazılan harflere bakarak Atatürk'e teşekkür mektubu yazanlar oldu. Açılan okullara kadın erkek, yaşlı genç akın akın gitti yazı öğrenmek için. Görülecek bir heyecan, istek vardı halkımızda.

Şimdi kalkmışlar Arap harfli yazıyı ortaya çıkarmaya. Bizim dilimize hiç uymayan, sesli harfleri olmayan bir yazıyı kim ister? Arkadan Arap'lara göre olan saatimiz, takvimimiz günlerimiz, ölçülerimiz uyar dünyaya uyduruldu.

Bu arada açılacak yüksek okullara öğretmen yetişmeleri için liselerden başarılı çocuklar Avrupa'ya hatta Amerika'ya gönderiliyor. Müzeler, sanatçı yetiştirecek okullar, halkı eğitecek Halk Evleri, köyleri eğitecek köy okulları açılıyor, çimento, kâğıt, şeker, basma, kumaş fabrikaları kuruluyordu. Batı'da Atatürk fabrikaları olarak tanımlanan bu fabrikaların özelliği, içinde spor tesislerinden kreşe, işçi evlerine kadar bütün kültürel ve sosyal tesisle-

rin bulunması idi.

Köy halinde olan Ankara'nın başkent olacak şekilde yapılanması, düşmanlar tarafından yakılıp yıkılan yerlerin onarılması da geri kalmıyordu. Halkımız sıtma, verem, zührevi hastalıklar, trahom denilen göz hastalığı ile kırılıyordu. Elde olan üçyüz kadar doktorun insanüstü çalışmalarıyla bu hastalıkların nasıl önü alındı, hep şaşarım.

Atatürk bir an önce yüksek okulların açılmasını istiyordu. İstanbul'da olan tek yüksek okul da çağdaş eğitim vermiyordu. Fakat bu okullarda ders verecek hocamız yoktu. Dışarıya gönderdiğimiz 150 gencimizin yetişip gelmeleri uzun sürüyordu. Tam o sırada büyük bir şans çıktı. Hitler Yahudi olan veya ailelerinde Yahudi bulunan bilim insanlarını kürsülerinden atmaya başladı. Bu insanlar kendilerini kabul edecek bir devlet bulamadılar Hitler korkusundan. Henüz Osmanlı Devletinin çökmesiyle Türkiye Cumhuriyeti olan Devletimize başvuruyorlar. Atatürk gelsinler, diyor. Yapılan anlaşmada:

"Bu şahıslar ister sokakta, ister hapiste olsunlar artık Türk devletinin memurdurlar. Alman devleti onların gelmesinde zorluk çıkarmaz, çıkarmaya kalkarsa biz gereğini yaparız."

On yıllık devlet Hitler'e kafa tutuyordu, Gerçekten bir yıl

Ankara Dil ve Tarih
Coğrafya Fakültesi

sonra çeşitli zorluklar çıkardılarsa da o zamanki güçlü devlet hepsini önledi. Bu gelenlerle İstanbul'daki yüksek okul çağdaş bir üniversite oldu.

Ankara'da Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Hukuk, Siyasal Bilgisi Fakülteleri çeşitli yüksek okullar açıldı. Bu hocalarla büyük bir eğitim seferberliği başladı. Öğrenciler de canla başla çalıştı. Hepsinin amacı, bir an önce ülkemizin kalkınmasında yararlı olmak için okulu bitirmektir.

Bu büyük bir eğitim seferberliği idi. O günlerde atılan çok güçlü temel-

lerle bu güne kadar geldik. Dışarıdan borç alınmadan, üstelik haksız yere üzerimize yüklenen ikinci Cihan savaşının, Osmanlı devletinin borçlarını ödeyerek bu muazzam işler yapıldı.

Herkes el ele barış içinde uygarlığa doğru koşuyordu. İşte Toplu Barış, Uygar Türkiye için en büyük örnek. Dilerim yeniden aynı ruhla, bozulan düzenimiz onarılarak Çağdaş Türkiye'mize kavuşalım...•

ATATÜRK'ÜN SANATLA İLGİLİ SÖZLERİ

Milletimizin güzel sanatlar sevgisini her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek milli ülkümüzdür.

Güzel sanatlarda muvaffak olmak, bütün inkılaplarda başanya ulaşmak demektir. Güzel sanatlarda muvaffak olamayan milletler ne yazık ki, medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla yer almaktan ilelebet mahrum kalacaklardır.

Aydın ve dindar olan milletimiz, ilerlemenin sebeplerinden biri olan heykeltıraşlığı en üst derecede ilerletecek ve memleketimizin her köşesinde atalarımızın ve bunlardan sonra yetişecek evlatlarımızın hatıralarını güzel heykellerle dünyaya ilan edecektir.

Yüksek bir insan topluluğu olan Türk Milleti'nin tarihi bir özelliği de, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.

Bir milletin sanat yeteneği güzel sanatlara verdiği değerle ölçülür.

İnsanların olgunlaşmak için bazı şeylere ihtiyaçları vardır. Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur.

Sanatkar, toplumda uzun mücadele ve gayretlerden sonra alında ışığı ilk hisseden insandır.

Milas Belediyesi tarafından, Milas doğumlu dünyaca ünlü karikatürist Turhan Selçuk'un adına düzenlenen ve bu yıl 5.'si yapılan Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması için başvurular başladı.

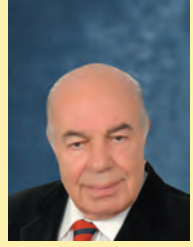
Tüm çizirlere açık olan ve konu sınırlamasının olmadığı 5. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'na başvurulacak karikatürlerin, daha önce yayımlanmış olsalar bile, başka bir yarışmada ödül almamış olmaları şartı aranıyor. Tekniğin serbest tutulduğu yarışmaya çizirler en fazla 5 eserle katılabiliyor ve başvuru yapılırken çizirin kısa bir özgeçmişinin de gönderilmesi gerekiyor.

Seçici kurulda Milas Belediye Başkanı **Muhammet Tokat**, karikatüristler **Kamil Masaracı**, **Serpil Kar**, **Raşit Yakalı**, **Muhammet Şengöz**,

Xia Lichuan (Çin) ve **Christina Sampaio** (Portekiz)'nun yer aldığı yarışma sonunda, birinciye 3 bin dolar, ikinciye 2 bin dolar ve üçüncüye de bin dolar ödül verilmesi öngörülüyor.

Yarışmaya katılacak karikatürler için son başvuru tarihi olarak 10 Mayıs 2015 günü belirlenirken, karikatürlerin bu tarihe kadar "5. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması Milas Belediyesi Kültür Sanat Birimi 48200 Milas-Muğla/Türkiye" adresine gönderilmesi gerekiyor.

Sonuçları 16 Mayıs 2015 günü açıklanacak 5. Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması için ödül töreninin ise 19 Eylül 2015'te yapılması ve ödül töreninin ardından da **Turhan Selçuk Karikatürlü Ev**'de 4 Ekim 2015 tarihine kadar açık kalacak bir sergi düzenlenmesi planlanıyor.

Çelişkiler Ülkesinde Adalet

Uzun tarihî geçmişine bakıldığında demokrasinin çabuk ve kolay ulaşılabilen bir hedef olmadığı anlaşılır.

Demokrasi bir yandan iktidarın meşrulaştırma biçimini, bir yandan iktidarın işleyiş biçimini adlandırmada kullanılır. Hukuksal ve siyasal yönüyle meşrulaştırma ile ekonomi ve yönetimi kapsayan işleyiş biçimi iç içe geçmiş gibi bir görünüm verir. Konuyu daha karmaşık ve zor çözümlenir duruma getiren ve bazen farklı yönlere çekilmesine neden olan bu iç içe geçiş durumudur.

Siyasal sistem olarak demokrasi, birbirine benzemeyen

iki unsurun siyasal iktidarın ve onun işleyiş biçiminin ölçülü ve dengeli olarak bir anayasa biçiminin ve bir hükümet biçiminin birbirine bağlanmasıdır.

Demokrasinin bazı devletlerin uygulamalarında özünden uzaklaştırıldığına, olumsuz şekilde değiştirilip bozularak yorumlandığına tanık oluyoruz. Liberal, sosyalist-komünist, muhafazakâr, anarşist,

DEMOKRASİNİN
BAZI
DEVLETLERİN
UYGULAMALARINDA
DEĞİŞTİRİLİP
BOZULARAK
YORUMLANDIĞINA
TANIK OLUYORUZ

faşist görüşlere dayanan çeşitli yönetim biçimleri uygulanıyor. Kendilerine göre taraftar da bularak demokrasinin tanımını yapıyorlar.

Temel İlkeler ve Hukuk Devleti

Tarihi gelişimi içinde ülkelerin kendilerine özgü koşullarına göre farklı bir yol izlenmiş olsa da demokrasi için “olmazsa olmaz” bazı ilkeler üzerinde ortak bir görüş birliği oluşmuştur. Klasik demokrasi ilkeleri denilen bu ilkeler, seçim ve temsil ilkesi ve çoğunluğun yönetim hakkı ilkesi yanında azınlığın korunması, çoğunluğun yetkilerinin sınırlandırılması, bireysel temel hakların devlete karşı korunması, yasalar önünde eşitlik ilkesi olarak özetlenebilir. Anayasacılık hareketlerinin de dayanağı bu ilkeler olmuş ve bir çok anayasa-da yer almıştır. T.C.

Anayasasının Cumhuriyetin nitelikleri başlıklı 2. Maddesi şöyledir:

“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.”

Hukuk devleti, yöneticilerin hukukla bağlı oldukları devlet anlayışıdır. Hukuk devleti, devletin niteliğini tanımlayan bir anayasal ilke olduğu için anayasasının bütün hukuk kurallarından üstün olduğu ilkesi ile bütünleşir.

Polis Devlet

Seçimlerde çoğunluğun oyunu alsa bile yöneticilerin, kurallara bağlı olmadan, istediğini yapmak hevesi ile keyfi davranışlarla yönettiği ülkeler “polis devleti”dir. Polis devletinde yasama, yürütme ve yargıdan oluşan kuvvetler ayrılığı ilkesi işlemez. Bağımsız yargıdan söz edilemez. Yöneticinin beğenmediği yargı kararları uygulanmaz olur. Yasalara uygun verilmiş yargı ve Anayasa Mahkemesi kararlarına karşı yasalar değiştirilir.

Adalet, devlet yönetiminin temel direğidir. Türkiye’de Osmanlı döneminden beri adalete önem ve değer verilmiştir. “Adalet, devletin temelidir” denilmiştir.

Demokrasi Karnesi

21. yüzyılda demorasi ve hukuk devleti ilkelerine bağlılık açısından her

ülke için demokrasi karnesi düzenlenmekte ve çeşitli tarafsız kuruluşların yaptığı geniş kapsamlı değerlendirmeler yayınlanmaktadır. Türkiye, son yıllarda otoriter rejime sürüklenen bir ülke olarak tanımlanmakta ve Dünya Demokrasi Endeksi sıralamasında giderek gerilemektedir.

rneğin uluslararası alanda ünlü bir bilim adamı, nasıl bir suçla suçlandığını dahi bilmeden uzun süre tutuklu kalmıştır. İlgili özel yetkili mahkemenin tutukluluğu devam ettirmesi üzerine, kararı veren yargıçlar aleyhine açtığı tazmi-

POLİS
DEVLETİNDE
YASAMA,
YÜRÜTME VE
YARGIDAN
OLUŞAN
KUVVETLER
AYRILIĞI İLKESİ
İŞLEMEZ

nat davası yargıtay tarafından da uygun görülerek kesinleşmişti. Tutukluluğu ısrarla devam ettiren yargıçların, hukuksuz karar verdikleri, kişisel olarak tazminat ödemelerine karar verilmişti. Karar kesindi. Hükümet ise meclis çoğunluğuna güvenerek yargıçların tazminatını devletin ödemesini sağlayacak bir yasa çıkartmıştır. Geriye dönük uygulama olanağı da getirilmiştir. Haksız tutukluluk kararı verenlere destek çıkılırken, görevini hakkıyla yapan ve uzun süre tutuklu kalan masum insanların serbest bırakılmaları gerektiğini belirten yargıçlar ve mahkeme başkanı, Adalet Bakanlığının desteği ile görevlerinden alınıp başka yerlere gönderilirken, bir kısmı, yargının siyasallaşmasına dayanamayıp istifa yolunu seçmek zorunda kalmıştır.

Hamurabi Kanunu

Mezopotamya Babil’de Babil Kralı Hamurabi’nin (M.Ö. 1795- 1750) adıyla anılan kanunlarında bile yargıçların yasalara uygun ve tarafsız karar vermelerini sağlamak amacı güdülmüştü. Günümüzde Louvre müzesinde sergilenen çivi yazılı silindir şeklindeki 2 metrelik taş kitabelerde insan haklarına saygı gösterilmesini sağlamaya yönelik yaptırımlar da vardır. Örneğin Akatça diliyle yazılmış metnin (İngilizce çeviriden alınarak Türkçeleştirilmiş şekliyle) 5. maddesi şöyledir:

“Eğer bir yargıç bir davaya bakar ve bir karara varırsa verdiği hükmü, yazılı olarak taraflara bildirir; daha

Hamurabi Kitabesi (Louvre Müzesi)

sonra verdiği kararda bir hata ortaya çıkarsa ve bu kendi hatasından kaynaklanırsa o zaman davada onun tarafından kararlaştırılan para cezasının on iki katını öder ve halka ilan edilerek yargıçlık makamından el çektilir ve bir daha asla yargıçlık yapmak için oraya oturamaz.”

Binlerce yıl sonra yargıyı ve devlet yönetimini siyasallaştırmak, nefret söylemini sürdürmek çağımıza ve ülkemize yakışmaz. Totaliter eğilimler her zaman adaletten uzaklaşılmasına, halkın hoşnutsuzluğunun artmasına neden olur. Muhlifleri tasfiye için çeşitli işbirliklerine girişir. Bir zaman ak dediğine, sonra kara der. Yeni destekçiler arar.

Tarihte çok örneği var: Suçluları koruyan, suçsuzları suçlu göstermeye çalışan, kişisel hedefleri için yargıyı intikam ve yönetimi baskı, şiddet ve korkutma aracı olarak kullanmak isteyenlerin sonu çok acıklı(hazin) olmuştur. •

ogutyazman@butundunya.com.tr

Bilginizi Denetleyin

1-Nazım Hikmet'in eseri olan ve koreografisi Arif Melikov tarafından yapılan balenin adı nedir?
a-Uyuyan güzel
b-Kuşu gölü
c-Fındık kıran
d-Ferhat ile Şirin

2-Uluslararası Anti-Doping Kurumunun kısaltması nedir?
a-TAKİ b-ABSK
c-UADA d-WADA

3-Çek lokomotifli adıyla anılan ünlü atlet kimdir?
a-Mert Girmalegesse
b-Emil Zatopek
c-Alemi Tsegaye
d-Elvan Abeylegesse

4-Transplantasyon ne anlama gelir?
a-Otolog
b-Doku tipleme
c-Organ aktarma
d-İşlevsel

5-Karagöz oynatıcılarına ne ad verilir?
a-Yardakçı
b-Dayrazan
c-Çırak
d-Hayali Hayalbaz

6-Tıp literatüründe erken doğan bebeğe ne denir?
a-Prematüre
b-Metabolik sorunlu
c-Gelişmemiş
d-Düşük vücut ısı

7-İlk kadın büyük elçimiz kimdir?
a-Nevlan Kulak
b-Seher Aytaç
c-Filiz Dinçmen
d-Betül Diker

8-Resimlerle süslemeye ne ad verilir?
a-Minyatür
b-İllüstrasyon
c-Vitray
d-Fresk

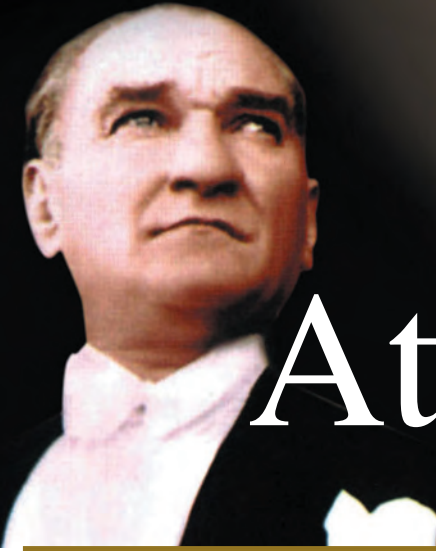
9-Resim öğrenimini Paris'te sürdürdükten sonra ölümüne kadar Güzel Sanatlar Akademi-sinde profesör olarak ders veren şair-ressamımız kimdir?
a-Bedri Rahmi Eyüboğlu
b-Şevket Dağ
c-Barış Çalışkan
d-Rıza Samadi

10-Çıkış yeri kolaylıkla bulunamayacak kadar karışık olan yapıya ne ad verilir?
a-Zorlayıcı
b-Labirent
c-Karmaşık
d-Çıkmaması zor

11-Fransa'da siyasal taşlama olarak bilinen tiyatro türü nedir?
a-Epizot
b-Trajedi
c-Soti
d-Satir

*O, kişisel kazanç ve
ün peşinde koşan basit bir
diktatör değil, gelecek kuşaklar
için sağlam temeller atmaya
uğraşan bir kahramandı.*

Prof. Walter L.WRIHT Jr.

Atatürk

Yazan: KAYA BOZTEPE

Bünyesinde Amerika’da 48 Türk derneği barındıran Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu’nun çiçeği burnunda başkanıydım. New York’taki Atatürk Okulu’muzun bir programına konuşmacı olarak davet edilmişim.

Aynı gün iki ayrı toplantıya daha katılmam gerekiyordu. O nedenle, konuşmamı yaptıktan sonra oradan hemen ayrılmak zorundaydım. Konuşmamda “İlmli İslam” deyiminin gereksiz olduğunu, okumayı bilen ve okuduğunu anlayabilen kişilerin de çok iyi bildikleri gibi İslam dininin özünde son derece ılımlı, insancıl ve barışcıl bir din olduğunu anlattım ve esasında dinin, kesinlikle bir “politika malzemesi” yapılamayacağını vurguladım. Konunun bu noktasında elbette, Laik Cumhuriyet’in anlam ve değerini de, Atatürk’ün

çağdaş görüşünün önemini de açık açık bir kez de orada belirttim.

Konuşmamdan sonra birçok kişi beni kutlarken, o günlerde Amerika’da, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin çok önemli bir makamını işgal eden bir zat beni sakın bir yere çekip, benimle özel olarak görüşmek istediğini söyledi. Ve başbaşa kaldığımız birkaç adım ötedeki o “sakın” yerde, devletimizin o çok önemli temsilcisi bana aynen şunları söyledi:

“Kaya Bey biraz birleştirici olun, lütfen... Her yerde, her konuşmanızda hep Atatürk, hep Atatürk diyorsunuz...”

Beynimden vurulmuş gibi oldum deyişi, galiba bu anlar için söylenmiştir. Ben de o an, beynimden vurulmuş gibi oldum: *“Ben Atatürk’ü zaten birleştirici olarak tanıyor ve biliyorum efendim”* dedim. *“İlk kez sizden duyuyorum, bölücü müymüş yoksa Atatürk?”*

Benden beklemediği, üstelik biraz sert bir ses tonuyla gelen bu tepki karşısında sözünü kendince yumuşatmaya çalıştı:

“Hayır bölücüdür demek istemedim ama” dedi. *“Artık bu Atatürk’ü aşmamız lazım...”*

Gülmemi frenleyerek yanıt verdim: *“Haklısınız, efendim”* dedim...

Benden böyle bir yanıt da beklemiyordu. Yüz ifadesi bu kez değişti, bir memnuniyet duygusu belirdi hatlarında. Oysa yanıtımı henüz tamamlamıştım.

“Haklısınız” sözcüğüyle başlayan yanıtımın gerisini de getirdim:

“Aşacağız aşmasına da, aşabilemiz için kendisini önce yakalayabilemiz, ondan önce de kendisine yaklaş-

bilmemiz gerekiyor...” dedim. *“Onu aşmamız, yakalamamız bir yana, ona yaklaşamıyoruz bile... Bu günümüzden bile en az 200 yıl önümüzde...”*

Benim için iki mucize vardır değerli okurlar.

İlk mucize, havada çarpışan kurşunlarla Çanakkale’den başlayan, dört bir cephede bizi boğmaya ve tarih sahnesinden silmeye çalışanlara karşı kazanılan, yoktan var edilen bir kurtuluş destanıdır.

Öyle ki, Mustafa Kemal Samsun’a doğru yola çıkarken bile en yakın dostları arasında, sayıları bir iki, belki üç olan, Cumhuriyet’in C’sini bile hayal edemeyen, hatta “Aman ha Paşam biz halife efendimizin ekmeğini yedik, ona karşı bir şey yapmayacağız değil mi?” kuşusunda olan kişiler vardı. Bu destanı, örgütlenmeyi, bir yandan düzenli ordu kurulma çalışmaları sürerken bir yandan da Meclis’in kurulması ve politik yapılaşmayı, savaş taktiklerini,

Kaya Boztepe: 1964 yılında Chicago’da doğmuş, ailesinin kesin dönüş yapması nedeniyle geldiği Türkiye’de orta ve lise öğrenimini TED Ankara Koleji ve English High School’da yapmış, tekrar Amerika’ya dönerek CUNY Queens College ve Baruch College’da Ekonomi ve İşletme dalında yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Planet Green NY firmasının CEO’su olan ve TED (Türk Eğitim Derneği) Vakfı, Amerika ve Kanada Temsilcisi ve College Prep yönetim kurulu üyeliği yapan Kaya Boztepe

çeşitli büyük firmalardaki üst düzey yöneticiliği yanı sıra, başta “Türk Günü Yürüyüşleri” adlı etkinlik olmak üzere, Amerika’daki Türk toplumunun örgütlenmesi ve Türkiye’yi birinci derecede ilgilendiren konularda Amerika’daki Türk toplumunun Amerikan Kongresi, Senatosu ve Beyaz Saray ile ilişkilerini de düzenlemektedir. Amerika’daki Türk Amerikan Gençlik Derneği’nin kuruculuğu ve ilk başkanlığından sonra, uzun yıllar Amerika’daki Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu Kongre Başkanlığı, Yönetim Kurulu üyeliği ve aralıksız iki dönem Genel Başkanlık görevinde de bulunmuştur.

İlk mucize,

havada çarpışan kurşun-
larla Çanakkale'den
başlayan, dört bir cephede
bizi boğmaya ve tarih
sahnesinden silmeye
çalışanlara karşı
kazanılan, yoktan var
edilen bir kurtuluş
destanıdır.

öngörü ve sonuç odaklı dahice planları anlatmak ilk mucizeye şahitlik etmektir. Oysa ben sizlere ikinci mucizeyi anlatmak istiyorum.

İkinici mucize, savaş devam ederken, yaklaşan düşman nedeniyle başkent'i Konya ya da Kayseri'ye taşıma tartışmaları devam ederken, "Bizler birer irfan ordusu kuracağız" diyerek bir "Eğitim Kurultayı" toplamaktır. Herkes "Düşman saldırır ve biz kaybedersek ne yaparız?" diye düşünürken ve henüz zafer kazanılmadan, 1921 yılında Ankara'da, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni kurmaktadır.

Başka mucizeleri de sıralayayım:

Büyük Zafer sonrası okuma yazma oranının yüzde üç olduğu, genç ve erkek nüfusun üçte ikisinin şehit olduğu, hastane, doktor, hemşire, ilaç,

sargı bezi, gaz, gıda, mühendis, köprü, yol, okul, banka, altyapı ve bir çok şeyin olmadığı bir dönemde Devlet Opera ve Balesi'nin temellerini oluşturacak öğrencileri 1924 yılında yurt dışına göndermektedir mucize.

Ümmet olmaktan millet olmaya, padişahın kulu olmaktan laik Cumhuriyet'in vatandaşı olmaya geçmek, İsviçre, Fransa, İtalya gibi ülkelerde

İkinci mucize, savaş devam ederken, “Bizler birer irfan ordusu kuracağız” diyerek bir “Eğitim Kurultayı” toplamaktır.

bile yokken kadına seçme ve seçilme hakkı vermektir mucize. Hür, dürüst, idealist, çağdaş ve çalışkan nesiller yetiştirebilmek için canları hiçe saymaktır mucize.

Peki biz o günlerden, bu günlerimize ne zaman, hangi arada ve nasıl geldik? “Köşeyi dön de nasıl dönersen dön” sığ sözünü ne zaman bir felsefe sandık da benimsedik?

Onursuzluktan rahatsızlık duymamaya, hak yemeyi başarı sanmaya ne zaman başladık?

Bu ne derin bir umursamazlık uykusudur ki, çevremizi saran ve giderek artan bunca gürültülere karşın bile etkilenmez? Ne kadar sürecek bu uykuyu?

Atatürk ve İnönü birgün Florya Cumhurbaşkanlığı Köşkü’nde sohbet ederlerken Atatürk, İnönü’nün dikkatini değişik bir konuya yöneltmiş: “Yıllardır birlikte neler gördük neler yaşadık, bana hiçbir zaman, karşılaştı-

ğım en büyük zorluğun ne olduğunu sormadın” demiş.

İnönü gülümsemiş. “Haklısınız, Paşam” demiş ve yıllardır sormadığı soruyu sormuş Atatürk’e: “Gerçekten, karşılaştığınız en büyük zorluk neydi?” demiş. Gülümseme sırası bu kez Atatürk’e gelmiş.

“Uyandırmaktı Paşa, uyandırmaktı” demiş. “Karşılaştığım en büyük zorluk, uyuyan Türk halkını uyandırmaktı.”

İnönü, kendinin de yakın bir tanığı olduğu bu zorluğu Atatürk’ten duyunca, “Haklısınız Paşam” derken, Atatürk bir soru daha sormuş:

“Peki ya ondan da daha zoru neydi?” İnönü “Ondan da zor ne vardı?” diye sormuş.

“Vardı ya” demiş Atatürk ve eklemiştir: “Uyanan bu halkı durdurmaktı” demiş. “Uyanan halkı durdurmak, uyuyan halkı uyandırmaktan çok daha zordu...”

Büyük sözü dinlemekle övünen halkımız, dileriz, “Büyük Ata”nın bu sözünü de küpe yapar kulağında ve umarız, uyandırılmayı beklemeden artık kendi uyanabilir. Hem de... Çok geç olmadan...•

Atatürk'ün, İnsanlık Projesi

2

Atatürk'ün pek bilinmeyen, ya da unutulmuş projelerinden biridir İnsanlık Projesi. Onun **“Yurtta barış dünyada barış”** sözü aslında bu projesini özetler.

Atatürk, dünya uluslarının mutluluğuna çalışmayı kendi mutluluğuna çalışmak olarak gören bir anlayışa sahiptir: “Ulusları yöneten ve yöneten insanlar, doğal olarak önce ve en önce kendi ulusunun varlığının ve mutluluğunun yapıcısı olmak isterler. Ama aynı zamanda bütün uluslar için de aynıni istemeleri gerekir. Bütün dünya olayları bize

bunu açıktan açığa kanıtlar. En uzakta sandığımız bir olayın bize bir gün çarpmayacağını bilemeyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir varlık ve her ulusu bunun bir parçası saymak gerekir. Bir beden parmağının ucundaki acıdan öteki bütün uzuvlar da etkilenir.”

Sadece kendini, kendi ulusunun mutluluğunu değil, tüm dünyanın

“Dünyanın filan yerinde rahatsızlık varsa bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz.”

mutluluğunu düşünen, tüm insanlığı bir beden, organları da o bedenin bir parçası olarak gören ve bu “bedenin parmağının ucundaki acıdan öteki uzuvlar da etkilenir” diyerek dünya üzerindeki tüm acılara, sorunlara karşı duyarlı olmak gerektiğini belirten Atatürk insanlığın kurtuluşuna kafa yoran bir liderdir.

Atatürk’ün *“Yurtta barış dünyada barış”* ilkesi, bazı kesimlerin iddia ettiği gibi Türkiye’nin dünyadan kopup içe kapanmasını amaçlayan bir

ilke değildir. Tam tersine bu ilke yurttan sağlanan barışın kalıcı olması için dünyada da barışın sağlanması için mücadele etmeyi ve doğal olarak dünyadaki sorunlarla ilgilenip onlara çözüm üretmeyi gerektirir. Atatürk’ün ifadesiyle, *“Dünyanın filan yerinde rahatsızlık varsa bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne denli uzak olursa olsun bu temel ilkeden şaşmamak gerekir. İşte bu düşünüş insanları, ulusları, hükümetleri bencillikten kurtarır. Bencillik, kişisel olsun, ulusal olsun her zaman kötü olarak değerlendirilmelidir.”*

Atatürk’ün İnsanlık Projesi’nin temelindeki “barış” ideali sadece söylem düzeyinde kalmamış, uygulamaya da geçirilmiştir. Atatürk, *“Yurtta barış dünyada barış”* ilkesi doğrultusunda hareket etmiştir. Bu amaçla önce mazlum milletlerin emperyalizmin sömürsünden kurtulmasına

çalışmış, sonra da emperyal saldırılara karşı güvenliği, barışı korumaya yönelik paktlar, **“barış çemberleri”** kurmuştur.

Atatürk, kuzey doğuda Rusya, güneyde İslam ülkeleri, batıda ise Balkan ülkeleriyle kurduğu dostluk ilişkileriyle kendi döneminde Türkiye’yi adeta bir güvenlik-barış çemberi içine almıştır. Atatürk sağlığında **Sovyetler Birliği**’yle sürekli bir dostluk kurmuştur. Dostluk, kardeşlik, ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Yine benzer şekilde Yunanistan’la sürekli dostluk kurmuş, barış, dostluk anlaşmaları imzalamıştır.

Böylece Türkiye’yi doğudan ve batıdan -üstelik iki tarihi düşmanla kurduğu yakın ilişkilerle- koruma altına almıştır. *“Komşuları ile ve bütün devletlerle iyi geçinmek Türkiye siyasetinin esasıdır.”* diyen Atatürk, Balkan ülkeleriyle; Yunanistan, Yugoslavya, Romanya ve Türkiye arasında 9 Şubat 1934’te **Balkan Antantı**’nın, İslam ülkeleriyle; İran, Irak, Afganistan ve Türkiye arasında 8 Temmuz 1937’de **Sadabat Pakti**’nin kurulmasında etkili olmuştur. Ve sonuçta Metin Aydoğan’ın dediği gibi, *“Kuzeyde Sovyetler Birliği, batıda Yunanistan’dan sonra, doğu ve güneyde bu üç ülkeyle (Afganistan, İran, Irak) kurulan dostluk Türkiye’yi güvenilir komşulardan oluşan bir barış çemberi içine aldı. Ölümüne yakın barışçıl yöntemlerle çözdüğü Hatay sorunuyla bu çemberi*

tamamladı. Balkanlardan Afganistan’a, Kafkasya’dan Basra’ya dek çok geniş bir coğrafyayı barış bölgesi haline getirmişti. Bölge ülkelerine özgüven veren bu büyük olayla emperyalist devletlerin bölgedeki etkisini, o güne dek görülmemiş biçimde kırdı. Türkiye’nin ezilen uluslar üzerindeki saygısını en yüksek düzeye çıkardı.”

Önce emperyalizmi yenen sonra bölgesel barış çemberleri kuran Atatürk, emperyalist ülkelere karşı hep mesafeli olmuştur. Emperyalist ülkelerin etkisi altındaki **Milletler Cemiyeti**’ne ancak davet edilince ve kendi şartlarının kabul edilmesiyle üye olmuştur. Dünyada barışın kurulması için olağanüstü çaba harcayan Atatürk’ü ziyaret etmeyen dünya lideri kalmamış gibidir.

Afgan Kralı Amanullah Han’dan İngiltere Kralı VIII. Edward’a kadar birçok lider Atatürk’ü Türkiye’de

Atatürk ve İngiltere Kralı VIII. Edward

ziyaret etmiştir.

Atatürk'ün "barış "odaklı **İnsanlık Projesi**'nin gözden kaçırılan çok özgün, çok önemli diplomatik adımları vardır. Bu adımlar:

1) Dünyadaki neredeyse tüm bağımsız ülkelerle dostluk anlaşması imzalamak,

2) Tüm bağımsız ülkelerde elçilikler, diplomatik temsilcilikler açmaya çalışmak,

3) Dünyadaki tüm bağımsız ülke liderleriyle **diplomatik ilişki, bireysel dostluk** kurmaya çalışmaktır.

Prof. Dr. Bilal Şimşir'in araştırmasına göre Atatürk Türkiye'si, 1920-1938 arasında dört kıtada yeryüzündeki 50 kadar bağımsız devletin 37'sinde diplomatik temsilcilik açmıştır. Atatürk Türkiye'si 1921-1937 arasında 50 kadar bağımsız devletin 40'ıyla dostluk ve kardeşlik antlaşması imzalamıştır. Atatürk sağlığında 56 bağımsız devletin başına geçen 115 devlet başkanının tamamıyla ilişkiler kurmuştur.

Atatürk'ün barışseverliği, onun -üstelik çünkü düşmanı- Venizelos tarafından 1934'te Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesine yol açmıştır. Venizelos, Oslo'daki Nobel Barış Komitesi'ne gönderdiği mektupta Atatürk'ü neden Nobel'e aday gösterdiğini şöyle açıklamıştır:

"Barış arzusunu besleyecek olurlarsa en tehlikeli anlaşmazlıkların ayırdığı halklar, anlaşma olanağı için bir örnek oluşturacak bu yakınlaşmadan ilgili iki ülke için olduğu kadar,

Atatürk'ün barışseverliği, onun -üstelik çünkü düşmanı- Venizelos tarafından 1934'te Nobel Barış Ödülü'ne aday gösterilmesine yol açmıştır.

Yakındoğu'da barış düzeninin korunması için de yalnızca olumlu sonuçlar ortaya çıkmıştır. İşte barış sorununa katkısı sağlayan bu kişi, Türkiye Cumhuriyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'dır..."

Bu olaydan yıllar sonra UNESCO Genel Kurulu, Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılının tüm üye ülkelerde kutlanmasına karar vermiştir. Böylece Atatürk'ün barışseverliği uluslararası düzeyde bir kere daha hatırlanmıştır. UNESCO'nun 27 Kasım 1978 tarihli kararında Atatürk'ten **"sürekli barışın öncüsü"**, **"İnsanlar arasında hiçbir renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen bir işbirliği çağının doğacağına inanan birisi,"** **"her zaman barış, uluslar arası anlayış ve insana saygı yönünde eylemlerde bulunan bir kişi"** olarak söz etmiştir.

Atatürk'ün İnsanlık Projesi, hâlâ tüm insanlığın kurtuluş reçetesidir. •

sinanmeydan@butundunya.com.tr

Ayrıntılar için bkz. Sinan Meydan, "Akl-ı Kemal", Atatürk'ün Akıllı Projeleri, (5 ciltlik özel baskı), İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2014, s.1308-1317

"Ben şarkı söylemiyorum, Güfteyi Anlatıyorum."

Müzeyyen Senar

Yazan: DEMİR AYTAÇ

Müzeyyen Senar ihtiyarlanmadan öldü. Şarkıları o kadar yaşamın içinden ki, kendisi de onların arkasında bir o denli taze. Müzeyyen Senar, Cumhuriyetimize ve kurucularına şahit

olmuş; bir neslin, sonraki nesile emanet ettiği, gönüllerde sultan, nağmelerde otorite, sahnede efe, örfte istikrar, kaybolan değerlere karşın dımdık durabilen bir abide...

Her bir eseri yorumlayışı çarpıcıdır. Üslubunda kendine has müstesna bir hava ve canlılık vardır. Bütün ruhumuzu sürükler. Kendi deyimi ile O, "şarkı söylemez, güfteyi anlatır". "Güfteyi anlatmak", şairi tanımak demektir. Şairi tanımak birikim ister. Şiirin sözlerini derinine incelterek süzmek ister. Katmanlı bakabilmeyi gerektirir. Güfteye bu kadar hakim olduktan sonra, Müzeyyen Senar'a göre, icra edecek sanatçı, bestekârın da besteyi yaparken neler duyumsadığını anlamak zorundadır. Ve bizimle bu duygusunu çok net paylaşır:

"Özellikle konserlerde bir şarkıyı icra ederken, o şarkının bestekârı ve şairini düşünür ve o duygu yoğunluğu içinde kaybolurum. Şarkı bittiğinde ve alkışları duyduğumda tekrar kendime gelirim. Bazen, çok kere görülmüştür, içimden öyle bir şey

kopar ki, göz yaşlarımı tutamam."

Bu denli büyük başarılar, ancak doğal bir samimiyetten doğar. Ve, bütün müstesna özellikleri arasında bana "Müzeyyen Senar"ın en beğendiğiniz yönü hangisidir?" diye soracak olursanız, hiç tereddüt etmeden "samimiye-ti" derim. Evet o bir "diva"dır ama bizdendir, evin içindendir. Bastığı yeri bilen, konumunun idrakinde, ömrünün son nefesinde, tüm renkli yaşamı bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçerken de bizlere adeta, "bu kadar yeter, hadi bana müsaade" demiştir.

Öğrencilik yıllarımda, ABD'de sınırlı imkanlarıma karşın, sanat olaylarını hep yakından takip ettim. Öyle zamanlar olmuştur ki, 2-3 günlüğüne ünivesitemizin düzenlemiş olduğu New York seyahatlerine, bilhassa Broadway Show'larına, tüm birikimim ile katıldım. Bir öğrenci bütçesinin çok üzerinde, adeta tur parasına denk gelen, bu

şovların gişe önlerinde kendimi çetin bir sorgulamaya tutar, mücadele eder, hesap kitap yapar, çok pahalı olduğunu düşünerek bileti almaktan vazgeçerdim.

Kısa bir süre sonra "gel-git"ler başlar, kendimi kararlı bir şekilde gişenin önünde tekrar bulur; tüm aylık bütçemi altüst edecek bileti alır ve gösteriyi seyrededim. Genç yaşma karşın da, kendime çok doğru bir yatırım yaptığıma inanırdım. Bugün geriye dönüp baktığımda, Richard Burton ve Elizabeth Taylor'ı aynı sahnede, Julie Andrews, Angela Lansbury, Mel Gibson, Kathleen Turner, Sigourney Weaver, Faye Dunaway, Anthony Quinn, Frank Sinatra ve Lisa Minelli gibi ünlüleri canlı seyredebilmiş olmayı bir zenginlik olarak değerlendirir, yaşamıma katma değer kattıklarına inanırım. Aynı duygumu, hiç şüphesiz ki, bizden biri olmasının verdiği coşku ile Müzeyyen Senar'da fazlası ile yaşadım.

1993 yılında, ülkeme dönüşümde, Müzeyyen Senar'ı sahnede ilk ve son kez görebildim. Ondan sonra sahne yaşamını, özel konserleri dışında, sürdürmek istemedi.

Mekan Beyoğlu - Taksim. Başka büyük bir üstat, rahmetli tamburi Ercümen Batanay ve eşi tarihi bir binanın 3. katında ufak, ancak çok zevkli, nezh bir lokal işletiyorlar.

Binanın dış cephesi, Beyoğlu turlarında turistlere fotoğraf çekimi için gösterilecek yerler kadar çekici, ancak iç mekan daha büyüleyici.

Müzeyyen Senar bir konserde

1993 yılında
ülkeme dönüşümde,
Müzeyyen Senar'ı
sahnede ilk ve son kez
görebildim. Ondan
sonra sahne yaşamını,
özel konserleri
dışında, sürdürmek
istemedi.

Büyük bir avlu, geniş merdivenlerle -yekpare ceviz kaplama trabzanlara tutunarak yukarı katlara çıkış... Olandığı gibi yüksek, 3 kat birden kucaklayabilen bir tavan. Zemin ise, bugün tarihe karışmış, eşine az rastlanır el işi mozaiklerden. Burası adeta ufak bir müze. 3. kata çıktığınızda, trabzanlarda size eşlik eden ceviz ağacının sıcaklığı: Kuş kafesi gibi ince işlenmiş değerli bir vestiyer

bölümünde devam ediyor. Ve sonunda, Müzeyyen Hanım'ın sahne alacağı salona geçiyorsunuz...

Girişin sağında, bütün gövdesi ile salona hakim, 1850'lerden kalma tavana kadar çiniden, alev alev yanan dev bir şömine. Salonun diğer ucu sol tarafta, 8-10 sazın sığabileceği büyüklükte ufak, ancak tavandan inen kırmızı kadife perdelerle adeta cüsseli duran bir sahne. Sahne ile şömine arası, omuz omuza oturmak şartı ile 80 kişi kapasiteli bir avlu. Tavan yüksekliği dolayısı ile sıkışıklığı hiç fark etmiyorsunuz. Ufak, yuvarlak parizyen masalar. Masalarda, kolalı kar gibi beyaz masa örtüleri, üzerinde ucuza kaçmamış - reçmeleri üçgen çekilmiş - aynı kumaştan peçeteler. Ve, masaların üzerlerinde camlardaki olağan üstü vitraylara akseden titretişimi sağlayan, ertafı kirlenmeyip, içine akan kırmızı mumlar. Aşırıya kaçmamış, ancak kaliteli yemek takımları, elinize aldığınızda ağırlığını duyumsatan çatal bıçak ve

ince kesme kadehler.

Böylesine özenle hazırlanmış bir mekânda, değerli üstat tamburi Ercümen Batanay ve eşinin kendi elleri ile hazırladıkları birbirinden güzel mezeler (yarım serçe parmağı büyüklüğündeki pazı dolmalarının tadı hâlâ damağımdadır), aşırıya kaçmamış makul büyüklükte leziz ana yemekler eşliğinde çok güzel bir fasıl. Meyve ve tatlı servisi sonrası kısa bir ara ve sazların sahnede tekrar yerini alışı, güzel bir ara taksimden sonra da Müzeyyen Hanım'ın sahneye gelişi. Sahne yüksek olduğu için, bir portakal kasası büyüklüğünde ancak sağlam ve aynı kırmızı kadifelerden kaplanmış bir taburenin sahnenin önüne konması ve Müzeyyen Hanım'ın iki cüsseli saz arkadaşının koltuk altından verdikleri destek ile sahneye çıkabilmek için göstermekte olduğu çaba karşısındaki şaşkınlığım! “Yarabbi Şükür, bugün de çıkabildim”i duymamız ile beraber ilk şarkısına başlaması...

“Benzemez kimse sana, tavrına hayran olayım.”

Ilk şarkısı bitince, Müzeyyen Hanım, “Hoşgeldiniz” dedi. Sonra sol eli ile (mikrofon sağ elinde) orta karar anlamında (şöyle-böyle der gibi) bir hareket yaptı. “Fena değil, dikkatli dinliyorsunuz, ama daha iyi olabilir!” diye hepimizi, çatal bıçak sesi duyulmayacak şekilde “zapt-ı rap” altına aldı. Sırası ile, **“Gecenin matemini aşkıma örtüp sarayım”, “Kalbimin sahibi sensin, Orda yalnız sen varsın”, “Olmaz ilaç sine-**

i sad pareme”, “Ben küskünüm feleğe”, “Mani oluyor halimi takrime hicabım”, “Şarap mahzende yillanır” ve “Haber gelmez gönül virane kaldı” ilk bölümden aklımda kalanlar. Bundan sonrası beni esas etkileyen kısımdır.

Müzeyyen Hanım, ikinci bölümde, seyircisine adeta bir aile meclisinde sohbet edercesine anılarını anlatmakta, geçmişteki anekdotlar, yer ve tarih belirterek okuyacağı şarkıları takdim etmekteydi. Programın bu çok doğal ve tadına doyulamaz akışı içinde. konuklardan biri, Müzeyyen Hanım'dan bir istekte bulunuyor.

O, *“Daha o makama geçmedik, bekle”* diyor... Bir başkası yüksek sesle, yılını vererek de, kendisini Maksim’de dinlediğini söylüyor.

O, *“Senin dediğin Kazablanka daha o yıllarda Maksim yoktu!”* diye düzeltiyor.

Salona gelirken dikkatimi çeken, üç kat merdivenleri zorlanarak, tarihi trabzanlara tutunarak ve yakınlarının yardımı ile çıkabilen yaş almış seyircisine ise, adeta başka bir özen gösteriyordu. Makama uymayan veya hiç Müzeyyen Hanım tarzı olmayan bir şarkı istendiğinde de, bu kitleye “Ben ne yapayım?” der gibi bakıyordu. Bir süre sonra, seyirciyi şarkıları ile öyle bir yolculuğa davet ediyordu ki, gazino isimlerinden, güfte ve bestekâr adlarından adeta Cumhuriyet tarihi belgeseline geçiyordunuz.

Devlet erkânı rahmetle ve sevdikleri şarkılarla birer birer anılırken, “O

şarkı10. yılda, şu beste Boğaz için, 70 öncesi daha Boğaz Köprüsü yoktu.” gibi detaylara inerek seyircisini bilgilendiriyordu. Biz sadece bir müzik ziyafeti yaşamıyor, tarihi yaşıyorduk.

Zaman geliyor, tüm otoritesini bir yere bırakıyor, ”Ses de ses o zamanlar. şimdiki gibi değil, daha ameliyatları olmamışım, boğazıma tüpleri sokup çıkarmamışlar” diyebiliyor. Ve, rakı kadehini eline alıp şöyle bir havalandırıp, ters takla attırışı ve içişi var ki, görmeyenlere anlatamazsınız. Tıpkı, bütün bir elmayı iki avcunun arasına alıp, bir hamlede ikiye ayırabilmesi gibi.

İstek üzerine Feraye’yi okurken gözleri dolan, şahane bir İzmir zeybeği oynarken, *“Bizim efelerimizin dağ gibi yere diz vuruşu, benim yüreğimi yerinden oynatır”* diye çoşan bir Müzeyyen Senar. Öyküsünü anlatıktan sonra “Ormancı”yı dinliyoruz. Müzeyyen Hanım, seyirciyi avcunun içine alıyor, gerektiği zaman tempoyu artırıyor, salonun enerjisini kademe kademe en yüksek seviyeye çıkarıp, sonra “küt” diye an alt seviyeden yaylı tamburu kulaklarınıza üfletiyor ve bambaşka bir makama çıkıyor.

Ve, finale büyük bir coşku ile, *“Gelin, Mustafa Kemal’in sevdiği Rumeli türkülerinden size bir demet sunayım”* deyip, çok içten Atatürk’ün sevdiği türkülerini, mimikleri ve kendine has sahne figürleri eşliğinde tamamlıyor.

Salon en tempolu, en coşkulu anında iken, yine “pat” diye tüm saz-

Atatürk ve Müzeyyen Senar

ları durdurup, *“Çok yaşadım çok! Rabbim bu uzun yılları benden alıp ona verseydin ya!”* (Mustafa Kemal’i kast ediyor) diyerek hepimizi en duygulandırdığı anda, iki dizinin üstüne sahneye çöküp, arkasında tek bir saz olmaksızın, başlıyor: **“Hastayım, yaşıyorum...”**

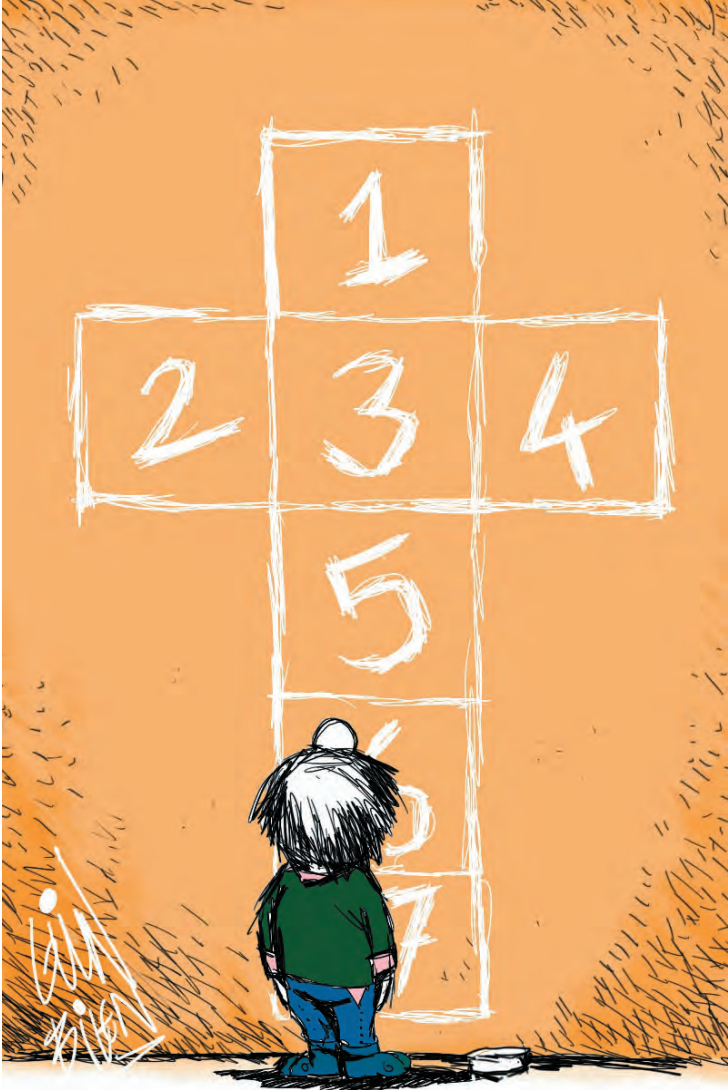
Ben o geceyi ve Müzeyyen Senar’ı sahnede görebilmiş olmanın mutluluğunu, en kıymetli hatıralarım arasında müstesna bir titizlikle koruyorum.

Evet, Müzeyyen Senar aramızdan fiziken ayrıldı. Ancak, kendisi Türkiye’nin göğsünde bir ziyettir. 10 Şubat Salı günü Bebek camiiinde mezarına koyduğumuz çiçekler, onun bize sunduğu şarkılar ve sahnesi kadar bile renkli değildir. Mukabelemizi hoş görsünler. Mezarının üstüne emanet ettiğimiz çiçekler semboliktir. Esas olan, kalplerimizden, sevgilerimizden ve gönül borcumuzdan ördüğümüz görölmez olan çelengimizdir. Ülke insanının, Müzeyyen Senar’ı anımsamakta hasıslık göstermeyeceğine olan inancım tamdır. Hatırası önünde şükranla eğiliyorum. •

Fırçalayarak

Serdar Günbilen

İtalya'da bir Türk köyü:

MOENA

Alp dağlarının en ücra köşesinde, Avusturya sınırında 323 yıldır Türk kültürünün yaşatıldığı Moena adıyla bilinen bir köy bulunuyor.

Yazan: GİZAY TEMİZSOYLU

Bu köyün halkı her yıl Temmuz ayında sultan, harem kadınları ve yeniçeri giysileriyle renkli bir karnaval düzenliyorlar. Moena kadınları karnavala başörtüleri, şalvarları, uçları yukarı doğru kıvrılmış pabuçlarıyla, erkekler ise kılıçlı sultan, vezir ve gazilerin kıyafetleriyle katılıyor. Evlerin pencerelerinden “Rione Turchia” (Türk Bölgesi)’nin ismini yaşatmak amacıyla Türk bayrakları sarkıtılıyor. Bu festivalde belediye başkanı dahil herkes Türk gibi giyiniyor. Bölgenin dar sokakları İstanbul’u hatırlatıyor ve Moena meydanında Türk’ü betimleyen

sakallı ve sarıklı bir büst, büstün altında da hilallî bir çeşme bulunuyor. Festivalde topluluğun en yaşlısı “Sultan” oluyor ve “El Turco”yu temsil ediyor.

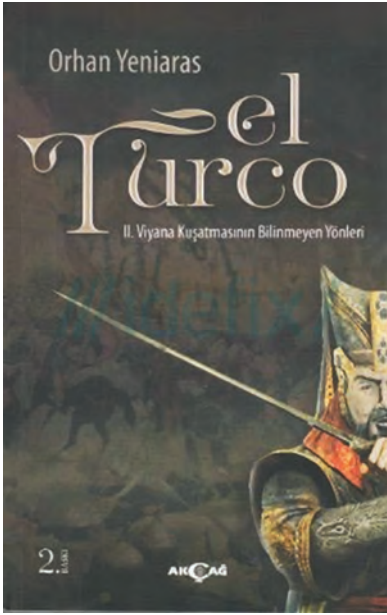
Yüzyıllardır İtalya’nın bu yöresinde Türk kültürünün neden yaşatıldığını ve her yıl neden karnaval düzenlendiğini anlamak için Orhan Yeniaraş’ın El Turco adlı belgesel romanında anlatılan 323 yıl önce yaşamış Balaban adlı bir Türk’ün izini sürmek gerekiyor.

Romanda El Turco adı verilen kahramanın asıl adı Hasan’dır. Fakat

isminden çok lakabıyla anılır. Akranlarına göre daha iri yarı ve mücadeleci olduğu için ona şahingillerden yırtıcı bir kuş olan Balaban lakabı verilmiştir. Balaban IV. Mehmet ve Merzifonlu Kara Mustafa zamanında yaşamış, vatanına ve milletine hizmet etmiş ve önemli başarılarla imza atmış bir Osmanlı subayıdır. Köprülü döneminde keşfedilmiş ve II. Viyana Kuşat-

Orhan Yeniars'ın belgesel romanı ması sırasında orduya büyük yararı dokunmuştur. Bir çeşit ajanlık yapan bu Türk subayı Rusça, Almanca ve İtalyanca bildiğinden istihbarat amacıyla kılık değiştirerek Venedik, Viyana, Berlin ve Roma'ya defalarca girip çıkmıştır.

Dönemin Sadrazamı olan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Balaban'dan bir hizmet ister. Balaban Viyana'da bulunan ve kendilerinden haber alınamayan on iki Türk ajanın durumu hakkında bilgi almak için bir an önce hareket etmelidir.

Çünkü Kanuni'nin fethedemediği Viyana bu kez kuşatılacaktır.

O sıralar Sadrazam Kara Mustafa Paşa kuşatma düşüncesini padişaha vaktinde açmadığı için vicdan azabı çekmekte ve taarruzu ağırdan almaktadır. Balaban bu duruma dayanamaz haddini aştığını bile bile aklından geçenleri sadrazama söyler:

"Paşam şartlar kaleye hemen taarruzu gerektirmektedir. Omuzunuza konan zafer kuşunuzu göremiyorsunuz. Yüzbinlerce asker in ve şehidin beklediği zaferi murdar etme hakkına sahip değilsiniz. Hemen hücum etmezseniz sizi Allah affetse şehitler affetmeyecektir."

Sadrazam haddini aşan konuşması nedeniyle Yeniçeri Ağası'na Balaban'ın kellesini vurmalarını söylemiştir. Yeniçeri Ağası ise Balaban gibi düşünmekte onun nasıl yürekli bir yiğit olduğunu bilmektedir. Bu nedenle emri yerine getirmek yerine kaçışına göz yumar.

Ordudan kovulan Balaban yine de vatani için savaşırken yaralanır ve atının üstünde nereye gittiğini bilmeden kaçar. El Turco romanına göre

Moena 1683 yılından beri El Turco olarak adlandırdığı kişiyi atası bellemektedir. Bu konuyla ilgili Türkolog Ermanno Visintainer'in tesbitleri dikkat çekicidir: İtalya'da bulunan "Rione Turchia" (Türk Bölgesi), II. Viyana Kuşatması sırasında Viyana'nın 200 km güneyinde bulunan Moena'ya kadar kaçan bir Türk yeniçeri askeriyle bağlantılıdır. Soyundan gelenler onun hatırasını yaşattılar ve bu tek Türk nedeniyle yöre Türk Bölgesi adını aldı. Türklerin dili ve gelenekleri o kadar baskın ve güçlüdür ki, tek bir fert bile toplumu etkileyebilmektedir. Moena'da Türk bayrağının bulunmasının nedeni, kasabanın tarihi kökenlerinin olağanüstü özel ibr bağlantıya, "Rione turchia" (Türk Bölgesi) adlı yerin varlığına bağlıdır.

köyün çevresinde Balabanı baygın halde bulan Moenalı Mariana ve kardeşi köy halkının yardımıyla onu Moena'ya getirir ve yardım edip iyileştirirler.

Gidecek bir yeri olmayan Balaban bu köyü kendi köyü gibi benimseyip burada yaşamaya başlar.

Köylülerin El Turco adını verdiği Balaban bir gün Alman derebeylerinin haraç için köyü yağmalayıp gittiklerine şahit olur. Özgürlüğüne düşkün olan Türk, köy halkına ok, yay gibi silahların yapımını, ateşli silahları ve savaşmayı öğretir. Moenalılar El Turco'ya minnettardır. Çünkü El Turco onlara özgürlük ve kahramanlık kavramlarını benimsetmiş, derebeyleriyle nasıl başedileceğini öğretmiştir...

Sonunda El Turco kendisini kurtaran Mariana ile evlenir ve ömrünün sonuna kadar bu köyde yaşar.

Aradan 323 yıl geçmesine rağmen anısının yaşatılmasına belki de buna borçludur...

Bir belgesel romandan aktardığımız bu öykü yanında Moena'da yaşatılan Türk geleneğinin bilimsel boyutlarıyla ele alan raporlar da var. Bu raporlarda bir görüş Moena'nın İtalyan köyü olduğunu söylerken diğeri Türklere ait olduğunu öne sürer.

Her iki ayrı görüşe değer verenler bulunsa da değişmeyen gerçek Moena sakinlerinin Türk gibi yaşayan, kültürümüzü bilen ve seven İtalyanlar olduğudur.

Türkiye ise Moena köyünü yeni yeni tanımaktadır... •

Evrensel Bakış Açısı
Gülbüz Evren

Bağdat Demiryolu Projesi

Stratejik önemiyle
ilgi çeken
büyük Osmanlı
projesi

Bağdat Demiryolu projesi Osmanlı topraklarını
bir baştan bir başa kat edecek büyük bir projeydi.

880 yılında, II. Abdülhamit döneminde bir rapor olarak ortaya çıkan proje, büyük devletlerinin yoğun ilgisiyle karşılaştı. İkinci Abdülhamit, İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı devletini parçalama, topraklarını paylaşma politikalarını dikkate alarak, onları bu projenin dışında tutma düşüncesindeydi, Padişah için projenin verileceği ülke Almanya olmalıydı. Çünkü Osmanlı üstünde uzun yıllardır değişik alanlarda baskı kuran İngiltere, Fransa ve Rusya'nın aksine Almanya sadece bazı imtiyazlar istiyordu. Ayrıca Almanlar, Osmanlı ile birçok alanda işbirliği yapıp, destek olma düşüncelerini de padişaha iletmişlerdi. İkinci Abdülhamit, Almanya'nın

II. Abdülhamit

diğer güçlere göre Osmanlı açısından işbirliği yapılabilecek bir devlet olduğu kararına varmıştı, ama yine de böyle bir projeyi Almanların tek başına yapamayacaklarının farkındaydı.

Nitekim Padişah düşüncesinde haklı çıkmıştı, çünkü Almanlar kısa bir süre sonra İngiliz ve Fransız bankalarından kredi almak zorunda kaldılar. Projenin hayata geçirilmesi sırasında, demiryo-

Görüldüğü üzere bu proje Osmanlı topraklarında bir Alman koridoru kuruyordu. Rumeli'deki demiryolları dikkate alındığında, Berlin'den İstanbul'a, oradan da Bağdat'a ve ardından Basra Körfezine kadar uzanacak bir demiryolu hattı ortaya çıkıyordu. Bu da, Almanya'nın Anadolu ve Ortadoğu'da büyük bir etki alanı oluşturmaya demektir.

İşte bu nedenle Fransa, İngiltere ve Rusya, Osmanlı yönetimi üzerinde

büyük bir baskı kurarak, projede bazı değişiklikler yaptırılar, daha önce dilendirdikleri bir kısım taleplerinin de karşılanmasını sağladılar. 1890 yılından itibaren tüm dikkatleri üye-

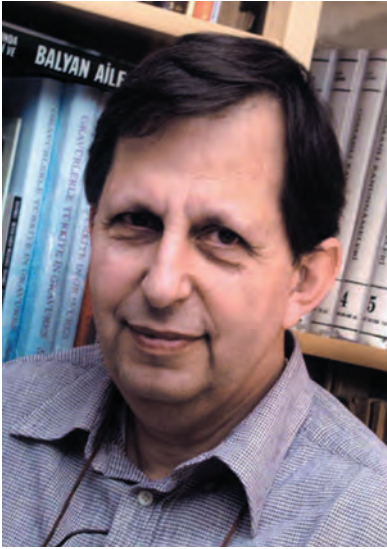
Berlin'den Bağdat'a uzanan demiryolu hattı

lunun geçeceği, devlete ait toprakların mülkiyetinin imtiyaz sahiplerine bedelsiz devredilmesi, topraklara kira ödenmemesi, kum, çakıl ve taş ocaklarının bedelsiz kullanılması, gerekli kerestenin ormanlardan kesilmesi, demiryolunun iki yanında yirmi kilometre genişliğindeki alanlarda bulunan madenlerin işletilmesi de, Almanlara tanınan kolaylıklar arasındaydı.

Almanlara verilen imtiyazlar bununla da kalmadı. İstanbul'dan Bağdat'a oradan da Basra'ya kadar uzanacak olan hat boyunca da Almanlara geniş imtiyazlar verildi.

rinde toplayan Bağdat Demiryolu Projesi İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya arasında çıkar çatışmalarının en çok yaşandığı alanlardan biri olmuştur.

Edward Mead Earle, "Bağdat Demiryolu Savaşı" adlı kitabında, konuya ilişkin olarak, "Bağdat Demiryolunun, Türkiye'nin Büyük Savaş'a katılmasının ve Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının sebeplerinden biri olması suçu Türklerden çok, Türkiye'yi "geri bir ulus" olarak gören Avrupa emperyalizmine

Stefanos Yerasimos

aittir” demektedir.

Konunun Ermenilerle ilgisini ortaya koyması bakımından belki de en önemli analizi, Stefanos Yerasimos yapıyordu. Yerasimos, **“Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye”** adlı kitabında, *“Ermenilerin kaderi sadece uluslararası diplomasinin tutkularına değil, aynı zamanda İmparatorlukta en iyi şartlarla yatırım yolları arayan Avrupa sermaye çevrelerinin çıkarlarına da bağlıydı. Duruma göre tehditte bulunmak veya tam tersine sırtını sıvazlamak; ayak diremek veya geri çekilmek gerektiğinde, Ermeni meselesi bunların hepsine elverişli bir araçtı. Bir diğerinin yararına, önüne set çekildiğini gören her hasım, Ermeni davasının ateşli savunucusu kesiliyor; bir demiryolu ya da bir maden ocağı imtiyazının kendisine verilmesine hazır her para babası ise elçiliğin-*

Stefanos Yerasimos: “Bir diğerinin yararına, önüne set çekildiğini gören her hasım, Ermeni davasının ateşli savunucusu kesiliyordu...”

den, o an daha uzlaşmacı bir tavır takınmasını istiyordu” demektedir.

Yerasimos’a göre Almanya izlediği politikalar bakımından diğer büyük ülkelerden ayrılmaktadır. Yerasimos bunu da, *“Olayların genel mahiyeti içinde, durumdan en çok yararlanan devlet Almanya oldu. Ermeni Meselesiyle doğrudan doğruya ilgili hiçbir çıkarı bulunmayan Almanya, Osmanlı İmparatorluğu içine nüfuz etme tasarılarını geliştirmesine imkân veren bir taraf-sızlığı korumasını bildi. Almanya’nın bu yolla elde ettiği en büyük imkân da Bağdat Demiryolu imtiyazıydı”* sözleriyle açıklamaktadır.

Bağdat Demiryolu Projesi her gün değişen dengeleri de beraberinde getirmiştir. İngilizler, Fransızları ve Rusları Osmanlı topraklarındaki çıkarları için tehlikeli görüyor, Almanların artan nüfuzlarını ise kendi yararlarına olacağını düşünüyorlardı. 19. yüzyılın son yirmi yılı içinde Almanya’nın Osmanlı İmparatorluğu’na gösterdiği politik ve ekonomik ilginin gözle görülebilir şekilde artması

İngiltere'yi çok rahatsız etmedi. İngilizlere göre Almanya'nın İstanbul'da etkili olması Rusya'nın Yakındoğu'ya sızmasını önleyecekti.

Dönemin önde gelen İngiliz devlet adamlarından Joseph Chamberlain ve Cecil Rhodes, sömürgecilik konularında Almanya ile bir anlaşma yapmaya hazır olduklarını ilan edecek kadar ileri de gittiler. Ama unutmadan hatırlatmakta yarar var, Londra Hükümeti, bölgedeki çıkarları açısından Fransa'ya da güvenmiyordu.

Ancak Bağdat Demiryolu öyle bir projedir ki, ilgili devletler arasında durmadan değişen yeni dengeler, işbirlikleri ve çatışmalar doğurmuştur. Bir dönem Almanya'dan rahatsız

gelişmelerde söz sahibi olacağının göstergesiydi. İngilizlerin bu gerçeği görmesine, Almanya'nın Bağdat Demiryolu Projesi'ndeki etkisi yol açtı ve İngiltere, sömürgecilik alanındaki en önemli rakibi Fransa ile sorunlarını unutarak, onunla yeni bir ittifaka gitmenin doğru olacağını gördü. İngiltere bunla da yetinmedi, Doğuda kendine müttefik olarak, genelde dikkatli yaklaştığı Rusya'yı seçti. Birinci Dünya Savaşı'na kadar Bağdat Demiryolu projesi üzerinde yoğunlaşan tartışmalar, Almanya, İngiltere, Fransa ve Rusya gibi ülkelerin, bazen gizli ikili görüşmeler yaparak, diğerlerini devre dışı bırakmaya çalışmaları, bazen de söz konusu ülkelerin tümünün ortak çıkarlarını gözetecek bir çözüm bulunması şeklinde sürdü.

Joseph Chamberlain

Cecil Rhodes

olmayan İngiltere, bir sonraki dönem tam tersi tepkiler vermekte, Alman yayılmacılığını engelleme yollarını araştırmaktadır. Alman sanayiinin ve dış ticaretinin büyük bir hızla gelişmesi, Alman deniz ticaret filosunun yanı sıra, donanmasının da güçlenmesi, Almanya'nın dünyadaki sorun ve

Kendi aralarında anlaşmaya çalışan taraflar, Osmanlı Padişahını gizli-den gizliye ikna etmek için ya diplomatik yollara ya da tehditlere başvurmaktan geri kalmıyorlardı. Almanya ile Rusya'nın anlaşması Fransa'yı fazlasıyla rahatsız ederken, İngiltere ile Fransa'nın ortak bir politikaya yönelmesi

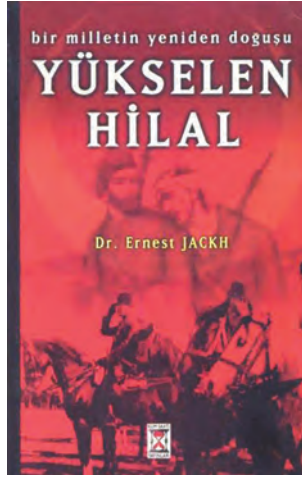
Almanya'yı tedirgin ediyordu. Almanya, Fransa ve İngiltere arasında oluşmaya başlayan bir anlaşma havası ise Rusya'yı hem Osmanlılara, hem de diğerlerine yönelik yeni politika arayışlarına itiyordu. Çıkarları hem böylesine çatışan, hem de zoraki ittifaklar yapmak zorunda olan bu

lkeler, Ermenilerle olan ilişkilerinde de benzeri sorun ve çatışmalar yaşıyorlardı.

Ermenilerin Bağdat Demiryolu hattının geçtiği bölgelerde hâkim unsurlar olarak bulunması, büyük devletlerin Osmanlı topraklarını tam anlamıyla kontrol altına almasını ve parçalanma sürecini hızlandırmayı sağlaması bakımından çok önemliydi.

Tüm bu ittifak ve düşmanlık trafiğini en iyi özetleyen isimlerden biri de Dr. Ernest Jackh olmuştur. Jackh, “Yükselen Hilal” adlı kitabında, paylaşımları, karşılıklı çıkar ilişkilerini, “Almanya, Konya’da Basra’ya kadar Bağdat demiryolu teşebbüsünü, Konya’da sulama işleri ile Basra’da limanlar tesisi hususunda İngiltere’nin muvafakatini elde etti. İngiltere de buna karşılık Mezopotamya’da sulama planlarını, Basra Körfezi’nde Kutlomare’deki durumunu Almanya’ya kabul ettirdi. Almanya ve İngiltere, her ikisi de, Fırat’tan Basra Körfezi’ne kadar yapılacak seyrüsefere, Musul etrafındaki petrol üretimine iştirak edeceklerdi... Bu devrin devamı boyunca, 1914 yıllarında, Fransa ile Almanya arasında buna benzer bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşma her iki taraf için de iktisadi sahaları ve muvasala muntıkalarını tayin ve tehdit ediyordu.

Almanya’ya, Anadolu-Bağdat

demiryolları şebekesi; Fransa’ya da, Suriye ve Karadeniz muntıkaları nüfuz alanları olarak ayrılmıştı. Alman-Türk demiryolu ile Fransa-Türk demiryolu Halep’te birleşiyorlardı” sözleriyle özetlemişti.

Yaşanan tüm zorluklara karşın Alman şirketi, Bağdat Demiryolu projesinin büyük bir bölümünü tamamlama-

mayı başardı. 1888-1895 yılları arasında İzmit-Ankara-Konya hattı bitirildi. Bu hat 1918’de Nusaybin’e kadar uzatıldı. Projede, 1912-1918 arasında bazı değişiklikler yapıldığını da hatırlatmakta yarar var. Hattın geçtiği güzergâh, coğrafı koşullar nedeniyle parçalara ayrıldı. Bugünkü Irak sınırları içinde kalan bölgede, Bağdat-Samarra hattı döşendi. Söz konusu hat ise Anadolu’daki diğer parçalarla birleştirilemedi. 1918’de, Birinci Dünya Savaşı’ndan Osmanlı-Alman ittifakının yenik ayrılması yüzünden proje tamamlanamadı.

Hattın tamamlanan kısmında sadece 1 sefer yapılmıştır. Nusaybin’den İstanbul’a doğru 9 Ekim 1918 tarihinde yola çıkan tren, Bağdat demiryolunda alışan Almanların ailelerini ve askeri yetkililerini bölgeden kaçırmıştır. Bu projeyle ilgili gizli kalmış bilgileri içeren yazıyı da, bir süre sonra yayımlayacağım. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Büyük Yapıtlarımız
Konur Ertop

1961
Anayasasının
Işığında Türkiye'nin
Sorunlarına
Çözümler:

Baskıcı Yönetimden Güleryüzlü Sosyalizme

1961'de bir araya gelerek Türkiye İşçi Partisi'ni (TİP) kuran işçi sendikalarının başkanları, partinin genel Başkanlığına Mehmet Ali Aybar'ı getirdiler.

Aybar, partisini TBMM'ye taşımayı başardı. TİP kurluncaya değin geniş kamuoyunun pek tanımadığı Aybar, 1960 öncesinde de görüşleri ve eylemiyle Türkiye'nin siyasal yaşamında en etkili adlardandı. Aralarında Ali Fuat Cebesoy, Nâzım Hikmet, Oktay Rifat

gibi ünlülerin yer aldığı bir aileden geliyordu. İstanbul Hukuk Fakültesi'nde devletler hukuku doçenti idi. Siyasetle yakın ilişkisi TİP'ten çok önceki yıllarda daha 1940'larda başlamıştı. Siyasal mücadelesi onun üniversiteden uzaklaştırılmasına da yol açtı. Sert toplumsal eleştiri yazıları

yayınıyordu. Zaman zaman hükümet-çe kapatılan “Hür” ve “Zincirli Hürriyet” gazetelerini çıkardı. 1946 seçimleri sonrasında Cumhurbaşkanına açık mektubunda, “Bu memleketin gerçek yükünü taşıyanlar arasında tek bir kişinin partinizden hoşnut olmadığı muhakkaktır,” demekten çekinmemişti. Basına, ilerici düşünceye uygulanan şiddet nedeniyle, İstanbul valisine açık mektubunda ise, “Halk Partisi Başkanı İnönü, halk kitlelerinin bilinçlenmesini geciktirmek için, bütün irtica güçlerini harekete geçirmişti,” dediği için, Cumhurbaşkanına hakaret savıyla 3 yıl hapis cezası aldı. Özgürlüğüne ancak 1950 affında kavuşabildi.

27 Mayıs’ın yarattığı umutlarla, Devlet Başkanı Cemal Gürsel’e gönderdiği mektubunda bir sosyalist partinin kurulabilmesi gerektiğini dile getirmişti: “Mutlaka sol kanadı olan bir demokrasi kurulmalıdır,” diyordu.

O günlerde bir konuşmasında,

hazırlanmakta olan anayasanın mutlaka emek gücünün örgütlenmesine izin vermesini, sol düşüncenin önündeki engellerin kaldırılmasını istediği için komünizm propagandası suçuyla Sıkıyönetimce mahkemeye verilerek 5 yıl ağır hapse mahkûm edildi. Daha sonra akları. Ardından Gürsel’e mektubu için, Devlet Başkanına mektupla komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle yargılandı, bu dava da aklanmayla sonuç-

landı. 1965 yılında TİP’in 15 milletvekiliyle TBMM’de yer almasında Genel Başkan olarak en büyük katkı onundu.

1968’de Sovyetler Birliği’nin Çekoslovakya’yı işgaline gösterdiği tepki, partisinde ve sol çevrede büyük yarılma ile sonuçlandı. Savunduğu “Güler yüzlü sosyalizm” anlayışı partisinden ayrılmasıyla yol açtı.

12 Mart döneminde TBMM’de tek sosyalist milletvekili olarak eleştiri görevini sürdürdü. Sonradan “Sosyalist Devrim Partisi” adını alan “Sosyalist Parti”yle siyasal yaşamı noktalandı.

Aybar’ın konuşmalarını ve yazılarını köklü bilimsel birikimi besliyordu. Öte yandan edebiyat dünyasına, yerli yabancı başyapıtlara hiç uzak değildi. Bir öncü aydıdı. Ancak yeri gelince eleştirilerini ilerici aydınlara da yöneltmekten geri durmamıştı:

“Tarihin akışına ayak uydurama-

muş, tarihsel görevlerini çoktan bitirdikleri halde hâlâ hakim sınıf olarak kalkma çabası içinde olanlar, yani toprak ağaları, yabancı ile ortaklık kurmuş aracı ve spekülasyoncu büyük sermaye çevreleri ve çıkarlarını bu sınıflara bağlamış olanlar, bilerek bilmeyerek onların amaçlarına hizmet edenler, bürokratlar, statükocular... Bu çelişkiden, bu iki yüzlü davranıştan asıl sorumlu olanlar bunlardır. Ama itiraf edelim ki, bu işten derece derece hepimiz, ulusça ve başta biz ilerici aydınlar, ilerici toplumcu sendikacılar da sorumluyuz.”

Parti toplantılarında, TRT’ de yayınlanan seçim konuşmalarında yükselen sesi, onun hedeflediği geniş tabanın doğru bir resmini çiziyordu:

“İşçiler, köylüler, basit insanlar, soförler, ateşçiler, gemi adamları, telgrafçılar, asıl bu milleti millet yapanlar, bu milletin bütün varlığını yaratanlar, tüm emekçiler, sizlere sesleniyorum.”

Geniş halk kütlesini birliğe, bütünleşmeye çağırıyordu, her türlü ayrımcılığa karşıydı:

“Anayasa prensipleri unutularak yurttaşlar arasında Türk, Kürt, Arap, Çerkes, Laz diye; sünni, alevi diye; müslim, gayrimüslim diye; yurttaşlık haysiyetini kırıcı durumlar yaratılmasın!”

Toplumculuk Aybar’a göre, “bir hayat görüşü, bir toplum anlayışı felsefesi”ydi. Ahlak anlayışı bu temele dayanıyordu: “Sosyalizm bir ekonomi sisteminden ibaret değildir. Sosyalizm

bir ahlak anlayışı, eksenini somut ve gerçek insan olan bir hayat felsefesidir. İnsan sosyalizm için değil, sosyalizm insan içindir. İç dünyası, inançları, düşünceleri, zevkleri, hayalleri, acıları, sevinçleri sonuna kadar mutlu, sonuna kadar özgür olma hakları ile somut ve gerçek insan, bir dakika olsun gözden uzak kalmamalıdır. Emekçi sınıfların iktidara gelip sömürüye son vermesi, aslında insanı yabancılaşmadan kurtarmak, insanın işi ile, emeğinin ürünleri, kısacası kendi kendisiyle düşman kesilmesini önlemek, onu en üst planda ve daima daha özgür yapmak içindir.”

Her toplumun kendi tarihinden gelen özelliklerin etkisiyle her ülkede sosyalizmin kuruluşunda farklılıklar olacağı görüşünü savunuyordu. Sosyalist anlayışıyla ilgili özgün görüşü, “Sosyalizmin,

“
Sosyalizm bir ekonomi sisteminden ibaret değildir. Sosyalizm bir ahlak anlayışı, eksenini somut ve gerçek insan olan bir hayat felsefesidir. İnsan sosyalizm için değil, sosyalizm insan içindir.
”

SSCB örneği dışında uygulamaları da olabileceği”ydi.

Bu düşüncesi 1946’ya değin uzanır. O tarihte, “*Sovyetizm, sosyalizmin gerçekleşen bir şeklidir; fakat gerçekleşebilecek şekli değildir,*” demişti. 20 yıl sonra ise SSCB’nin Doğu Avrupa’da uyguladığı baskıcı politikaya karşı çıkacaktı:

Dış politikada da yüzde yüz ulusal olan ve bağımsızlığını kiskançlıkla koruyan Atatürk dış politikasını savunuyordu.

“Doğu bloğunda baş gösteren ideolojik anlaşmazlıklar ve bu anlaşmazlığın altında yatan iddialar, toplumcu hareketin yeni bir döneme girdiğini gösteriyor. Bu dönemde ‘mahalliliğin’ ağır basacağı ve toplumcu uluslar arasındaki ilişkilerin, içişlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelerine tam bir bağlılıkla kurulup yürütüleceği anlaşılmaktadır. 3. Enternasyonalin öngördüğü tek merkezden yönetim esası, toplumcu hareketin bir şartı olmaktan çıkmıştır.”

ABD’nin Vietnam savaşında uyguladığı kıyımı yargılamak üzere kurulan, J. P.Sartre gibi aydınların yer

aldığı “Russel Mahkemesi”nde görev yaparak Stockholm, Kopenhag toplantılarına katılmıştı. Mahkeme onu jenosit hakkında bir rapor hazırlamakla görevlendirdi. Bu çalışmaları sonunda, “*Johnson’un, ‘Amerika için Türkiye ile Vietnam aynı önemdedir’ sözünün korkunç anlamını daha iyi anlıyoruz. Ve Vietnam Savaşı’nın, bizim de savaşımız olduğuna ve mutlaka kazanılması gerektiğine çok daha kuvvetle inanıyoruz,*” diyecekti.

Kurtuluş Savaşı’nın, Cumhuriyet’in kuruluş serüvenini, Atatürk’ün eylemini ve ilkelerini güncel sorunları tartışırken sık sık gündeme getirirdi. 1960’lar Türkiye’inde yaşananları, Mütareke yıllarına benzetiyor. Ulusal kurtuluş hareketimizin geri kalmış ülkelere örnek olduğunu, dile getiriyordu. Ancak Kurtuluş savaşını kazandıktan sonra toprak reformu, dış ticaretin millileştirilmesi gibi köklü dönüşümler yapılmadığı için, Atatürk’ün ölümünden sonra yine emperyalist devletlerin egemenliği altına girildiği görüşündeydi. Yeniden Kurtuluş Savaşı felsefesine dönüşmesini öneriyordu. Dış politikada da yüzde yüz ulusal olan ve bağımsızlığını kiskançlıkla koruyan Atatürk dış politikasını savunuyordu. Tam bağımsız, ulusal, halkçı ekonomi arayışındaydı:

“Yabancıya aracılık ederek, yabancıyla ortaklaşa halkı sömürerek yaşayanların çıkarlarına hizmet eden kapkaççı kapitalizm düzeni içinde, her iş en büyük vurgun sağlanması esasına göre günü gününe yürütülür.

Halk yararına ekonomik ve sosyal genel kalkınma planlarının hazırlanması kapkaççı kapitalizm rejiminin bünyesine yabancıdır.”

Gelecek güzel günlere umudunu hiç yitirmemişti: “İnsanların, milletlerin danışarak kardeşçe yaşadıkları bir dünya, özgürlüğün, eşitliğin, bilimin ve sanatın düzen verdiği savaşız ve sömürsüz dünya nasıl olsa kurulacaktır. Ve haklarına sahip çıkmış emekçi halkımız bu yeni dünyayı kuran mutlu milletler arasında olacaktır.”

Türkiye’nin eninde sonunda tamamlanacağını umduğu toplumsal gelişmesine onun eyleminin, yapıtlarının önemli katkısı olmuştur:

“Sosyalizmi kurmak için Türkiye’nin tarih şartlarını, ekonomik-sosyal gerçeklerini iyi bileceğiz. Sınıflar arasındaki çelişkileri, iç ve dış etkenleri iyi hesap ederek, emekçi halk

“İnsanların, milletlerin danışarak kardeşçe yaşadıkları bir dünya, özgürlüğün, eşitliğin, bilimin ve sanatın düzen verdiği savaşız ve sömürsüz dünya nasıl olsa kurulacaktır.”

yığınlarını bilinçlendirerek, örgütleyerek, politik kuvvet dengesinde emekçilerin ağır basmasını sağlayacağız. (...) Kitaplara ölmüş bilgiler yığını gözüyle bakılmasına razı değiliz. Biz kitabı yarına açılmış bir kapı olarak görürüz. Ve biz kitabı tamamlanmamış, hayatın akışını yansıttıkça sonsuzluğa kadar durmadan tamamlayan bir canlı varlık olarak kabul ederiz.”•

konurertop@butundunya.com.tr

İO'NUN

Olymposlu Zeus ve kıskanç
karısı Hera'nın elinde çile
dolduran İo'nun öyküsü

ÇİLESİ

Olymposluların başı Zeus'un, kendisine 'bulutları devşiren', 'şimşekleri savuran' gibi sıfatları kazandıran güçlü kişiliğinin yanı sıra bir ayağı yeryüzünde, ölümlüler dünyasında olup bitenlere ilgi gösteren tanrısal bir varlık olduğunu biliyoruz.

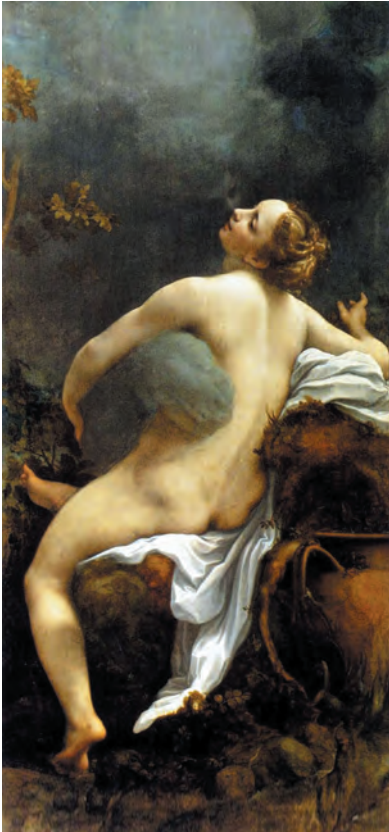
Zeus ile İo,
John Hoppner
(1758-1810)

Klasik sanatçılar belki de kendilerine daha yakın bulduklarından Zeus'un tensel zevklere düşkün kimliğinden hoşlanmışlar ve onun kaçamaklarını kıskanç eşi Hera'

dan gizlemek için değişik görünümlere bürünerek ilgi duyduğu kadınlara yaklaşmasını yapıtlarına yansıtmaktan büyük keyif almışlardır. Zeus'un gönül serüvenlerini anlatan klasik

yazar ve ozanların öykülerinden esinlenilerek üretilen bu yapıtlar zamanın iyi eğitim görmüş sanatsever kitlesinin beğenisini kazanarak talep yarattığından sanatçılar için sanatsal ve parasal destek anlamına geliyordu. Zeus'un söz konusu serüvenlerinden bazılarına önceki sayılarımızda yer vermiş bulunuyoruz (Bkz. *Europa*, BD 2012/12; *Danae ve Leda*, BD 2013/5).

Bu sayımızda Olymposluların yüce çiftinin elinde çile dolduran İo'nun öyküsünü anlatacağız. İo Argos kentinin kırsalında babası nehir tanrısı İnakhus'la yaşayan çok güzel bir kızdı. Sıcak bir yaz günü

girdiği babasının nehrinden çıkarken Zeus'un dikkatini çekiverdi. Evine varamadan Zeus'un baştan çıkarıcı sözlerle dolu fısıltılı sesi yansıdı kulaklarına. Korku içinde kaçmaya başladı. Fakat fazla ileriye gidemedi, çünkü birden kara bir bulut sarmıştı çevresini. Hiçbir şey göremez oldu. Görme duyusu körelmişti, ama dokunma duyusu güçlü kollar tarafından kucaklandığını haber veriyordu. Zeus sanki bulut olup sarılmıştı İo'ya.

Bu sırada Zeus'un eşi tanrıça Hera balkonundan Argos'un yeşilliklerini seyrederken havanın güzel olmasına karşın sadece küçük bir yerin bulutlu olduğunu görünce aklına Zeus geldi. Çünkü Zeus bulutlarla oynamayı severdi; üstelik bir süredir evde yoktu. "Zeus yine bir kaçamak peşinde galiba," diye söylenerek aşağıya indi. Bulutları dağıtınca bir korulukta Zeus ile yanında duran bir inek çıktı karşısına. Zeus Hera'nın geleceğini sezmiş ve İo'yu bembeyaz, güzel bir düveye dönüştürmüştü.

Hera olan biteni anlamıştı, ama anlamamış gibi davranarak ineğin kime ve hangi sürüye ait olduğunu sordu. Zeus bu soruları geçiştirmek için hayvancağızın birden ortaya çıkıverdiğini, belki de toprağın doğurduğu bir hayvan olduğunu söyledi. Hera da "Onu çok beğendim, hediye et bana," diye cevap verince Zeus durumu açık etmekten kaçındığı için İo'yu vermek zorunda kaldı. Zeus'un bu davranışı karşısında iri, güzel, inek gözleri öfkeyle daha da

büyüyen İo için boynuna takılan iple Hera'nın peşine takılmaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı.

Hera hizmetçilerinden Argus'u İo'ya bekçilik etmekle görevlendirdi. Argus bekçilik yaparken gözlerine güvenmekle ün yapmış iri yarı bir yaratıktı. Gözlerinden hiçbir şey kaçmazdı, çünkü iki değil, yüz gözü vardı. Hera'dan aldığı emirlere göre teslim aldığı güzel ineğe hiç kimseyi yaklaştırmayacak, Zeus yaklaşacak olursa Hera'ya haber salacaktı.

İo gündüzleri serbest, çayırlarda gezip otluyor, geceleri ise Hera'nın civardaki kutsal sunağında bir zeytin ağacına bağlı kalıyordu. Argus bekçilik görevini o denli ciddiye almıştı ki

► Hera Zeus ile İo'yu buluyor;
Pieter Lastman (1583-1633) (*Üstte*)

► Zeus İo'yu Hera'ya veriyor;
David Teniers (1582-1649)

► Babası İo'yu tanıyor; Victor Honoré Janssens (1658-1736) (*Alta*)

çalışırken İo ön ayaklarıyla yere ismini yazınca İnakhos onun kızı olduğu anlamış ve acılara boğulmuştu. Fakat İo'yu yalnız bırakmak için Argus'un onu daha uzak yerlere götürmesiyle bu acıklı buluşmalar son buldu.

- Hermes Argus'u uyutuyor; Abraham Bloemaert (1564-1651) (*Üstte*)
- Hera Argus'un gözlerini tavusun kuyruk tüylerine yerleştiriyor; (Rubens (1577-1640) (*Altta*))

hayvancağızın gerçek kimliğini bilmediği halde sırf biri yaklaşmasın diye İnakhos'u bile uzaklaştırmıştı yanından.

Ortadan kaybolan kızını arayan kederli İnakhos çevrede birden ortaya çıkan ve her gün kızının çok hoşlandığı korulukta gezinen bu güzel, bembeyaz ineğin sık sık yanına gelip ellerini yalamasına bir anlam vermeye

Bu arada Zeus'un içi rahat değildi. İo'nun çektiği acılardan dolayı üzüntü duyuyordu. Oğlu Hermes'i çağırdı ve Argus'u öldürüp İo'yu uzaklara, güvenli bir yere götürmekle görevlendirdi onu. Hermes çoban kılığında Argus'un yanına gidip dostça davrandı, öyküler anlattı, pan flütüyle ezgiler çaldı ona. Amacı Argus'un dikkatini dağıtmak, zayıf bir anını yakalamaktı. Fakat yaratık uyuklasa bile gözlerinden birkaçı her zaman açık kalıyordu. Derken elindeki

pan flütün sazlıklardaki kamışlardan nasıl yapıldığını, yeri gelmişken Pan ile Syrinx'in öyküsünü (*Bkz.BD 2015/1*) arada bir flütünü de üfleyerek anlatmaya başladı. Açık kalan gözleri de birer birer kapanan Argus uyuyakaldı. Hermes hemen onu öldürüp cesedini uçuruma attı.

Hera sadık Argus'un ölümüne üzülmüştü, ama üvey oğlunu azarlamaktan başka bir şey gelmezdi elinden. Argus'un anısını canlı tutmak için onun gözlerini aldı, en sevdiği ve hep yanında gezdirdiği kuş olan tavu-

sun kuyruk tüylerine yerleştirdi birer birer. Boynundaki ip çözülmüş, başındaki bekçi yok olmuştu ama İo henüz tam özgürlüğüne kavuşamamıştı. Çünkü Hermes Argos'u öldürdüğü için öfkeye kapılan Hera'dan kaçmak zorunda kalmış ve İo'yu Argos'tan uzaklara götürme görevini yerine getirememişti. Gazabı süren Hera ile başbaşa kalması İo'nun çilesinin bitmediği anlamına geliyordu.

Hera İo'yu ölene dek rahatsız etmek için öcün ve öfkenin simgesi Furiae'lerden birini (veya yarasa kadar büyük bir at sineği) taktı onun peşine. Zavallı İo acı ve sıkıntı içinde yerinde duramadan oradan oraya, bir diyardan öbürüne seğırtmeye başladı. Argos yöresinden uzaklaşırken geçtiği deniz sonraları onun adıyla anılır oldu (İon Denizi). Yolu Trakya'ya düştüğünde eskilerin Trakya Boğazı dedikleri günümüzün İstanbul Boğazı onun anısına Bosphoros (İnek Geçidi) adını aldı (İng. Bosphorus). Aiskylos'un 'Zincirlenmiş Prometheus' isimli tragedyasında Kafkaslarda Prometheus (Bkz. BD 2014/2) ile dertleşirken görürüz onu. İo başına gelenleri anlatır, Prometheus da İo'nun geleceğine ilişkin umut dolu sözler eder.

İo'nun sıkıntılı yolculuğu Tarsus ve Yafa'dan geçerek Nil Nehri'nin kıyılarında son bulur. Hera Zeus'tan bir daha İo'ya ilgi göstermeyeceği sözünü aldıktan sonra İo eski haline döndürülür. Zeus'tan olan oğlu Epaphus'u Mısır'da doğuran İo artık Mısırlı olur ve Mısır'daki kalabalık Yunan

kolonilerinin gözünde Mısır tanrıçası İsis'le özdeşleşmiş tanrısar bir varlık konumunu alır. Epaphus Nil'in kızı Memphis ile evlenerek Memphis kentini kurar. Kızlarının adı Libya'dır. Libya'nın Fenike'ye giderek Tyre (Sur) kentinin kralı olan oğlu Agenor'un bir kızı olacak ve Europa ismini alacaktır. Argos yöresinde İo'yu ay ile özdeşleştiren bir kült bulunmaktaydı. Yeni ayın hilal görünümünü 'boynuzlu ay' diye görerak saygı duyarlardı ona.

► İo'nun Mısır'da İsis ile karşılaşması (Pompei İsis Tapınağı'ndan fresk, MS. I yy.

1610 yılında Galile'nin Jupiter gezegeninin çevresinde ilk kez gözlemlediği dört uydudan birine aynı yıl İo adını veren Alman bilim adamı Simon Marius Jupiter'i bir kez daha İo'ya yaklaştırmayı düşünmüş olmalı. •

halukerdemol@butundunya.com.tr

Not: Öyküyü anlatan Latin yazarlar ve yapıtlarına yansıtan klasik sanatçılar Roma mitolojisinden kaynaklanan zamanın değişlerine uygun olarak Zeus yerine Jupiter, Hera yerine Juno ve Hermes yerine Mercurius/Mercury isimlerini kullanmışlardır.

Rizeli Araştırmacı Yazar Hikmet Haberal'in yayla kültürü ve hukuksal sorunlardan turizm değerlerine birçok konuyu ele aldığı bu alışma, 2023 Turizm Stratejisinde ortaya konan farklı başlıklardaki hedefleri kapsaması ve bunları ilişkilendirerek bir arada ele alması açısından önem arz etmektedir. Bu alışma ile kaybolan ve unutulun tarihi – kültürel mirasımızın ortaya konulması ve canlanması amaçlanmıştır. Ayrıca yok olan yaylalarımız ve yayla kültürü elemanları ortaya konmuş ve 230 Rize yaylası anlatılmıştır. Ortaya konacak kültürel varlıklardan yola çıkılarak hem ürün geliştiricileri için yeni öneriler ortaya konarak yok olmaya yüz tutan kültürel zenginliklerin tekrar canlanabilmesine, hem de yayla turizmi ürününün zenginleşip sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır.

HİKMET HABERAL

TURİZMDE KÜLTÜREL MİRAS

RİZE

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Doğanın Gizemi
Yücel Aksoy

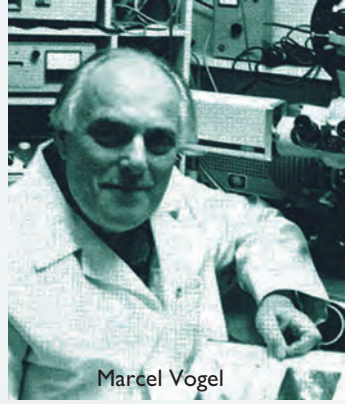

Severim ama Küserim de

Araştırmacı kimyager Marcel Vogel'i bir gün psikolog bir arkadaşı ziyarete geldi.

Bitkilerin psişik etkilenmesini göstermek için Vogel arkadaşından, bitkiye güçlü bir duygu göndermesini istedi. Henüz saniyeler geçmişti ki bitki, ani ve yoğun bir tepki dalgasının ardından birdenbire kabuğuna çekiliverdi. Bitkinin bu davranışına bir anlam veremeyen Vogel arkadaşına, aklından ne geçirdiğini sorduğunda aldığı yanıt çok ilginçti:

“Onu evimdeki deve tabanıyla karşılaştırdım ve benimkinin daha üstün olduğunu düşündüm.” Vogel'in devetabanı küsmüştü. Gerçekten de 15 gün süreyle bitki somurttu durdu.

Marcel Vogel

Çalışmalarını aralıksız sürdüren Vogel, denek olarak kullandığı bitkilerin bazılarının yavaş, bazılarının hızlı, bazılarının çok belirgin, bazılarının ise daha az belirgin yanıtlar verdiğini fark etti. Hattâ yalnız bitkilerin değil, tek tek yaprakların bile değişik kişilik özellikleri taşıdığını saptadı. Bitkiler, günün bazı zamanlarında ya da ayın bazı günlerinde yanıt vermeye istekli, başka zaman ve günlerde ise küskün ve durgun görünerek, sırayla etkinlik ve eylemsizlik dönemlerinden geçiyorlardı. Demek ki bitkilerin de insanla benzer biyoritm dalgaları vardı.

Şirketin seralarında gayet sağlıklı görünen binlerce bitkinin arasından ayrılıp gidenler, bir süre sonra güçsüzleşiyor, cansızlaşıyor, yaprakları pörsüyor, en sonunda da ölüyor.

Yarınlar ne getirir bilinmez ama Vogel, bitkilerle yapılan çalışmaların, insanların uzun zamandır umursamadıkları gerçekleri yeniden görmelerine yardımcı olacağı inancındadır. İnsanlar, bitkilere ve hayvanlara bakarak sevme sanatını öğrenebilirler. Sevginin ne güçlü bir enerji olduğunun farkındalığıyla daha sıcak ve sağlıklı, daha sencil iletişim kurabilirler.

ARKADAŞLARINDAN AYRILAN BİTKİLERİN DRAMI

Kanada Montreal'de tropik bitkiler

ithal eden bir firmanın büyük seraları vardı. Buradaki bitkilerin bakımından Jan Merta adlı bayan mesuldü. Bayan Merta sadece seralardaki bitkilerden değil, satılan, başka yerlere giden bitkilerde de bir hastalık, bir düzensizlik olduğunda, onların bakımından da sorumluydu. İlerleyen zaman içinde

bayan Merta'nın dikkatini bir şey çekti.

Şirketin seralarında gayet sağlıklı görünen binlerce bitkinin arasından ayrılıp gidenler, bir süre sonra güçsüzleşiyor, cansızlaşıyor, yaprakları pörsüyor, en sonunda da ölüyordu.

Tedavi amacıyla seraya geri getirilenler ise kısa zamanda kendine geliyor, diğerlerinden fark edilmeyecek şekilde yeniden sağlığına kavuşuyordu. Bayan Berta'nın dikkatini bir başka şey daha çekti. Seradan ayrılmasına karşın, gittikleri yeni ortamda ilgi gören, sevilen bitkiler,

sağlıklı yaşamlarını aksatmadan sürdürüyordu. Böylece bitkilerin, toplumsal yaşamdan büyük güç aldıkları ve çiçeklerin en önemli gıdasının sevgi olduğu bir kez daha kanıtlanmıştı.

SOVYETLER BOŞ DURMUYOR

1970 yılının ekim ayında Rusya'da çıkan Pravda gazetesinde bir yazı, bitkilerin gizemli dünyasına bu

Gözlerimin önünde yapılan bir deneyde **bir arpa filizi, kökleri sıcak suya daldırıldığında, bağırdı, ağladı...**

ülkenin bilim adamlarının da ilgisiz kalamadıklarını gösterdi. Yazının başlığı “Bitkiler Konuşuyor, Hattâ Çılgık Atıyorlar” idi.

Pravda gazetesi muhabirlerinden Chertkov, Moskova Tarım Bilimleri Akademisi’nde tanık olduğu bir deneyi şöyle anlatıyordu:

“Bitkilerin, başlarına gelenlere boyun eğip, acılara sessizce katlandığını sanıp, görünüşe aldaniyoruz. Gözlerimin önünde yapılan bir deneyde bir arpa filizi, kökleri sıcak suya daldırıldığında, bağırdı, ağladı... Bitkilerin sesi, ancak özel ve son derece duyarlı bir elektronik aygıtla kaydediliyordu, bu doğru. Kayıt kaleminin delirmiş gibi hareket eden ucu, arpaların ölüm çılgınlıklarını beyaz kâğıt üzerine dökerken, sanki sel gibi akan gözyaşlarını da onaylıyordu. Oysa bu sırada minik bitkiye bakanların, onun neler çektiğini kestirmeleri olanaksızdı.”

Bir başka çalışmayı da izleyen

Chertkov, bitkilerin tümüyle mantıklı hareket ettiklerine değiniyordu.

“Bitki, kendisine verilen suyun hepsini gövdeye indirmiyor, bir saat içinde yalnız iki dakika içiyor. Ve böylece su gereksinimini bilinçli bir şekilde düzenlemiş oluyor.”

ÇİÇEK BANA YANIT VER

1972 yılı Kasım ayında Sovyet okuyucuları bu kez de Znaniya Sila (Bilgi güçtür) adlı popüler bilim dergisinde, Prof. V.N. Pushkin’in yazdığı, “Çiçek, Bana Yanıt Ver!” adlı makaleyle karşılaştılar. Bir psikoloji doktoru olan Pushkin ve asistanı Fetisov, hipnozla uyutulan kişilerin, normal birine nazaran daha duyarlı dalgalar yayabilecekleri ve bitkileri daha kolay etkileyebilecekleri varsayımından yola çıkarak, Tanya adlı yardımcılarını hipnotize ettiler. Tanya’dan, birden ona kadar bir sayıyı içinden tutmasını istediler. Tanya tuttuğu sayıyı, deney yöneticisine bile kesinlikle açıklamayacaktı ve her soruya “hayır” diye yanıt verecekti.

Araştırmacılar birden ona kadar yavaş yavaş saymaya başladılar. Her sayıdan sonra duruyorlar ve tuttuğu sayının bu olup olmadığını soruyorlardı. Tanya da her soruya kesin bir “hayır” ile yanıt veriyordu.

Beş sayısına gelince Tanya’nın

kesin “hayır” yanıtına karşın bitkinin tepki gösterdiği gözlemlendi. Gerçekten de Tanya’nın seçtiği ve açıklamamaya söz verdiği sayı beş idi. Bitki, Tanya’nın gizini açığa çıkarmıştı.

İŞKENCECİYİ TANIYORLAR

Bitkilerin belleği olup olmadığını araştıran Backster’in deneyinin bir benzeri de yine Rusya’da yapıldı.

Birisine bir sardunya çiçeği verildi. O da çiçeğe olabildiğince kötü davrandı, hattâ işkence etti; çimdikle-di, yapraklarını kopardı, gövdesine, dallarına, yapraklarına iğneler batırdı, asit damlattı, kibritle yaktı ve köklerini kesti. Bir başka kişi ise aynı sardunya-ya candan bir yakınlık gösterdi. Yaralarını sardı, dallarına sık sık su püskürttü, toprağını havalandırdı.

Bitkinin yaprağına elektrodlar bağlanıp deney başladığında, işkenceci adam bitkiye yaklaştığında kaydedici alet çığırına döndü. Bitkinin korkup dehşete düştüğü apaçık ortadaydı. Elinden gelse kendini pencereden aşağı atacak ya da işkencecinin üzerine saldıracaktı.

Bu deney de gösteriyordu ki bitkilerin belleği var ve izlenimlerini uzun süre saklayabiliyorlar.

Kötü adamın odaya çıkıp iyi adamın içeri girmesinin üzerinden saniyeler geçmeden sardunya yatıştı. Dalgalanmalar söndü, çizgiler sanki bitkinin mutluluğunu gösterircesine dümdüz uzandı.

Bu deney de gösteriyordu ki bitkilerin belleği var ve izlenim-

lerini uzun süre saklayabiliyorlar.

Sovyet bilimadamları, dur durak bilmeyen çalışmaları sonunda, bitkiler arasındaki dayanışmayı da ortaya çıkardılar.

Sulanmış bir bitki, susuz kalmış komşusuyla bir yolunu bulup paylaşıyordu suyunu. Cam bir kaba dikilen mısır, haftalarca susuz bırakılmasına karşın ölmedi; çevresinde bulunan ve normal koşullar altında tutulan diğer mısırlar kadar sağlıklı kaldı. Sovyet botanikçilere göre, sağlıklı bitkiler bir yolunu bulup kavanozdaki tutsağa su aktarıyordu.

Bunun nasıl gerçekleştiğinin yanıtını vermek ise henüz olanaksızdı. •

yucelaksoy@butundunya.com.tr

Gelecek ayı: Bezelyeler aşçıyı öldürebilir mi?

GERÇEĞİN GÜCÜ

Tüm gerçekler üç aşamadan geçer. Önce alaya alınırlar; sonra kendilerine şiddetle karşı çıkılır ve son olarak ise doğruluklarının çok açık olduğu ilan edilir.

Arthur Schopenhauer

Sporun
Dünyası
Metin Gören

Dün Dündü Ama Dün Bugün Değil

Türk insanının sporu ne denli sevdiğini tartışıyoruz son yıllarda. Olumsuzluk içeren belgeleri önümüze koyduğumuzda ise bir soru geliyor aklımıza, yanıt bekleyen; "Neden böyle olduk?"

OYSA Kİ ARŞİV BELLEKLERİMİZİN kare kare çektiği fotoğrafların tümünde kalabalık sporcu topluluklarını ve onları izlemeye gelen binlerce sporseveri görüyor, sorunun yanıtını anında verebiliyoruz.

Yıl 1960. Ankara 19 Mayıs Spor Kompleksi'nin atletizm sahasındayız.

Türkiye Atletizm Şampiyonasını izliyoruz. Balkanların geçemediği atlet **Ekrem Koçak**'ı görüyorum. Büyük Şampiyon **Cahit Önel**'i izliyorum, ısınıyor. Yanı başında yüksek atlama rekortmeni **Çetin Şahiner** var. **Gül Çiray** orada, **Yıldıray Pagda**, **Turgay Renklikurt**, **Caner Konvur**, Türkiye

Yıl 1960. Türkiye Atletizm Şampiyonasını izliyoruz. Balkanların geçemediği atlet **Ekrem Koçak**'ı görüyorum. Büyük Şampiyon **Cahit Önel**'i izliyorum...

rekortmeni sprinter **Aydın Onur**, kısa deparlar atarak biraz sonra başlayacak yarışmaya hazırlanıyor. Ve daha nice şöhretleri.

BİR TOPRAK YIĞINI ÜZERİNE kurulan tahta tribünleri dolduran binlerce spor severi hayranlıkla izliyorum. Yorumlarını keyifle dinliyorum; "Bin beşyüz metre yarışı çok çekişmeli geçer. Benim favorim **Ekrem Koçak** ama **Cahit Önel**'i de aklımızdan çıkarmayalım."

Atletizm alanı renkli simalarla dolup taşmış. Uzun mesafe atleti **Abdullah Kökpınar** tribünde arkadaşları dek heyecanlı. **Nuri Turan** ile daha sonra Federasyon Başkanı olacak **Jerfi Fıratlı** sohbet ediyor, kuşkusuz konu atletizm. Ve bir keyif armonisi yaşanıyor, bir pazar günü, başkentin

atletizm sahasında.

Dün dündü ama bugün dün değil.

Yıl 1957. Adana Yüzme Havuzundayız. Türkiye Yüzme ve Su Topu Şampiyonası var. Galatasaray takımından **Engin Ünal** suya dalıyor, kelebek ve kurbağalama stillerinde rekorlar kırarak çıkıyor. Adanalı **Behçet Kurtiç** sırt üstünde yeni bir rekora imza atıyor. Adana Demirspor kulübünden **Ünsal Fikirci**, Galatasaray'dan **Yılmaz Özüak** rekorlara doymuyor. **Erdal** ve **Mustafa Acet** kardeşler harikalar yaratıyor.

Ve su topu karşılaşmasında, tarifi çok zor bir final karşılaşması izliyoruz.

Adana Demirspor-Galatasaray su topu maçında o gün tam **24 Türkiye rekoru kırılıyor.**

Bir yanda Adana Demirspor, öte yanda Galatasaray. Karşılaşmayı 9-7 Yenilmez Armada ünvanlı Adana Demirspor Takımı kazanıyor. Büyük sporcu **Muharrem Gülergin**'in yedi golüne karşın, sarı kırmızılı takımın gol makinası **Yılmaz Özüak** dört golde kalıyor. Binlerce seyircinin spor keyfine diyecek yok, "Ne maçı ama!" yorumlarıyla. O gün tam 24 Türkiye rekoru kırılıyor.

lu, Gülali Özbey ve değişmeyen rakibi **Ertan Yılmaz** ve daha nice şöhretler. Ve unutulmaz antrenörler **Bülent Kiter, Emrullah Sultan**. Yaşanmış ve yaşanması olası spordan kaynaklı mutluluklar.

Dün dündü ama bugün dün değil.

Peki ne değişti? Bir bilene sorsanız yanıtı kolay verir, "Ne sen sor, ne ben söyleyeyim."

Kuşkusuz, adam sendecilik.

*Hepsi birer yıldız olan **Seyfi Tatar, Celal Sandal, Kemal Sonunur, Eraslan Doruk, Nazif Kuran** ve daha nice şöhretler boks sporunu zirveye taşımıştı...*

Dün dündü ama bugün dün değil. Yıl 1970'den 1980'e değin uzanan uzunca bir zaman dilimi. Ankara Atatürk Spor Salonu yine dolup taşıyor. Türkiye Boks Şampiyonası, yedi bin kişilik salonda, on bine dek uzanan seyirci çığgınlığıyla her yıl bu görüntüde yapılıyor. Müthiş yetenekler bir arada, 51 kilodan başlayan ve 81 kiloya değin uzanan resital, Türk insanının yapısına uygun boks sporunu o yıllarda zirveye taşıyor. Hepsi birer yıldız olan **Seyfi Tatar, Celal Sandal, Mehmet Kumova, Kemal Sonunur, Eraslan Doruk, Nazif Kuran, Engin Yadigar, Nuri Eroğ-**

Kuşkusuz görevi ihmal. Tesisleşmede, alt yapılara doğru yatırım yapmamakta ve sporu siyasetin mihenk taşı yapmaktaki ısrarda. En önemlisi bilinçsizce yatırım...

BİR SPOR BAKANI KÜRSÜYE ÇIKIP, "Hiç merak etmeyin Sarıkamış'a 15 bin seyirci kapasiteli stadyum yapacağım." şeklindeki söylemi arşivlere düşse bile anımsandığında kahkaha sesleri duyulur uzaktan uzağa.

Sarıkamış'a modern bir kayak merkezi yapılacağının müjdesini verebilmek sayın bakanın hiç aklına gelmediyse, izleme boykotunu sürdüren

Sonuçta;
sporumuzu
tükettik hep
birlikte

izleyicinin suçu ne olabilir. Yılın sekiz ayı karla örtülü bir ilçenin futbola değil, kayak sporuna gereksinim duyduğunu, sayın bakan “sağır sultan” a bile başvursa yanıtını alabilirdi.

Türk halkı neden sporu sevmiyor? Çünkü; profesyonel kavramın son yıllardaki öfke makinası futbolu dayatma yoluyla sevdirmeye çalıştınız, bu insanlara....

KALİTEYİ ORTADAN KALDIRDINIZ, temaşa spor etiketli bir yapıyı, üç-beş kulübün çıkarı haline getirdiniz.

Transfer çalışmalarınız yanlıştı, ayır-
dında olamadınız. Dengeli bütçe

yerine bakkal defteri gibi hesaplarla, kulüpleri borç bataklığı haline getirdiniz. Medyanın reyting uğruna yaptığı yanlışlığı adeta koz gibi kullandınız, taraftarı ayrıştırdınız, insanları birbirine düşürdünüz. Amatör sporlar dizisi altında hizmete uyan tüm federasyonlara, özerklik gibi mükemmel bir anlayışın yapısını yanlış anlattınız, yanlış

işlere giriştiniz. Sonuçta; sporumuzu tükettik hep birlikte.

Şimdi anlamsız bir kavganın orta yerinde (sözde!) spor yapıyoruz, (sözde!) izliyoruz.

Ben elli yıllık bir spor yazarı olarak, o eski günleri özleyorum. Bir sabun gibi elimizden kayıp giden o umut içerikli o yılları çok özleyorum. Ve o harika sporculara bugünün olanakları sunulsaydı, şeref kürsüleri sanırım uzunca yıllar tekelimizde olurdu, diye düşünüyorum.

Üzgünüm...

Dün dündü ama bugün dün değil. •

metingoren@butundunya.com.tr

DERİN SAYGI

Tüm görünümü ve zerafetiyle gerçek bir hanımefendi olduğu hemen anlaşılan ve yaşı ortanın az üstünde olan bir kadın,
eczacının kulağına uzanarak fısıltıyla sordu:

“Ağaran saçlar için boyadan daha uzun ömürlü bir şeyiniz var mı?”

Eczacı çevresinde bakıp, kendilerini kimsenin izlemediğini
görünce, aynı fısıltılı ses tonuyla şöyle yanıt verdi:

“Derin bir saygıdan başka bir şeyimiz yok, efendim.”

Poetika

Her yıl 27 Mart günü, 1961 yılından başlayarak, Dünya Tiyatrolar Günü olarak kutlanmakta, dünyanın dört bir yanında. Nedeni tiyatro sanatının insanlar arasındaki barış ve dostluğu güçlendirici yönünü ve önemini vurgulamak, insan yaşamındaki gerekliliği konusunda toplumsal bilinci güçlendirmek. UNESCO'nun çatısı altındaki Uluslararası Tiyatrolar Birliği (1) tarafından önerilerek benimsenmiş bu çok özel anlamlı gün.

■ Tiyatro sanatının ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını bilmiyoruz. Bu konuda çeşitli tahmin ve varsayımlar söz konusu. Ama temelinde insanın taklit içgüdüsünün yattığı konusunda hemen hemen herkes hemfikir.

Aristoteles MÖ 384-322

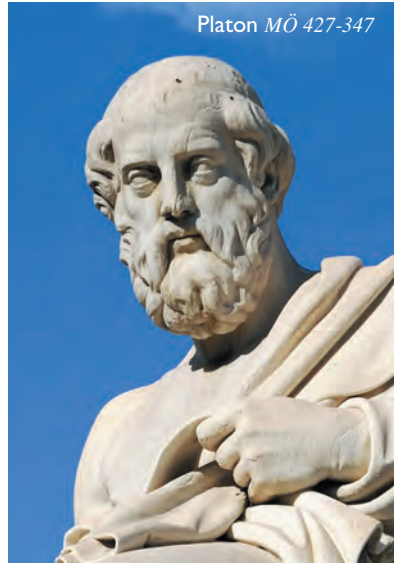
Bu görüşü ilk kez MÖ 300'lü yıllarda enine boyuna tartışan Aristoteles (2) olmuş. Sanata dair görüş ve düşüncelerini bir bütün olarak ele alıp irdelediği Poetika adlı eserinde ifade etmiş. Ona göre sadece tiyatro sanatının değil tüm güzel sanatların anası taklit içgüdü... Taklitten hoşlanmamızın nedeni öğrenmekle elde edilen ödül ve bu ödülün verdiği haz Aristoteles'e göre. Bu kanısını bildiğimiz şeylerin taklidi ile bilmediğimiz şeylerin taklidinden duyulan hazlar diye ikiye ayırarak açıklamış.

Bildiğimiz şeylerin taklidinden hazetmemizin taklit edileni keşfetmekten; bilinmeyenin taklidinden duyulan hazzın da taklidin ardındaki duygu ve yeteneği keşfetme/öğrenme isteğinden kaynaklandığını ileri sürmüştü. Basitçe ifade edecek olursak tanıdığ-

mız birinin ustaca resmedilmiş portresinin bizde uyandırdığı hoşlanma/beğeni ile bir başka ustanın soyut tablosu karşısında duyduğumuz hazdan yola çıkarak açıklamak mümkün Aristoteles'in neyi ifade etmek istediğini. Ama yetmez. En iyisi, Poetika'yı okuyup sanatın/şiiirin gizini Aristoteles ile birlikte yeniden keşfetmek; kendimizi yenilemek.

■ **Aristoteles** durduk yerde yazmamış Poetika'yı. Araştırmacı düşünürler, neden olarak Sokrates'in(3) öğrencisi Platon'un(4) Devlet adlı eserinde "taklit" üzerine öne sürdüğü görüşleri işaret ediyorlar...

Devlet adlı eserinde tragedya, komedy ve destan/ epik olmak üzere üçe ayırdığı şiir sanatının taklide dayandığını; taklit sanatlarının devlet için gereksiz ve zararlı olduğunu öne sürmüştü Platon. Ona göre iyi taklit, erdemlerin taklidi. Kötünün, yanlışın taklidi / konu edilmesi gereksiz ve devlet için zararlı. Komedi izlerken gülen seyirciyi, gülünç olanla aynı

Platon MÖ 427-347

Platon'un Devlet adlı eserini sekiz yıl öğrencisi olduğu, Sokrates'i ölüme mahkûm etmeyecek devlet düzeni arayışından yola çıkarak yazdığı söylenir.

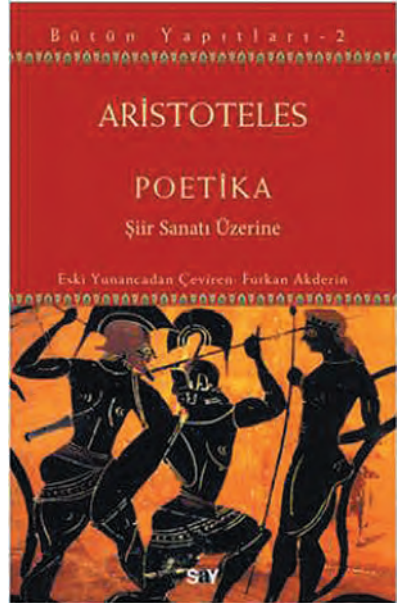
düzeyle inmekle; tragedya izlerken göz yaşı döken seyirciyi de utanmazlıkla itham etmiş. Gerekçesi de bu taklitler / gösteriler, izlenir ya da dinlenirken verilen güçlü tepkilerin gerçek yaşamda yeri olmadığı. Bu oluşumun halkı kışkırtma ve devlete zarar verme olasılığı. Zararsız olsa da erdemlerin taklidinin, iyi taklidin devlete bir yararı olmayacağı... Böyle demiş...

Ama eğer gerçekçi şiir yani tragedya, komedy ve destan; düzenli bir devlet yapısı içinde var olmasının gerekliliğini kanıtlar ise amenna diyerek kapıyı aralık bırakmayı da ihmal etmemiş. Tıpkı altın (Yöneticiler), gümüş (Bekçiler, askerler), bakır (İşçiler, çiftçiler, zanaatkarlar) diye üçe ayırdığı toplumu oluşturan sınıfsal katmanların çok kesin olmadığını; altınlar arasından zaman zaman bakırların, gümüşlerin; bakırlar arasından da gümüş ve altınların çıkabileceğini söylediği gibi... Bizdeki; bir alimden

bir zalim, bir zalimden bir alim doğar sözü de Platon'un bu öngörüsünün farklı bir yansıması.

■ **Poetika'nın** yazarı Aristoteles aslında bu Platon'un öğrencisi. Atina'daki okulu Akademia'ya girdiğinde 17 yaşında. Yıl, MÖ 367-366... Öğretmenin bu görüşlerine karşı çıktığı Poetika'yı da MÖ 362 -360 yıllarında, öğretmeni hayattayken yazmış.

Taklide dayalı sanatlarda, gerçekçiliğin ve yaratıcı düş gücünün toplum ve insanlık için önemini, olması gereken ile olmaması gerekenleri -örneğin insanların bedensel kusurları ile alay edilmemesi gibi - gerekçeyle açıklamış. Estetik açıdan bu sanatları -tragedya, komedy, destan- karşılaştırmış ve tragedyanın üstünlüğünü vurgulamış. Poetika, bugün de tiyatro sanatı üzerine yazılmış

eserlerin en önemlilerinden biri. Eserin bir başka önemi de demokrasi karşısı Platon'un devlet için zararlı ve tehlikeli gördüğü tiyatro sanatının da içinde yer aldığı taklide dayalı sanatların, anayasal devlet düzeninden / politeiadan yana öğrencisi Aristoteles tarafından önemsenip yüceltilmesini belgeliyor olması.

Platon'un, Devlet adlı eserini sekiz yıl öğrencisi olduğu, Sokrates'i ölüme mahkûm etmeyecek devlet düzeni arayışından yola çıkarak yazdığı söylenir. Ardında yazılı bir belge bırakmadığı için tüm görüş ve düşünceleri gibi öğretmeni Sokrates'in Savunması'nı da bize o aktarmıştır. Demokrasi karşıtlığının nedeni belki de öğretmenin Atinalı demokratlar tarafından haksız yere suçlanarak, hiçbir suçu yok iken "gençleri tanrılara karşı kıskırtmak" gibisinden bir suç icat edilerek ölüme mahkûm edilmiş olması. Kim bilir?

Burada bir hususu belirtmekte de önemli bir yarar var. O da köleciler bir toplum olan, kadınların eşit vatandaşlar olarak kabul edilmediği bir demokrasi, Atina demokrasisi... Aristoteles'in de öğretmeni Platon gibi ideal devleti tasarlarlarken sınıfsal ayrımcılığı ve köleciliği olağan sayması...

■ **Dünya** Tiyatro Günü'nü kutladığımız bu ay Poetika'dan -kıyasından köşesinden de olsa- söz etmemin nedeni kökeni taklide dayanan tiyatro sanatının Platon gibi bir düşünürü nasıl ürküttüğü. Sanatta gerçeğin ifade edilmesinin engellenmesi gerektiğini

savunmuş olmasının şaşırtıcılığı. Buna karşın en gözde öğrencisi Aristoteles'in savunduğu sanatın toplum ve devlet açısından gerekliliğinin günümüzde taşıdığı önem.

■ **Sokrates**, Platon ve Aristoteles... Bu üç bilge, aynı zamanda Batı felsefesinin temel taşları. Özellikle Platon, Hristiyan inancını yüz yıllarca büyük ölçüde etkilemiş. 12. Yüzyılın sonuna kadar... MS 200'den başlayarak Rönesansa kadar uzanan süreçte Hristiyan din adamları tarafından tiyatronun yasaklanmasında, Şeytanın Kilisesi olarak ilan edilmesinde Platon'un görüşlerinin de payı olsa gerek.

**Toplumların,
filozofların kral,
ya da kralların filozof
olduğu güne kadar
rahat ve huzur yüzü
görmeyeceklerini
söyleyen Platon'un
ütöfik Devlet'i
hiçbir zaman
gerçekleşemedi...**

İlk Çağ sonları ve Orta Çağ Hristiyanlık anlayışı ile sarmalanmış tiyatro korkusunun- tiyatronun gerçek yaşamın aynası olmasının verdiği ürküntünün -az gelişmiş ülkelerin az gelişmiş yöneticileri tarafından hâlâ

sürdürülmek isteniyor olmasında da yine Platon'un düşünce ve endişesi hakim. Sadece bir farkla:

Sürdürdükleri devlet düzeninin kendilerine sağladığı çıkarların gerçeklerin taklidinden zarar göreceği korkusu... Ama korkunun ecele faydası yok. Ayrıca insanların bu tür düşüncelerin peşine takıldıkları günler de çok gerilerde kaldı.

Toplumların, filozofların kral, ya da kralların filozof olduğu güne kadar rahat ve huzur yüzü görmeyeceklerini söyleyen Platon'un ütopyik Devlet'i hiçbir zaman gerçekleşemedi... Bilge devlet adamları tarafından yönetileceğimiz günler henüz ufukta görünmüyor... Ama Platon'un küçümsediği demokrasi, o günlerden bu güne her şeye rağmen çok yol aldı.

■ **Demokrasi** anlayışının geçirdiği bu evrimin her aşamasında en büyük pay bilim ve bilimi besleyen güzel sanatların. Öncelikle de Tiyatro-nun! Ülkemizde Dünya Tiyatrolar Günü 1978 yılından bu yana kutlanmakta. İlk ulusal bildiri de Muhsin Ertuğrul tarafından kaleme alındı. Bu nedenle yazımı Türk Tiyatrosuna can ve yön veren onun bildirisinden bir alıntı ile sonlandırmak istiyorum:

Muhsin Ertuğrul

"..Derler ki, tiyatro üçüz doğmuş bir sanat koludur: Yazar, oyuncu ve seyirci. Bunlar birbirinden ayrılırsa ortada tiyatro kalmaz. Oysa ben diyorum ki, günün en önemli sorunlarını kağıda aktaran yazar da, onları sahnede dile getiren sanatçı da sizin aranızdan çıkmıştır. Onun için biz bir bütünüz. Teker teker düşüncelerimiz ayrı olabilir, ama dertlerimiz birdir."

İşte size demokrasi!

Dünya Tiyatrolar gününüz kutlu olsun... •

tekinozertem@butundunya.com.tr

1-International Theatre Institute, 2-Aristoteles:

MÖ 384-322, 3-Sokrates: MÖ 469-399

4-Platon: MÖ 427-347

BİLGELERDEN SÖZLER

"Kelimelerin gücünü anlamadan, insanların gücünü anlayamazsın."

"Bilmeyen ve bilmediğini bilen çocuktur. Ona öğretin.

Bilen ve bildiğini bilmeyen uykudadır. Onu uyandırın.

Bilmeyen ve bilmediğini bilmeyen aptaldır. Ondan sakının.

Bilen ve bildiğini bilen liderdir. Onu izleyin. "

Konfüçyus

Dünyanın en çok üreten yazarının Balzac, en çok beste yapanın da Mozart olduğu söylenir. İlk Çağ felsefecileri bilinmeden Marx ve Engels'i anlamak zordur. • Einstein mı daha zekidir, Mozart mı? • Mafyanın kurucusu Medici Ailesi midir? • Felsefenin yeniden canlanmasına Higgs parçacığı mı neden oldu? • Gustave Flaubert'in ünlü romanı Madame Bovary, ahlaksızlığa teşvikten yargılanırken, Dostoyevski'nin kızı Sonya'nın soğuk algınlığından ölmesi midir Karamazov Kardeşler'i yaratan? • Descartes'ın bir bale müziği, Rousseau'nun bir senfoni bestelemesi matematik konusundaki dehalarından mı kaynaklanır? Bunları ve daha bir çok şeyi merak ediyorsanız bu kitap tam size göre..

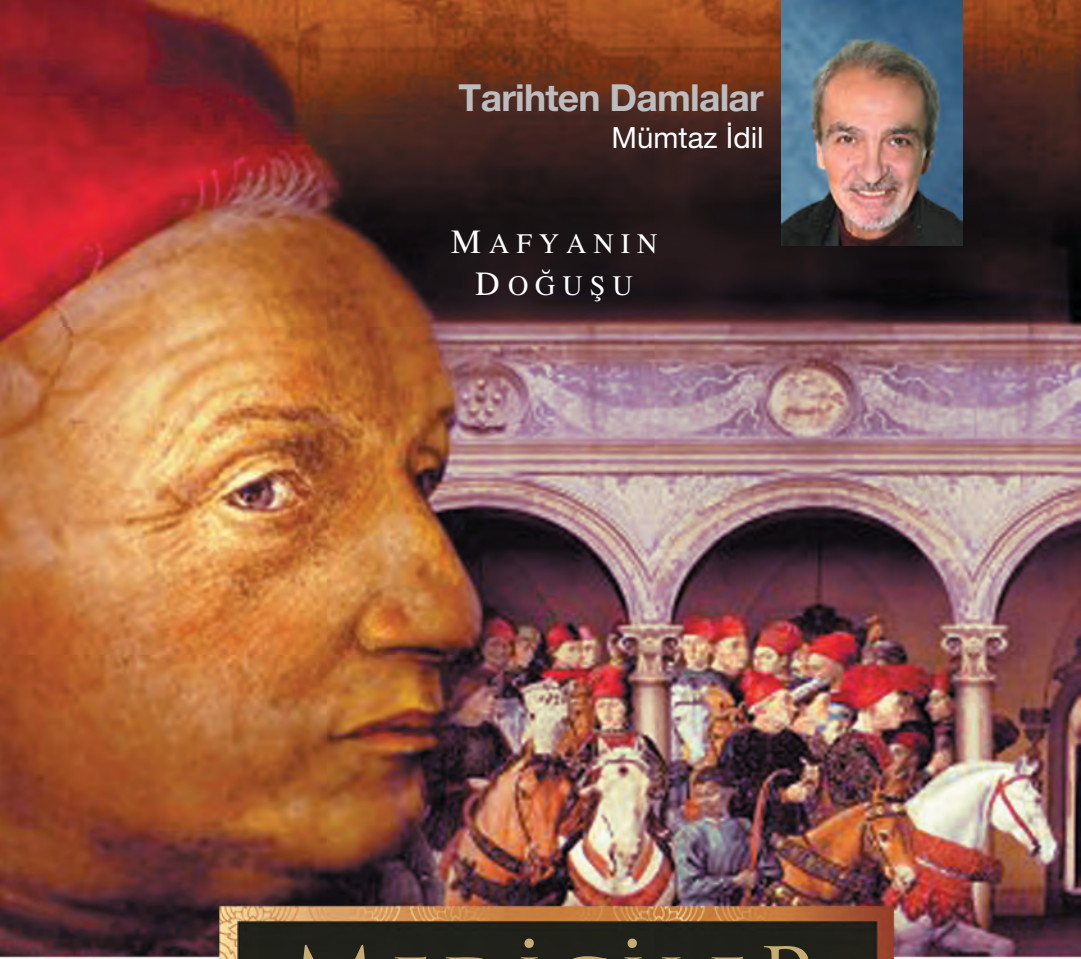

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Tarihten Damlalar
Mümtaz İdil

MAFYANIN
DOĞUŞU

MEDİCİLER

2

İlk Bölümden Özet: 15. yüzyılın ortalarında Floransa, tefecilikle zengin olan ailelerin egemenliği altında inliyordu. Bu aileler borçlarını ödemeyen müşterilerini ölümle cezalandırıyor ve buna kimse müdahale edemiyordu. Sonunda şehrin yönetimi en zengin aile olan Mediciler'e geçmiş, Hanedanın kurucusu Cosme de Medici'nin ölümüyle yönetim torunları Lorenzo ve Julien'e kalmıştı. Diplomatik bir zekaya sahip Lorenzo, halkla arasını iyi tutarken kentin varlıklı ve soylu ailelerine Floransa'yı dar ediyordu. Medicilere düşman olan Pazzi ailesi, mali durumu zorda olan Katolik Kilisesi'ne başvurarak bir komplo girişimi için "kan dökülmemesi" şartıyla Papa'nın rızasını aldı... 26 Nisan 1478 gecesi Floransa'da Medicilerin sarayında düzenlenen ziyafette her iki kardeşe yönelik bir suikast planlanmış zayıf bünyeli Julien'in geceye katılamaması nedeniyle katillerin planı yarıda kalmıştı...

Suikast ekibi zamanlarının giderek daraldığını farkındaydı. İşler uzadıkça, darbenin ortaya çıkması da kolaylaşacaktı, zira bir çok insan bu darbeden haberdar olmuştu bile. Bir şekilde bunun Medicilerin kulağına gitmesi her şeyi altüst edeceği gibi, kendi hayatlarını da tehlikeye sokuyordu. Medici ailesine yakın insanlar; “gazetecilerle, sanatçılarla, siyasetçilerle bir toplantı yapalım, Floransa’nın, Roma’nın durumunu konuşalım, önerilerini alalım. Medici ailesini yok etmek için bir hamle yapılıyor, bunun engellenmesi gerek,” diye düşünebilirlerdi.

Son bir şans önlerine düşüverdi: Ertesi gün öğleden sonra Sainte-Reparate Katedrali’nde yeni Kardinal dua edecekti. İki Medici’nin buraya katılmaması düşünülemezdi. Gerçi hep aynı şey olmuş, “düşünilemeyen” şey başlarına gelmişti, ama bu kez genç Julien’in de geleceğine kesin gözüyle bakıyorlardı.

KİLİSEDE DEHŞET

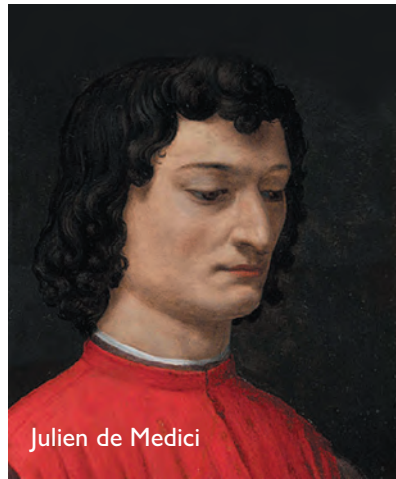
Kilise içinde cinayet işlemek her ne kadar hoş karşılanmasa da tanrı katında, darbecilerin yapacağı fazla bir şey yoktu. Ama aralarından buna itiraz eden de oldu: Suikast işini üstlenen Montesecco özür dileyerek, artık bu hareketin içinde olamayacağını belirtti. Onun yerine komploya dahil olan iki rahip, Antonio ve Stefano bu işi üstlendiler. Suikast, kutsal şaraba ekmeğin bandırıldığı anda gerçekleşecekti. Çanların çalması harekete geçme işareti sayılacaktı. Kilisede Lorenzo ile Julien hançer darbeleri

Lorenzo de Medici

altında can verirken, Başpiskopos Salviatti de silahlı adamları ile harekete geçerek sarayı işgal edecekti.

Öğleden sonra saat ikide kiliseye geldikleri zaman darbecileri bir sürpriz daha bekliyordu: Lorenzo oradaydı, ama Julien yine ortalıkta yoktu. Artık kaybedilecek zaman kalmamıştı. Francesco Pazzi

Julien de Medici

Julien de Medici'nin öldürülüşü

ile genç Bandini, kiliseden ayrılıp Julien'i bulmaya gittiler. Julien evdeydi. Onunla hoş bir sohbetle başladılar, güldürdüler, yakınlaştılar ve kiliseye birlikte gitmeyi önerdiler. Son derece soğukkanlıydılar. Macchiavelli onların bu soğukkanlılıkları için daha sonraları şöyle yazacaktı: *"Gerçekten iktidara layık kişilemiş."*

Sonunda iki kardeşi bir araya getirmeyi başardılar. Julien ve Lorenzo Medici kardeşler en ufak bir kuşku bile duymaksızın ayını izlemekteydi. Bir kilisede, bir rahibin önünde, tanrının evinde birinin başka birini öldürebileceği akıllarının ucundan bile geçmiyordu. Rahip kutsal şarap kabını kaldırdı, çanlar çalmaya başladı. O anda Francesco Pazzi ve

Bandini hançerlerini çektiler. Önce Bandini vurdu. Julien darbeyi tam göğsünün ortasına yemiş, sarsılmış, bir iki adım gerilemiş, sendelemiş ve yere yığılmıştı. Francesco hemen üzerine atıldı, hançerini Julien'in vücuduna acımasızca batırıp çıkartıyordu. Bu arada kendinin de ağır biçimde yaralandığını neden sonra fark edecekti. Diğer yandan Antonio ile Stefano da Lorenzo'nun üzerine atılmışlardı. Lorenzo, kardeşine göre daha uyanık ve deneyimliydi. Pelerini

ile gelen ilk saldırıları savuştururken, boğazından yaralandı, ama bu onu yere yıkmadı. İki acemi katil Lorenzo'nun direnişi karşısında duraksadılar. Bu andan yararlanan kilisedeki Lorenzo'nun sadık adamları hemen etrafında güvenlik çemberi oluşturdu. Ama bir anlık tereddütten sıyrılan Francesco ve Bandini hançerlerini rastgele savurmaya başladılar. Bu arada Lorenzo'nun sadık adamlarından Francesco Nori'yi öldürdüler.

Lorenzo ellerinden kaçmayı başarmış ve kilisenin güvenli bir odasına sığınmıştı.

DARBE BAŞARISIZLIKLA SONUÇLANIYOR

Kilisedeki Lorenzo taraftarları sokağa fırlayıp, *"Yetişin, Lorenzo'yu*

öldürmeye çalışıyorlar. Julien'i öldürdüler. Lorenzo'yu kurtarın," diye bağırmaya başladılar. Darbe başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Halk Medicilerden yanaydı.

Kilisedeki bu dehşet anlarından haberdar olan Başpiskopos Salviatti, 50'ye yakın silahlı adamıyla saraya sızdı. Amaç Medici sarayını ele geçirip iktidarlarını ilan etmektir. Demir kapıdan içeri girdiler ve en büyük hatalarını yaptılar. Saray kapısı ancak içeriden özel şifreyle açılabilirdi ve onlar da şifreyi bilmiyorlardı. Kendi kendilerini kapana kısırmışlardı. Salviatti, adamlarıyla birlikte Floransa Valisi Petrucci'nin bulunduğu yere çıktı. *"Papa hazretlerinin emriyle tutuklusunuz,"* dedi. Vali yanıtını adamlarını çağırmakla verdi ve Salviatti'nin tüm adamları oracıkta boğazlandı. Salviatti ise tutuklanmıştı.

Tam bu sırada atıyla birlikte her şeyi düzenleyen yaşlı Jacopo Pazzi saraya geldi. Ardındaki çapulcu ordu su *"Özgürlük! Özgürlük!"* diye bağırıyordu. Macchiavelli, *"Halk bu çağrıya katılmadı,"* diye yazar. *"Zira Floransalılar için özgürlük o sıralarda hiçbir anlam ifade etmiyordu."*

Meydanda toplanan kalabalığın arasında kayın biraderi Semiztori, yaşlı Jacopo Pazzi'ye seslendi:

"Bu ne rezalet Jacopo? Durma evine dön! Burada herkes en az senin kadar Floransa'nın iyiliğini ister ve özgürlüklerine düşkündür."

Bu sağduyunun sesiydi. Jacopo o an adamlarını da yanına katarak

SUİKAST TÜM KENTTE DUYULMUŞTU. GENÇ JULIEN'İN ÖLDÜRÜLDÜĞÜ HABERİ FLORANSALILARI ADETA ÇILGINA ÇEVİRMİŞTİ.

kentten uzaklaştı. Suikast tüm kentte duyulmuştu.

Genç Julien'in öldürüldüğü haberi Floransalıları adeta çılgına çevirmişti. Petrucci'nin emriyle Başpiskopos Salviatti ile sağ kalan adamları çoktan saray duvarına asılmıştı. Halk cesetleri yere indirerek parçalıyor ve mızrak uçlarına takarak kentte dolaştırıyordu. Floransa çıldırmıştı. Herkes *"hainlere ölüm"* diye naralar atıyor, kentin sokaklarını inletiyordu. Lorenzo çılgınca alkışlanıyor, balkona çağrılıyor, o da balkona çıkarak sevgili Floransalıları teşekkür ediyordu. Çocuklar bile Pazzi avına çıkmışlardı. Bu ailenin fertlerinden başka, dostları ve hizmetçileri de öldürülüyordu. Köşeye bucağa saklanan, kadın ve köylü kıyafetiyle kentten kaçmaya çalışan Pazzi mensupları tek tek yakalandılar ve sarayın duvarına asıldılar.

Duvardaki cesetler giderek artıyordu. Pazzi'lerin iki acemi rahibi Antonio ve Stefano da aynı şekilde duvara asıldılar, ama asılmadan önce kulakları ve burunları kesildi. Halk şimdi de Pazzilerin sarayına hücum ediyordu. Julien'in

katili Francesco bir odada, kendi bacağına açtığı yaranın acısıyla kıvranıyordu. Çevresinde toplananlar küfretmeye, yüzüne tükürmeye başladılar. Francesco hiç ürkmeden, cesaretini yitirmeden etrafında toplananlara küstah bakışlarla bakıyordu. Francesco'yu çırılçıplak soyarak kent sokaklarında dolaştırdılar. Francesco yine de metanetini kaybetmiyordu. Ne bir yakınma, ne bir sızlanma, küfür veya başka bir şey. Yüzüne tükürenlerin gözlerinin içine dik dik bakmaya devam ediyordu. Saraya kadar götürdüler. Bir tarihçi, *"İpi boynuna, geçirdiler, sonra beline bir tekme vurup kale duvarından aşağı atıldılar. Boşlukta bir süre sallandı. Birkaç kez Başpiskopos'un cesedine çarptı, sonra bacakları titredi ve son kez gözlerini açıp etrafına bir baktı. Ardından da kendisine edilen küfürleri duyamaz oldu,"* diye anlatır.

SULAR DURULUYOR

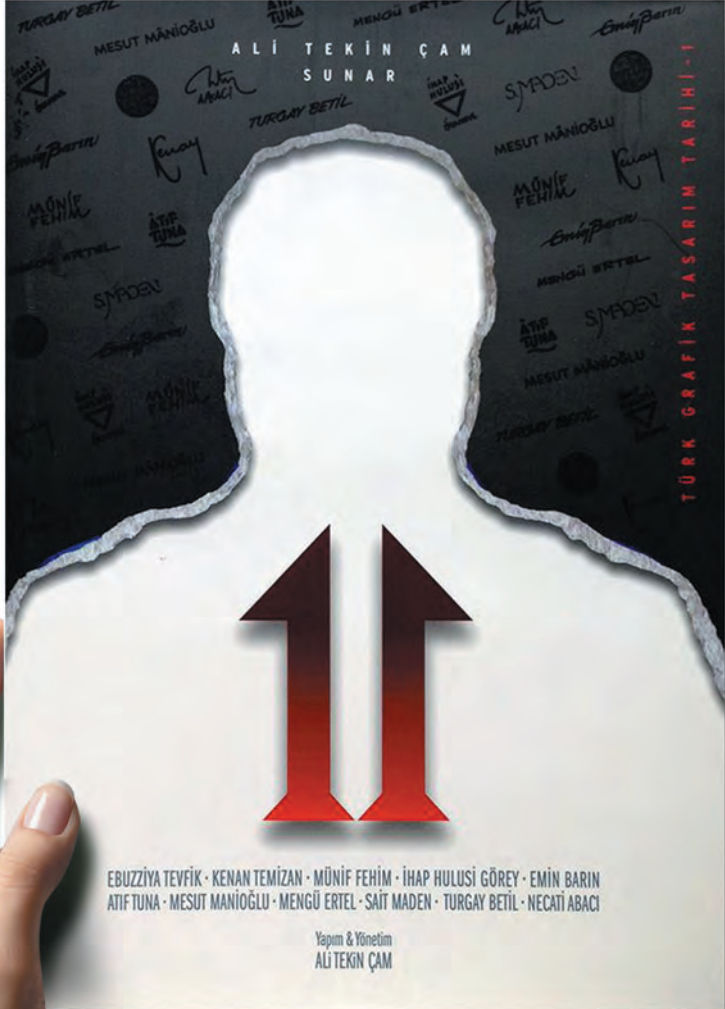
Birkaç saat içinde genç Julien'in intikamı, hem de çok kanlı biçimde alınmış, yüze yakın kadın, erkek, genç, yaşlı yakalanıp asılmış, boğazlanmış hatta paramparça edilmişti. Yaşlı Jacopo Pazzi kaçmayı başarmıştı. Appeninler geçidinde dağ köylüleri tarafından yakalandı. Kendisini bekleyen korkunç sondan en ufak kuşkusu bulunmadığı için üzerindeki tüm paraları köylülere verip kendisini teslim etmemelerini, oracıkta öldürmelerini istedi. Ama bunlar boşunaydı. Saray muhafızlarına teslim edildi. Floransa'ya getirildi. 27 Nisan sabahı da asıldı. Resmi makamlar cesedin önce Santa

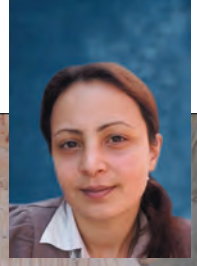
Croce'deki aile mezarlığına gömülmesine izin verdiler, ama daha sonra ihtiyar Pazzi'nin hayaletinin ortalıkta dolaştığı söylencesi karşısında mezarı yeniden açılıp, ceset çıkarıldı ve kentin çok uzaklarında bir yere, boş bir alana bırakıldı. 17 Mayıs'ta ceset yeniden ortaya çıkacaktı. Floransalı çocuklar Jacopo Pazzi'nin çürümek üzere olan cesedini bulmuşlar, boynuna bir ip geçirerek kapı kapı dolaştırmaya başlamışlardı: *"Açılın, senyör Jacopo Pazzi geldi!"*

Jacopo Pazzi olayı böyle tüyler ürpertici olayla sürüp gidince hükümet işe yeniden el koymak zorunda kaldı. Sonunda ceset Rubaconte köprüsü üzerinde Arno nehrine atıldı ve böylelikle bir daha geri dönmek üzere Jacopo Pazzi'den Floransa kurtuldu. Katillerden yalnızca biri, Julien de Medici'ye ilk hançeri saplayan Bandini bir yolunu bulup kaçmış ve İstanbul'a sığınmıştı. Ama Lorenzo onun izini bulmakta gecikmedi. Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet'ten Bandini'yi iade etmesini istedi. Fatih, bir kilisede cinayet işlemiş bu adamın bağışlanmaması gerektiğini düşündüğünden Bandini'yi Lorenzo'ya teslim etti. Darbe girişiminden tam bir yıl sonra 29 Aralık 1479'da Bandini Floransa'da idam edildi. Lorenzo, Leonardo da Vinci'den, bu idam sahnesinin resmini yapmasını istedi. Floransa'da çok kanlı bir dönem kapanmıştı, ama kara bulutlar bir süre sonra yeniden Floransa semalarında kümelenmeye başlayacaktı. •

mumtazidil@butundunya.com.tr

11 değerli grafik ustamızın belge ve bilgileriyle yer aldığı Türk Grafik Tasarım Tarihi'ne önemli ölçüde ışık tutacak ilk ve tek kaynak kitabı. Kitapta yer alan Ebüzziya Tevfik, Kenan Temizan, Münif Fehim, İhap Hulusi Görey, Emin Barın, Atif Tuna, Mesut Manioğlu, Mengü Ertel, Sait Maden Turgay Betil, Necati Abacı grafik sanatlar dünyamızın iz bırakan sanatçılarıdır. Bugünün olanaklarıyla karşılaştırılmayacak kadar güç koşullarda kendilerini yetiştiren bu isimler, sadece grafik değil, sanatın hemen her alanında önemli çalışmalar yapmışlardır. Grafik ve tasarımla ilgilenen, ilgi / sevgi duyan, meslek olarak icra eden herkesin arşivinde bulunması gereken bir kaynak eser...

Devrime
giden
küçük
adımlar:

Ruby Bridges

“İnsanların derilerinin rengine göre yargılandığı” 1960’ların ABD’inde, Yüksek Mahkeme devrim niteliğinde bir kararla, siyahların ayrımcılığa maruz kalmalarının yasal dayanağını ortadan kaldırmıştı. “Eşit yurttaşlık” mücadelesinde bu devrimi hayata geçirmenin sorumluluğu ise 6 yaşındaki küçük bir kızın omuzlarındaydı...

Beyazların
okuluna
giden ilk siyah
çocuk

1896’da tarihin en utanç verici kararlarından birine, Ayrı Ama Eşit (Separate But Equal) düzenlemesine imza atan ABD Yüksek Mahkemesi, farklı ırklara farklı mekânlarda hizmet verilmesini uygun bulmuştu. Ayrımcılık dönemini başlatan bu karardan sonra siyahlar, beyaz Amerikalılarla aynı okullarda okuyamadıkları, aynı sosyal alanlardan faydalanamadıkları, otobüslerde

bile yerlerinin ayrıştırıldığı, kullandıkları lavaboların bile beyazlarınkinden farklı tutulduğu sancılı yıllar geçirdiler. Bu durum, yaşamın her alanında ikinci sınıf insan olarak hissetmelerinin yanında, sıklıkla ezilmeleri ve alaya alınmalarını da beraberinde getirdi. Irkçılığın en yaygın olduğu

Üstteki resim: Sanatçı Norman Rockwell’in, Ruby’nin güvenlik görevlileri arasında William Frantz’a doğru yürüyüşünü yansıttığı ünlü eseri.

ABD Yüksek Mahkemesi'nin Brown v. Board of Education Davası'ndaki kararı 17-18 Mayıs 1954 tarihli gazetelerde.

bu dönemde, çocuğunun bir kamu okuluna kabul edilmemesi üzerine dava açan bir velinin itirazını (Brown v. Board of Education Davası) görüştürmüş Yüksek Mahkeme, 1954 yılında, yaklaşık 60 yıl önce kendisinin oluşturduğu 'Ayrı Ama Eşit' düzenlemesinin ABD Anayasası'na aykırı olduğuna hükmetti. Ayrımcılığın en önemli yasal dayanağı böylelikle yerle bir oldu ve siyahların yurttaşlık haklarına kavuşma mücadelesinde kritik bir eşiğe gelindi.

Afroamerikan sivil haklar hareketinin, tüm yurttaşların eşit olması gerektiğini savunduğu ve 1964'teki Sivil Haklar Yasası ile 1965'teki Oy Hakkı Yasa-

sı'yla ırkçılığın yasal olarak sonlandırılmasına giden bu 11 yıllık mücadele döneminde, bu hareketin en az Du Bois, Malcolm X, Martin Luther King ve Rosa Parks kadar önemli bir başka kahramanı ve öncüsü daha vardı: **Ruby Bridges...**

TÜM SİYAH ÇOCUKLAR İÇİN...

Brown v. Board of Education Davası'nın görüldüğü yıl, Mississippi'de dünyaya gelen Ruby Nell Bridges, Abon ve Lucille Bridges çiftinin en büyük çocuklarıydı.

Babasının yeni bir iş bulması üzerine taşındıkları New Orleans'ta, kilise ve anaokuluna devam eden Ruby Nell Bridges, o günleri şöyle anlatıyor:

"Mahkemenin kararından sonra, New Orleans'taki kamu okulları ırk ayrımına son vermek zorunda kalmışlardı. 1960 yılının bahar aylarında, anaokulundaki diğer siyah çocuklarla birlikte, Eylül'de karma okula kimin gideceğinin belirlendiği bir teste girdik. O yaz, ailem testi geçtiğimi ve birinci sınıfa başlamak üzere William Frantz Devlet Okulu'na kayıt için seçildiğimi öğrendi. Annem için mesele yoktu ama babam 'Başımıza iş alıyoruz' diye tedirgindi. Hiçbir şeyin değişmeyeceğini ve siyahlarla beyazların asla eşit muamele görmeyeceklerini düşünüyordu. Annemse benim gelecekte iyi bir mesleğe sahip olabilemem için, bu yeni okulun daha iyi bir eğitim imkanı sunacağına

inanıyordu. Sonunda annem babamı, riskli olmasına rağmen, yalnızca kendi çocukları için değil, tüm siyah çocuklar için bu adımı atmaları gerektiği konusunda ikna etti.”

BEYAZLARIN OKULUNA GİDEN İLK SİYAH ÇOCUK

14 Kasım 1960 Pazar-tesi, New Orleans'taki siyah çocukların, beyaz çocuklarla aynı okula başlamalarının ilk günüydü. Devlet okullarına gitmeleri için seçilen 6 siyah çocuk vardı. İki tane eski okullarında devam etmek istediler, diğer üçü de McDonough'a gideceklerdi. William Frantz Devlet Okulu yolunda Ruby Bridges yalnızdı:

“14 Kasım sabahı, federal güvenlik görevlileri annemi ve beni beş blok ilerideki William Frantz'a götürdüler. Arabadaki güvenlik görevlilerinden birisi, okula vardığımızda iki görevli-

Ruby korumalar eşliğinde okuluna gidiyor.

nin önümde, iki görevlinin arkamda yürüyerek beni koruyacaklarını söyledi. Okula varınca annem, 'Korkma' dedi. 'Dışarıda bazı üzgün insanlar olabilir ama ben yanında olacağım.'

Arabadan indiğimizde, insanlar bağurmaya ve yumruklarını sallamaya başladılar. Annemin elini tuttum ve kalabalığın arasından ilerleyen güvenlik görevlilerini okulun merdivenlerine

Ruby okulunda protestolarla karşılandı

kadar takip ettim. Bütün günü, müdürün odasında oturarak geçirdik.

Pencereden, bizi işaret edip bağırarak çocuklarını okul binasından çıkaran beyaz aileleri görüyordum. O kargaşada, sınıfa gitmem mümkün olmamıştı.”

OKULDA TEK BAŞINA... 6 yaşındaki Ruby Bridges’in, New Orleans’ta o güne dek yalnızca beyazların gidebildiği William Frantz Devlet Okulu’ndaki ilk günü olaylı geçmişti. Ertesi gün güvenlik görevlileri yine Ruby ve annesini okula götürdüler. Okulun önünde toplanan kızgın kalabalığa bakmamaya çalışan Ruby’nin ilgisini tuhaf bir durum çekti:

“Birisi, tabut içindeki bir siyah bebeği elinde tutuyordu ve bu beni, bize bağırıp çağıran insanlardan daha çok korkutmuştu. Genç bir beyaz kadın okul binasının önünde bizi karşıladı. Gülümseyerek ‘Günaydın Ruby Nell’ dedi. ‘Hoş geldin, ben senin yeni öğretmeni Bayan Henry.’ İyi birine benziyordu ama daha önce hiç beyaz bir öğretmeni olmadığımı için ne hisse-

deceğimi bilemiyordum.”

H içbir öğretmen, Ruby’nin öğretmeni olmaya sıcak bakmamış, ikinci gün Boston’dan gelen Barbara Henry ise, Ruby’nin öğretmeni olmayı kabul etmişti. Bayan Henry, tüm beyaz aileler çocuklarını okuldan aldıkları için bomboş kalmış sınıflardan birine götürdüğü Ruby’e, bir sıra seçmesini söyledi ve alfabeyi öğretmeye başladı. Üçüncü gün ise, annesi Ruby’e onunla okula gidemeyeceğini söyledi. Çünkü çalışmak ve Ruby ile kardeşlerine bakmak zorundaydı. Ruby’e, korktuğunda dua etmesini de öğütledi:

“Okula giderken dua etmeye böyle başladım. Bağırın insanlar bana dokunacak gibi değillerdi. Duam benim koruyucumdu. Öfkeli kalabalığın arasından yürüyerek geçtikten sonra Bayan Henry’i görmek mutluluk vericiydi. Beni kucakladı ve büyük öğretmen masası yerine yanı başımda oturarak ders anlatmaya devam etti. Günler boyunca, sınıfta yalnızca ben ve Bayan Henry ders yaptık.”

Ruby okulundaki ilk günlerinde

PROTESTOCULAR DA YOKTU, GÜVENLİK GÖREVLİLERİ DE... Bu sırada sokak protestoları artmış, şehrin her yerinde ayaklanmalar başlamıştı. Ailesi Ruby’i korumaya çalışıyordu ama

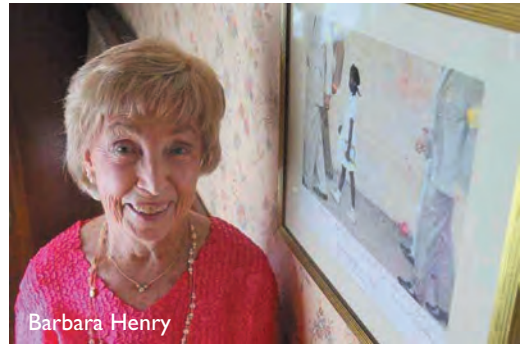
Amerikan Başkanı Barack Obama da, Ruby Bridges Hall'un kendisini 15 Temmuz 2011'deki ziyaretinde, Oval Ofis'te sergilenen tablonun önünde.

başlarına gelen sorunların, Ruby'nin o okula gitmesinden kaynaklandığını da biliyorlardı. Ruby'nin babası işten atıldı. Alışveriş yaptıkları bakkalın beyaz sahipleri, bir daha dükkanlarına gelmemelerini söyledi. Mississippi'deki büyükanne ve büyükbaba bile zarar görüyordu. Çiftçilik yaptıkları toprakların sahipleri, onları taşınmaya zorladı. Haberlerde Ruby'nin adını duyan, ülkenin dört bir yanından insanlar, mektuplar ve bağışlar gönderiyorlardı:

"Bir komşumuz babama iş buldu. Bizim için bebek bakıcılığı yapan, evimizi protestocuların korumak için göz kulak olanlar ve ben okula giderken arabanın arkasından bizi izleyen destekçiler de vardı. Ailem, arkadaşları ve komşularımızın desteği olmasa katlanamazlardı. Ve ben de Bayan Henry olmasa, o yılı atlatamazdım. Yalnızca ikimizin olduğu o sınıfta,

o yanımdayken, dışarıda olup biteni unutmayı başardım. Bana, entegrasyonu ve buna bazılarının neden karşı olduğunu açıkladığını hatırlıyorum. 'Bir kez belirli bir şekilde yaşamaya alışmış insanların değişmesi kolay değildir' demişti Bayan Henry. 'Bazıları daha iyisini bilmiyorlar ve onlar korkuyorlar. Ama herkes böyle değil.' Yalnızca altı yaşında olmama rağmen, ne demek istediğini anlamıştım."

Gün geçtikçe okulun önündeki protestocuların sayısı azaldı. Ve Ruby ertesı yıl okula devam ettiğinde, her şeyin bambaşka

Barbara Henry

RUBY BRIDGES FOUNDATION

Ruby Bridges'in kurduğu Ruby Bridges Foundation isimli vakıf, eğitim ve ırkçılıkla mücadele alanında çalışmalar yapıyor.

olduğunu gördü. Artık protestocular da yoktu, güvenlik görevlileri de...

Beyaz öğrenciler okullarına dönmüşlerdi ve üstelik siyah çocuklar da

William Frantz'a geliyorlardı. İlköğretim okulunu bitiren Ruby, yine karma bir liseden de mezun oldu ve ardından da turizm eğitimi aldı. 15 yıl boyunca turizmci olarak çalıştı, evlendi ve dört erkek çocuğu annesi oldu.

ayan Henry ile geçirdiği

B o bir yılda öğrendiği ve Martin Luther King'in hepimize öğretmeye çalıştığı, "İnsanları derilerinin rengine göre yargılamayın" dersini hiç aklından çıkarmayan Ruby Bridges Hall, yıllar sonra yeniden bir araya geldiği ilk öğretmeni Barbara Henry ile birlikte söyleşiler yapıyor. Yaşamını ve yaşadıklarını, çocuklarla paylaşan Ruby Bridges Hall, geçmişin derslerinden bugün neler öğrenebileceğimizi anlatıyor. Kurduğu Ruby Bridges Foundation isimli vakıfla da, yoksulluk, ırkçılık ve eğitim eşitsizliği konularında mücadelesini sürdürüyor. •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

BİLGELERDEN SÖZLER

"Adaletsizliği engelleyecek gücünüzün olmadığı zamanlar olabilir. Fakat itiraz etmeyi beceremediğiniz bir zaman asla olmamalı!" **Elie Wiesel**

"Eğer diğer insanlardan benim için birşeyler yapmalarını bekleseydim hiç birşey yapamazdım." **Isaac Newton**

"Kendi kendinin efendisi olmayan bir kimse özgür değildir." **Claudius**

Villa Melzi

BAHÇELERİ

🌿 **ÖYLE BİR BAHÇE Kİ**, havuzunda akan, huzur veren su sesi Franz Liszt'in bestelerinde gizli... Çınar ağaçları gölün kenarına, Dante'nin sonsuz aşkı yansıtan mısralarındaki kelimeler gibi, yan yana dizilmiş... Çiçeklerin, yaprakların ve gölün renkleri bir ressamın paletinden çıkmış sanki.

İtalya'nın Como Gölü kıyısında, Bellagio'daki Villa Melzi bahçeleri yüzyıllardır doğanın göz alıcı renklerini sade bir tasarımla sunarak sanatçılara ilham vermeye devam ediyor. Bir zamanlar Melzi ailesini, Liszt ve Stendhal gibi konukları ağırlayan villanın bahçesi, bu bölgede İngiliz stilinde yapılan ilk bahçe olma özelliğini taşıyor.

Villa Melzi, Lodi Dükü ve Napolyon zamanında İtalya Cumhuriyetinin başkan yardımcısı olan Francesco Melzi d'Eril'in Bellagio'daki yazlık konutu olarak inşa edilmiş. Mimar ve dekoratör Giocondo Albertolli tarafından neo-klasik tarzda yapılan villa 1808-1810 yılları arasında tamamlanmış. Birçok İtalyan ressam ve heykeltıraşın eserleriyle dekoras-

yonu zenginleştirilen villanın bahçesi, mimar Luigi Canonica ile botanik uzmanı Luigi Villoresi tarafından tasarlanmış.

Farklı ağaç türleri, ender bulunan egzotik bitkiler, kamelyalar ve heykellerle dolu bahçe, eğimli bir şekilde göl kıyısından villanın en üst noktasına doğru uzanıyor. Bahçedeki küçük tepeler, inişli çıkışlı, kavisli patikalar

alanın daha geniş algılanmasını sağlayacak bir boyut yaratıyor.

29 Mart-30 Ekim döneminde 9.30-18.30 saatleri arasında ziyarette açık olan bahçede Nisan ve Mayıs aylarında açelyalar ve orman gülleri açıyor. Dev mazi, Japon sedir, Pırnal meşe, Florida servi, Japon akçaağaç, dev Kalifornia Sekoya/kızılağaç, oryantal ladin, cüce palmye, zeytin, çınar, meşe, kırmızı kayın, ginkgo biloba, kafur, çam, bambu, manolya, mimoza ve nilüferler gibi 58 çeşit farklı ağaç ve bitki bulunan bahçe göl manzarası ve farklı tarzdaki heykelle-riyle romantik bir ortam sunuyor.

Villa binası halka açık olmasa da, bahçenin Bellagio merkezi tarafındaki girişindeki gişeden aldığım bilet, bahçeyi, neo-klasik tarzdaki şapeli ve limonluktaki müzeyi gezmemi sağlıyor. Göl kenarındaki patikadan biraz yürüyünce soldaki ağaçların ardındaki havuzu görüyorum. Oryantal bahçe denilen nilüferlerin olduğu büyük bir havuzun etrafındaki bu bölüm, ağaç ve bitkile-

Öryantal Bahçe

rin Como gölü manzarasını gizlediği ender noktalardan biri.

Suyun üzerindeki küçük köprüden geçiyorum. Etrafımda irili, ufaklı çok farklı renklerde bitkiler ve ağaçlar var. Yeşil, sarı, turuncu ve kırmızı renkli yapraklar birbirine sarılmış sanki. Ağaçların yaprakları, onların su üzerindeki yansımaları ve sudaki bitkilerin görüntüsü birbirine karışıyor. Hangi görüntü gerçek, hangisi yansıma zor ayırtediliyor. Yeniden göl kenarındaki patikaya dönüp dev ağaçların yanından villaya doğru devam ederken Mağribi Köşkü'ne geliyorum. Mavi-beyaz renkleriyle çok zarif görünen bu küçücük yapının önündeki bankta genç bir çift gölün manzarasını seyrediyor. Tıpkı bir zamanlar burada çay

Mağribi Köşkü

içip müzik dinleyen Melzi ailesinin ve villada konuk olan Franz Liszt'in yaptığı gibi. Romantik akımın öncüsü olan Liszt'in Dante Sonatı adlı eserini bestelerken buradaki "Dante ve Beatrice" heykelinden ilham aldığı düşünüyor.

Bu bahçeyi çok seven Liszt, 20 Eylül 1837 tarihinde Bellagio'dan gönderdiği bir mektuba şu satırları yazmış; "İki mutlu aşığın öyküsünü

Çınar ağaçları

yazarsanız, onları Como gölü kıyısına yerleştirin. Cennet tarafından bu derece kutsanmış başka bir yer bilmiyorum; aşk hayatının güzelliğinin bu kadar doğal görüldüğü başka bir yer görmedim.”

Dante'nin Beatrice'e, Liszt'in Marie d'Agoult'a aşkını hatırlayınca burada yanyana duran iki büyük selvi ağacının da aşıkları temsilen orada bulunduğunu düşünüyorum.

O sırada küçük bir kız çocuğu, annesinin elini bırakıp, dalları ve yaprakları yere degecek kadar sarkmış büyük çam ağacının yanından villaya

doğru koşuyor. Göl kıyısındaki yürüyüş yolunun kenarına sıralanmış, şemsiye gibi budanmış ağaçların altında annesini bekliyor. Bu budama şekliyle ağaçlar dalları altında oturanlara gölge ve serinlik yaparken, bahçenin yüksek bölümünden de göl manzarasının görünmesi sağlanmış. Solda yukarıda kalan düzlük alan karşı kıyıdaki Tremezzo'dan Villa Carlotta'ya kadar güzel bir göl manzarası sunan, içinde oturma alanı olan bir balkon gibi tasarlanmış. Altından yürüdüğüm çınar ağacı dizisinin ilk bölümü villanın önündeki havuzlu

alandan bitiyor. Villa binası ve ön cephesi oldukça basit ve sade tasarlanmış, girişteki merdivenlerin kenarında dört aslan heykelleri bulunuyor. Önündeki alanda ise göle doğru uzanan bir teras, nilüferlerin olduğu küçük fiskiyeli bir havuz ile köşelerde heykeltıraş Guglielmo della Porta'nın yaptığı Apollo ve Meleagro'yu temsil eden iki mermer heykel yer alıyor.

Villanın önünden devam eden taşlık patika sağdaki küçük iskeleyi geçip, bahçenin güney sınırındaki Melzi şapeline ulaşıyor. İçinde freskler ve heykeller olan şapelden yürüyünce Loppia girişinin yanındaki bambu korusuna geliniyor. Bahçenin diğer kapısına doğru dönen patika bir terasa yerleştirilmiş cam sera evlerin yanından geçerek limonluğa devam ediyor. Bir zamanlar kış aylarında narenciye ağaçlarını koruyan limonluk, şimdi Napolyon döneminde tarihi eşyaların, arkeolojik bulun-

tuların ve iki Rönesans freskinin sergilendiği bir müze olarak kullanılıyor.

Müzenin önündeki yoldan yürüyerek bu kez göle daha yukarıdan bakıyorum. Aklima Stendhal'in notları geliyor. Yazar Stendhal, Villa Melzi'de kalırken 1817 tarihli notlarına şu satırları yazmış: *"İkinci kattaki bir odada kendimi izole ediyorum, oradan dünyada var olan Napoli körfezinden sonraki en güzel manzaraya bakıyorum."*

Farklı ağaçların yanından ve gölgesinden yürüyerek kıvrıla kıvrıla aşağıya doğru inen patikayı takip edince yeniden Oryantal bahçeye geliyorum. Alçalan güneş ışıkları sihirli bir fırça gibi ağaçları farklı renklere boyarken tüm bahçelerin tıpkı bu bahçe gibi yüzyıllar boyunca korunmasını; beste, resim, heykel, şiir ve öyküler gibi nesilden nesile ulaşmasını diliyorum. •

izlensen@butundunya.com.tr

Gülen Düşünceler

Yazan: İlkay Erdem

Resimler: Çağdaş Güner

❖ Horoz çok haklı ❖

Genç şairler ve şiir heveslileri, yazdıkları şiirleri ya da şiir denemelerini, “Şairlerin büyük üstadı” olarak tanınan ünlü şair Yahya Kemal’e okumak için bir olanak ararlar ve buldukları ilk anda da bundan yararlanırlar, şiirlerini bir anda üstada okurlar, onun görüşlerini sorarlardı. Bu olanağı arayan “Şair adayı” gençlerden biri, birgün büyük üstadı yolda yürürken görünce önüne çıktı ve bir çırpıda kendisine, sonu şu dizelerle biten şiirini okudu:

“Rehgüzarımda (yolumun üstünde) bir garip horoz/ Sanki ediyordu benimle istihza (alay).”

Yahya Kemal, yolunu kesen ve sonra da okuduğu şiirini nasıl bulduğunu soran “Şair adayı”na öfkesini de, şiiri hakkındaki görüşünü de, şu kısa yanıtıyla belirtti: “Horoz çok haklı.”

Yahya Kemal

❖ Benden Âlâ ❖ Dâhi Var mıdır Bu Memlekette?

Döneminin önemli yazarlarından Cenap Şahabettin (1870-1934), Hicaz’a gittiğinde Vali Ratip Paşa’yı ziyaret etmişti. Ratip Paşa sohbetin bir yerinde ünlü yazara “*Bizim Devlet-ül Aliyeyi Osmaniye’de size göre kimler ‘Dâhi’dir?’*” diye bir soru sordu ama, Cenap Şahabettin’in sıraladığı isimlerden hiçbirini beğenmedi. Elini sallayarak “*Geç onları, geç, geç*” dedikten sonra, kendi sorusuna kendi yanıt verdi:

“Bu koskoca Osmanlı İmparatorluğu’nda yalnızca bir dâhi vardır, o da benim.” Ve gülümsemeyerek, yanıtının gerekçesini açıkladı:

“Dinle de hak ver bana, Üstad” dedi. “Bahriye Mektebi’nden dümençi olarak mezun oldum; yani mektebi sonuncu olarak bitirdim. Bana kaptanlık görevi verselerdi, gemiyi ilk seferinde karaya oturturdum. Bu yüzden, bana bir gemi teslim edemediler ama koskoca Hicaz Vilayeti’ni teslim ettiler ve beni vali olarak

Hicaz’a gönderdiler. Hicaz’ı karaya oturtmam tehlikesi yoktu ama burasının durumu da ortada... Nedense, yine de kimse sesini çıkarmıyor... Dönem arkadaşlarım henüz bu yıl kolağası (yüzbaşı)

oldular, bak ben iki yıldır burada Devletlû Ratip Paşa Hazretleri olarak vailik yapıyorum. Şimdi söyle Üstad, benden ala bir dâhi var mıdır bu memlekette?..."

❖ Hristiyanır Üstelik Papazımızdır da ❖

Şair doktor ve düşünür Rıza Tevfik (1869-1949), eğitim bakanlığı da yapmış bir devlet adamı olmasına karşın, "Filozof Rıza" olarak anılmaktan çok hoşlanırdı. Derin bir din bilgisine de sahip olan "Filozof Rıza" ya bir şair dostu birgün, şu dörtlükle takılmıştı: *"Feylezofum Rıza'ım, dinsizim sanma, / Dini öğrettim kendi babama, Her konuyu bildiğimi sanırım amal Sırat köprüsünü bir sorayım hocama."*

Filozof Rıza, yaşamının Osmanlı döneminde birgün Ramazan'da yemek yerken polislerce yakalanıp gözaltına alınmıştı. Polislerin elinden kurtulabilmek için bir Hristiyan olduğunu söyledi ama pek inandırıcı olamadı. Polisler, tanıdıkları bir Hristiyan vatandaşı getirdiler ve yakaladıkları kişinin Hristiyan olup olmadığını anlaması için ondan yardım istediler ve ikisini bir odaya kapattılar. Yarım

Rıza Tevfik

saatlik görüşmeden sonra Hristiyan vatandaşı, karakoldaki polis dostlarına kesin kararını bildirdi:

"Bu kişi kesinlikle Hristiyanır" dedi ve ekledi: "Üstelik uzun yıllar papazlığımızı bile yapmış, derin bilgili bir Hristiyan'dır..."

❖ "Eşek" Gazetesi "Malum" Olunca ❖

Meşrutiyet döneminde, Filozof Baha Tevfik öncülüğünde yayımlanan "Eşek" adlı mizah gazetesi, 1910 yılında kapatılmadan önce ünlü hiciv ustası Şair Eşref'ten yazı istemişti. Valilik de yapan Şair Eşref, sonrasını kendi anlatıyor:

"Eşeklikle hiç münasebetim olmadığı halde bu gazete benden bir yazı istedi. Yazıyı göndereceğim sırada gazete kapatıldı. Gazeteyi çıkaranlar bu kez de "Mâlum" adıyla yayımladılar. Ben de yazımı değiştirdim, onlara şu kıt'ayı gönderdim:

*Her günün takvimi bir başka musibet gösterir/ Kalma-
mış bir günü feleğin uğursuz olmadık./
Talihim bu, yalnız ben bilmez kaldım
âlemin / Kalmadı akran ve emsalim-
de "Mâlum" olmadık."*

Şair Eşref

Şimdiki Zaman
Can Pulak

İztuzu Kurtuldu Ama...

Yıllardan sonra ilk defa çevre konularında dil dökmekten usandığım Ankara'dan memnun ve mutlu dönüyorum. Nihayetinde çevreye gönül verenleri dinleyen, söylediklerini anlayan ve destek isteyen bir Bakanla karşılaştım. Siyasetçi olmasına rağmen gerçekçi, pratik yaklaşım yönü güçlü ve bilgiye, tecrübeye değer veren biri... Konuya teşekkürle girmek istiyorum. Hem çevrenin, hem de denizlerin akil insanlarını önemseyip onları dinleyen, bürokratları ile tanıştıran Bakan İdris Güllüce'ye, hem de Sadun Boro ve Meriç Köyatası gibi değerleri bir araya getirerek, çevre konularını ciddi bir şekilde sahiplenilen Fatih Çekirge'ye yürekten teşekkür ederim.

Sadun Boro ile koylarda, ormanlarda dolaşırken çevre mücadelesine arkamızdan kimsenin gelmemesine çok üzüldük, gelecekte endişe ederdik. Şimdi görüyoruz ki, aynı azim ve kararlılıkla bir Fatih Çekirge, bir Meriç Köyatası geliyor. Buna nasıl memnun ve mutlu olduğumuzu anlatamam.

Dileriz ki, onlar da ülkemizin doğal güzelliklerini, deniz ve koylarını, ormanlarını, göl ve akarsularını koruyacak genç Türkiye sevdalılarını, doğa savaşçılarını yetiştirirler, yol gösterirler. İnşallah bu bayrak yarışı

aksamadan sürer de, çevre sorunlarımız artık sahipsiz kalmaz.

Ülkemizde çevreyle ilgili pek çok vakıf, kurum ve dernek var. Onlar da ellerinden geldiğince gayret sarfediyorlar ama, pek seslerini duyuramıyorlar. Onun için çevreciler kucaklaşmalı, haberleşmeli, güçlerini tek noktada toplamalıdır. Kişilerin değil, ülkenin çıkarı için yapılan mücadeleler birgün mutlaka hedefine ulaşır. Bunu da belirtmekte yarar görüyorum.

Çevre Bakanı Güllüce'nin nazik Ankara davetine katılan sivil amiralimiz Sadun Boro, Fatih Çekirge, Meriç Köyatası ve ben, kaplumbağa doğumevi sayılan İztuzu sahili ile Kisebükü koyunun ticari yatırım ve faaliyetlere kapatılması talebinden başka, Gökova ve Hisarönü körfezleri ile Göcek, Ölüdeniz ve Fethiye sahillerinin de, geleceklerinin teminat altına alınmasını ve yat turizmi yapılan koylara el sürülmemesini istedik. Bunun için haritalar üzerinde ortak bir çalışma yapılmasını ve mavi yolculuk sınırlarının bir daha zorlanmayacak şekilde güvenceye alınmasını önerdik. Bununla da kalmadık, madencilerin ormanlara, HES ve RES'lerin akarsularımıza, dere ve çaylarımıza zarar vermemesi

gerektiğini de söyledik. Evet, Türkiye'nin kendi kaynaklarını kullanmama gibi bir lüksü olamazdı ama, bunu orman ve akarsularına böylesine büyük zararlar vermeden, doğa facialarına sebep olmadan da yapabildi.

Çevre Bakanı hepimizi dikkatle dinledi, notlar aldı ve çok özetle şunları söyledi: *"Bakanlığımızın işi zor. Sahil ve ormanlarda tahsisleri başka bakanlıklar yapıyor, ama dayagı biz yiyoruz. Zararı yok, hırpalanalım ama çevre de korunsun. İztuzu işini çözdük. Burayı Muğla Üniversitesi'ne devredeceğiz. Kumsalı da şezlong ve şemsiyelerden bile temizleyeceğiz. Kisebükü işi pek kolay görünmüyor. Yasal bütün izinleri alınmış. Buraya da bir çare aramak ve bulmak gerek. Koyları elbette koruyalım. Zaten yeni bir koruma planı üzerinde çalışıyoruz. Gelin siz de destek olun. Haritalar üzerinde çalışalım ve koruma alanlarını sabitleştirelim. Sahillerdeki kaçak yapıları göz yummayacağız. Şimdi insansız hava aracı da alıyoruz. Tüm yapılaşmayı anında tespit edip, kaçağı engelleyeceğiz."*

Samimi bir yaklaşımdı bu. Çevre Bakanı eleştirilere değer veriyor, yanlış varsa birlikte düzeltilmesini öneriyor ve pratik çözümler üreterek, süratli kararlar alıyor. Elbette bu kararlar sevindirici ama hayata geçişine dikkat etmek lazım. Ankara toplantısında detaylara pek inemedik. Ama İztuzu operasyonundaki eksikleri göz ardı etmemeliyiz. Bakanlık kumsalı ve kaplumbağaların korumasını Muğla Üniversitesi'ne devretti ama burada yıllarca çalışan Pamukkale Üniversitesi-

tesi ne olacak? Şezlong, şemsiye ve büfe kalkarsa, yazın o müthiş sıcaklığında millet ne yapacak? Yiyecek ve içeceğini beraberinde getirirse, bu sefer de kumsal çöplüğe dönecek.

Bu İztuzu'na gidip, son halini gördükten sonra çözümünü kolaylaştıracak önerileri yazabilirim. Ama, kaş yapalım derken göz çıkarmayalım. İztuzu kararında yerel dengeleri yok saymayalım ve turizme zarar verebilecek davranışlardan kaçınalım.

Muğla Üniversitesi orada ne yapmalıdır, denize girecek olanların yiyecek-giyecek-tuvalet ve duş ihtiyaçları nasıl karşılanmalı, güvenlik ve temizlik nasıl sağlanmalıdır? Özel Çevre'nin ahşaptan yaptığı büfe ve duşlar, sonradan Belediye tarafından çalıştırıldı ve ihtiyaçları da büyük ölçüde karşılandı. Buna benzer bir model geliştirilebilir.

Çok önemli bir başka husus da, çevre konularının mutlaka siyasetten uzak tutulması ve milli menfaatlere paralel bir çizgide değerlendirilmesidir. Bu başarılırsa, sadece İztuzu ve Kisebükü değil, ülkemizin tüm doğal değerleri de kurtulmuş olur.

İyiniyet problemlerin en güçlü ilacıdır. Şimdilik Çevre Bakanlığı'nın bu iyi niyetiyle tanıştığımız için memnunuz. İnşallah herkesi tatmin edecek güzel kararlar alınır ve uygulanır. Kisebükü ile korunacak koylar ve yatılığın sorunları üzerinde durmaya devam edeceğiz...

Kisebükü nasıl kurtulur? Onu da bir başka yazımda anlatacağım. •
canpulak@butundunya.com.tr

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Lincoln Suikastı Açık Artırmada

ABD'nin en çok sevilen liderlerinden biri olan Abraham Lincoln'a ait eşyalar, Dallas'taki açık artırmada yaklaşık 800 bin dolara satıldı. Suikast sonucu ölen eski Başkanın bir tutam saçı 25 bin dolara satılırken, Amerikan İç Savaşı'nın "iyi gitmediğini" itiraf ettiği mektup ise alıcı bulamadı. Lincoln'un katili John Wilkes Booth'un imzasının bulunduğu bir mektup, 30 bin dolara,

katil hakkında çıkarılan tutuklama emri ise 21 bin 250 bin dolara satıldı.

2 Özçekim İçin Bir Ülke Ayaklandı

Kâinat Güzeli yarışmasına hazırlanan Lübnan güzeli Saly Greige ile İsrail güzeli Doron Matalon'un aynı karede bulunmaları, ortalığı karıştırdı. Lübnanlılar sosyal medyada, Saly'e tepki

yağdırdı. Greige ise gelen bu tepkiler üzerine kendisini savunmak zorunda kaldı. Güzellik yarışması adayları, tepkilere üzüldüklerini; politikanın bu yarışmanın dışında bırakılması gerektiğini söylediler.

3 Papa'yı Şaşırtan Soru

Filipinler'in başkenti Manila'da öğrencilere hitap eden Katoliklerin lideri Papa Franciscus, 12 yaşındaki

Glyzelle Palomar'ın sorusuna yanıt vermekte zorlandı. Ailesi tarafından terk edilen ve bir kilisede yaşayan Palomar, Papa'ya "Bir sürü çocuk uyuşturucuya bulaşıyor, seks işçisi olarak çalıştırılıyor. Tanrı neden bizlerin başına bunların gelmesine izin veriyor?" diye sordu. Papa Franciscus ise, Palomar'a sarılarak "Çocuklar hiçbir şeyin suçlusu değil" dedi.

4 Ertesi Gün Hapına Kilise Tepkisi

Polonya hükümetinin "ertesi gün hapının" reçetesiz satılmasına izin veren düzenlemesi Katolik Kilisesi'nin

tepkisini çekti. Polonya Sağlık Bakanlığı, cinsel ilişkiden sonra kullanılan ve gebeliği önleyen hapın, kısa sürede reçetesiz satılabileceğini açıklamıştı. Polonya Piskoposlar Konferansı'nda hapın kullanımının embriyonun ölümüne neden olduğu için "büyük bir günah" olduğu ve bunun da hukuken cezai işleme tabi tutulması gerektiği söylendi.

5 IŞİD'den Kaçan Kadınlar

IŞİD'in rehin aldığı 3 bin kadından yaklaşık 400'ü kaçarak, kurtulmayı başardı. Ancak bu kadınların önemli bir kısmı, cinsel istismara uğradı ve hamile bırakıldı. Kimisi bunu açıkça dile getirip kürtaj olmak isterken, çoğu kadın toplumdan gelecek tepkilerden çekinerek hamile olduğunu gizliyor.

Irak'ta yasalara göre kürtaj yasak. Bu nedenle bazı milletvekilleri, yaşanan istisnai durum için kürtajın serbest bırakılmasını öngören yasa tasarısını hazırladı.

6 Saç Bir Gecede Beyazlar mı?

Kaptan Pilot Eric Moody'nin kullandığı uçağın dört motoru birden durmuş; Jakarta havalimanına acil iniş

yapmak zorunda kalmıştı. Moody'nin kısa sürede bütün saçını ağarmış. Fransa kraliçesi Marie Antoinette, 37 yaşında giyotine gitmeden bir gece önce saçlarının beyazlaştığı söylenir. İngiliz avukat Thomas More'un da 1535'te idamından hemen önce saçlarının ağardığı rivayet edilir. Bu yıl kimya alanında Nobel ödülü alan Robert Lefkowitz'in önderliğindeki bir ekibin yaptığı bir araştırmada, kronik stresin DNA'da hasara neden olan bir mekanizma yarattığı ve bunun saç ağarmasına yol açabileceği tespit edildi.

7 Kraliyet Sarayı'na İzin Yok

Katar Kraliyet ailesinin Londra'da saray yapma planı bir belediye memuruna takıldı. İki malikâneyi alarak 200 milyon sterlin (731 milyon TL) değerinde saray yapmayı planlayan eski emir ve eşine, Westminster belediye meclisi planlama memuru Matthew Rees, kent planlamasına uygun olmadığı gerekçesiyle 'hayır' yanıtı verdi.

8 Görünmez Erkek Arkadaş

Invisible Boyfriend adlı bir uygulama, ücreti karşılığında size sanki erkek arkadaşınız gibi SMS mesajları gönderiyor, telefona çağrı bırakıyor ve el yazısıyla yazılmış notlar gönde-

riyor. Uygulama sevgilisi varmış izlenimi uyandırmak isteyenleri, sevgilisini kıskandırmaya çalışanları, ya da rahatsız edilmek istemeyenleri hedef kitle olarak seçmiş. Uygulamayı satın alan kişi “görünmez erkek arkadaş”ının ismini, yaşını, fotoğrafını ve kişisel özelliklerini kendi belirleyebiliyor.

9 Zayıflama Hapına 9 Milyon Ceza

Ünlü sağlık programı Dr. Oz Show’u yapan Mehmet Öz’ün tanıttığı yeşil kahve çekirdeği zayıflama haplarının

satışı yasaklandı ve şirketlere ceza kesildi. ABD Senatosu’nun Federal Ticaret Komisyonu’nun yazılı açıklamasında, yeşil kahve çekirdeği hapları konusunda ilaç şirketi ve Mehmet Öz arasında promosyon anlaşması yapıldığı; hapların Dr. Oz Show’da “mucize hap, diyet yapmadan zayıflayın” gibi ifadelerle tanıtılarak tüketicilerin yanıltıldığı vurgulanıyor.

10 Sosyal Medya Tugay Kuruyor

İngiliz ordusu, sosyal medya kullanarak psikolojik operasyonlar yapacak tugay seviyesinde yeni bir birim kuruyor. Tugayda görevli tüm askerler, Twitter ve Facebook gibi sosyal ağ araçlarını kullanıp savaş zamanı halk üzerinde psikolojik operasyonlar yapacaklar. Böylece hem düşmanların propagandalarına yanıt verilmesi hem de savaş bölgesinde halkın İngiliz ordusuna destek vermesi hedefleniyor.

Bill Gates ve Yapay Zekâ

Microsoft’un kurucusu Bill Gates, yapay zekânın yarattığı tehditten kaygı duyulması gerektiğini söyledi. Microsoft Research’un yöneticilerinden Eric Horvitz ise, yapay zekâyı temel bir tehdit olarak görmediğini ve ekibinin dörtte birinin yapay zeka üzerine çalıştığını söylemişti. Gates “Önce makineler bizim için çok iş yapacak ve süper zeki olmayacak. Sonraki yıllarda zekâları endişe yaratacak kadar güçlenecek.” dedi.

sezinsan@butundunya.com.tr

UFAK TEFEK BİLGİLER | Sabahat Önen

Ekmek yapımında kullanılan maya, ilk kez 2. Dünya Savaşı'nda ekmeği uzun süre saklayabilmek üzere geliştirildi.

Yapraklı ağaçlardan oluşan bir bölgede 50 kuş türü yaşar.

Eyfel Kulesi'nin yeniden boyanması 7 yıl sürmektedir.

Kanada'da her 100 kişiye 94.3 bilgisayar düşmektedir.

Penguenler sadece Güney kutbunda yaşarlar.

Gerçek Sadakat

Hayatı boyunca aynı eşe bağlı kalan tek hayvan, kuğudur.

Sıcak su soğuk sudan daha çabuk donar.

1 otomobil 1 litre benzin ile atmosfere 1,55 Kg karbondioksit bırakır.

SOSYAL YARGI

Dünyada kişi başına tüketilen ortalama enerji miktarı; OECD ülkelerinde 4,360 Kgep, AB'de 3,690 Kgep Türkiye'de ise 1,000 Kgep düzeyindedir.

GÜLMEK ÖMÜR UZATIYOR

İçten gülen insanlar daha uzun yaşıyor

İnsanların %80'i, diğer insanları sosyal ağlardaki profil fotoğraflarına göre yargılamaktadır.

Paraguay'da düello yapmak kayıtlı kan bağışlayıcısı olmak koşuluyla yasaldır.

Endonezya adeta yanardağlar ülkesidir. Yanardağların 129'u aktif durumdadır.

Dünyanın en uzun kesintisiz sınırı: ABD-Kanada sınırır.

Anton Pavloviç Çehov (1860-1904)

Rus tiyatro yazarı ve modern kısa öykülerin kurucularından olan Çehov bir doktordur. Zor koşullar altında geçen çocukluk yıllarını hikayelerinde görebilmek mümkündür. Çehov'un tiyatro sevgisi çocukluk yıllarında başladı. Bu denli ara vermesine rağmen eğitimini almak için her türlü çabayı göstererek tıp fakültesinden mezun olmayı başardı. Hem yazarlık hem doktorluk yaptı. Doktorluk mesleği yazmasına engel olmaya başladığında mesleğini bırakarak kendini yazarlığa verdi. İlk öyküsü olan "Kızböceği" bir mizah dergisinde yayımlandığında yazarlığa devam etmeye karar verdi. "700 yıl yaşasam piyes yazmam" dese de ileriki yıllarda yazdı ve eserlerinden bir kaçının ilgi görmediğini düşünerek vodvillerden sonra uzun süre tiyatro eseri yazmadı. 1881-1887 yılları arasında yazdığı "Karma Metinler" isimli yazıları çeşitli takma adlarla dergi ve gazetelerde yayımlandı. Yaşamının son yıllarında yaklandığı verem hastalığı nedeniyle Kırım'da uzun süre tedavi gördü. 15 Temmuz 1904 yılında vefat etti. En bilinen eserleri; Besleme, Marangozun Köpeği Kaştanka, Üç kız kardeş, Martı, Vişne Bahçesi, Vanya Dayı. "Anlamaya çalışma. Hayat böyledir işte... Hep o kıyamadıklarınız kıyar size" sözleri Çehov'a ait olan sözlerinden sadece biridir.

Fransa'nın
rüya
sahilleri:

ôte

Yazan: EBRU COŞKUN FRANCOUR

St. Tropez'den başlayıp Menton'a kadar uzanan Fransız Rivierası (Côte d'Azur), ılıman Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü kıyıları, güneşi, denizi, muhteşem doğası, tarihi, kültürü ve festivalleri ile dünyanın göz bebeği tatil bölgelerinin başında geliyor... Côte d'Azur, Türkçe anlamı ile "gök mavisi kıyı", yaklaşık yüz yıldır kullanılan bir terim olarak efsanevi bir anlam taşıyor. Ünlü bir Fransız politikacı olan Stephen Liégeard, ziyareti sırasında büyüüne kapıldığı bu bölge için, 1887 yılında

yayınlanan bir yazısında ilk defa bu terimi kullanarak dünya yazınına kazandırdı.

Batıda St. Tropez kasabası kıyılardan başlayan ve doğuda İtalya ile sınır oluşturan Menton kasabasına kadar uzanan kıyı şeridini kapsayan bölge, Côte d'Azur olarak adlandırılıyor. Doğudan başlamak üzere, Menton, Monaco, Nice, Antibes-Juan Les Pins, Cannes, St. Tropez; iç kısımlarda ise Grasse, Vence/St. Paul de Vence kasabaları, bölgenin önemli yerleşim yerlerini oluşturuyor. Alp Dağları'nın etekleri ile Akdeniz

d'Azur

arasında sıkışık kalmış gibi görünen
ve yılda yaklaşık 10 milyon turistin

ziyaret ettiği bu bölgenin bugünkü
ününe kavuşması, aslında çok da eski
tarihlere dayanmıyor.

Côte d'Azur, M.Ö 6. yüzyılda
Anadolu'daki Pers istilasından
kaçıp önce Marsilya'ya, daha
sonra da bu bölgeye gelen Foçalılar
tarafından kuruldu. Yüzyıllar içinde,
özellikle Hristiyanlığın merkezi konu-
mundaki Roma'ya geçiş yolu üzerinde
olması nedeniyle, başta Roma ve
Yunan olmak üzere, pek çok uygarlı-
ğın da izlerini taşıyor. 11. yüzyıla

kadar Akdeniz'deki barbar ve korsan saldırılarına maruz kalan bölge, daha sonra da Fransa, İtalya, İspanya arasındaki savaşlar nedeniyle 18. yüzyılın başlarına kadar çalkantılı dönemler geçirdi. Bu dönemlerde bölgedeki yerleşim, kıyıların güvenlik açısından tehlikeli olduğu düşünüldüğünden, daha çok iç kısımlarda, özellikle yüksek bölgelerde savunma amaçlı kurulan ortaçağ köylerinde yoğunlaştı. Çevresi yüksek surlarla çevrili bir kalesi olan bu köyler, günümüzde bölgenin önemli turistik değerleri arasında yer alıyor. St. Paul de Vence,

Eze Village, Carros, Roquebrune-sur Argens, bugüne kadar çok iyi korunmuşlarından, Fransa'nın en çok ziyaret edilen ortaçağ köyleri olma özelliğini taşıyor.

19. yüzyılın başında ılıman iklim koşulları nedeni ile özellikle kış aylarını burada geçirmeye başlayan İngiliz ve Rus aristokratları, Côte d'Azur'un bugünkü ününe kavuşmasında büyük rol oynadılar. Sanayi Devrimi sonrası yaşanan ekonomik büyümenin sağladığı ve orta sınıfın gezip, eğlenmek için

Cannes Plajı

harcayabileceği bir gelire sahip olduğu Güzel Dönem'in (Belle époque 1860-1914), en önemli kışlık merkezi konumu haline gelen Côte d'Azur, 1936 yılında Fransa'da yıllık izinlerin kullanılmaya başlanması ile birlikte yaz döneminde de tercih edilen bir yer oldu. 60'lı ve 70'li yıllarda ise dünyanın önde gelen zenginlerinin, oyuncuların ve sanatçıların en gözde mekânı haline gelen Côte d'Azur, bu dönemlerde yerleşik sakinleri kadar turisti ağırlayarak nüfusunu ikiye katlıyordu.

eserek denize ulaşan ve yüzeydeki sıcak suyu açıklara götürerek soğuk suların kıyıya gelmesine neden olan bu rüzgâr, deniz suyu sıcaklığının bir gün içinde 8-9 derece düşüş göstermesine neden olabiliyor. Tam da Côte d'Azur'un Batı'daki başlangıç bölgesi St. Tropez kıyılarından itibaren bu rüzgârın etkisini kaybetmesi sayesinde, Fransız Rivierası kıyılarında yaz aylarında ortalama 24-26 derecede olan deniz suyu sıcaklığı, bu rüzgârdan etkilenmiyor ve bölgeyi, özellikle deniz tatili yapmak isteyenler için en ideal seçeneklerden biri olarak öne

Marsilya ve Provence bölgesinde mistral* olarak bilinen rüzgârın Fransız Rivierası'nda olmaması, özellikle yaz döneminde deniz turizmi açısından bölgenin tercih edilmesinde önemli bir etken olarak görülüyor. Rhone Vadisi'nden Marsilya'ya doğru

Nice Karnavalı

Lavanta tarlaları

çıkartıyor. Yılın 300 günü güneşli olan Côte d'Azur, bitki örtüsü açısından da zengin doğal güzelliklere sahip. Kuzey Afrika kökenli palmyeleri ve Avustralya kökenli mimozaları bölgenin doğal bitki örtüsü haline gelirken, Tanneron bölgesi Avrupa'nın en büyük yaban mimosza ormanlarıyla biliniyor. Özellikle Aralık-Şubat ayları arasında çiçek açan mimozalar, Şubat ayında Nice'de düzenlenen geleneksel karnavalın en önemli etkinliği olan çiçek savaşlarında çok fazla kullanılıyor.

Yüzyıllardır Côte d'Azur'un en önemli geçim kaynağı olarak zeytin ve limon ağaçları ilk sıralarda yer alsalar da, 19. yüzyıldan itibaren çiçek yetiştiriciliğinde ve ihracatında da bölge, ülkenin en önemli merkezi olma özelliğini taşıyor. Çiçekçiliğin böylesine yaygın olması, parfümcülüğün de oldukça gelişmesine neden olurken, yaklaşık dört yüzyıllık parfüm üreticiliği geleneğiyle dünyadaki dört önemli merkezden biri olan Grasse kasabasında lavanta, lale, mimosza ve menekşe yetiştiriliyor. Kasabadaki üreticilerin parfüm yapımında kullandığı güller ise, ülkemizin Isparta yöresinden ihraç ediliyor.

Picasso, Marc Chagall, Henri Matisse, Auguste Renoir, Paul Signac, Nicolas de Stael, Fernand Léger, Raoul Dufy gibi dünyaca ünlü pek çok sanatçıya ev sahipliği yapan Côte d'Azur'un tanıtımında, bu önemli isimlerin de payı var. Antibes'de Picasso'ya tahsis edilen ünlü Grimaldi Şatosu, Auguste Renoir'in son yıllarını geçirdiği Cagnes-sur-Mer'deki evi ve yine Henri Matisse'nin son yıllarını geçirdiği Nice'deki evi, Fransız Rivierası'nın günümüzde müze olarak kullanılan önemli kültürel mekânları olarak öne çıkıyor. Côte d'Azur'daki müze zenginliği, bölgenin Paris'ten sonra en önemli sanat merkezi olarak kabul edilmesini sağlıyor.

Akdeniz mutfağının hakim olduğu Côte d'Azur'da, yemeklerde bol bol zeytinyağı, domates, sarımsak, soğan, kekik ve fesleğen kullanılıyor. Nice'in ünlü yemekleri arasında ise soğanlı pizza (pissaladiere), nohut unundan yapılan bir çeşit krep olan socca, çeşitli sebzelerin kullanıldığı ve fırında pişen dolmalar (farçis), marine edilmiş midye ve ünlü niçoise salatayı saymak mümkün.

Mayıs ayında Cannes'da düzenlenen film festivali ve Monaco'daki Formula 1 yarışları ile başlayan turizm sezonu, en yoğun dönemine Ağustos ayında ulaşıyor. Şubat ayında her yıl Nice'de geleneksel olarak düzenlenen "Nice Karnavalı" ile aynı dönemde Menton'da düzenlenen "Limon Festivali" ise kış sezonunun da oldukça yoğun geçmesini sağlıyor. •

Yazar Dede ve Torunları
Muzaffer İzgü

SOBAYI BİZ YAKIYORUZ

Bizim okulumuzun adı Karlıköy İlkokulu. Karlıköy köyümüzün adı. Gerçekten köyümüz kış geldiğinde hep karlı olur. Sanki bütün kar bizim köyümüze yağar. İlk kardan sonra hava artık hiç açmaz. Hergün bulutlu, hergün kar!.. Ah, ah, arada bir tipi olmasa ya.

İşte öyle günlerde okuldan eve

gitmek çok zor. Hemen, babalarımız, annelerimiz okula koşarlar. Eve giderken yanımızda olmak isterler. Okulun kapısından çıkınca kar yumağının içindeyiz. Karlarla boğuşa boğuşa evimize gideriz. Bir yandan da üzülürüz. Ya sabahleyin bu tipi sürerse? İşte o zaman okulumuza gidemeyiz, derslerimizi yapamayız.

Okulumuzda yirmi sekiz öğrenciyiz. Zaten okulumuzda iki sınıf var. İki de öğretmenimiz var. İki öğretmenimiz de öğretmen odasında kalırlar. O oda, sanki onların evidir. Yemeklerini de o küçük odada pişirirler. Bazen sorarız,

“Öğretmenim, buradan gitmeyeceksiniz değil mi?”

İkisi de, “*Hayır gitmeyeceğiz, çünkü sizi çok seviyoruz*” derler.

Biz de onları çok seviyoruz.

sen oku bakalım Zeliha..."

Biraz sonra Serkan öğretmenin sesini duyarız, “*Aferin Zeliha. Hani çocuklar Zeliha’ya alkış?..*”

Ben dördüncü sınıftayım. Bu sınıfı bitirdikten sonra taşınmalı eğitime geçecekmişim. Bizim köye fazla uzak olmayan bir köy var. Ama orası büyük bir köymüş. İşte o köyde ortaokul okuyacağım. Sabahları bir araç geliyor köyümüze, ortaokulda

*
**

*Pekiyi, Karlıköy
İlkokulu'nun
sobasını kim
yakıyor?
Biz yakıyoruz.
Yani dördüncü
sınıf öğrencileri.*

Annelerimiz bazen öğretmenlerimize tarhana çorbası getirirler, bazen mercimek köftesi getirirler.

 n beş öğrenci bir sınıfta okuruz, yani üçler ve dörtler. On üçümüz de öteki sınıfta okur. Birler ve ikiler... Bir ve ikinci sınıfları okutan öğretmenimiz öyle çok bağırır ki onlara okuma yazma öğretmek için, “*Sen oku bakalım Salih!*” der.

Salih okur. Onun sesini duymayız
ama öğretmenimizin sesini duyarız,
“Aferin Salih! Çok güzel! Şimdi

olan beş kişiyi alıp götürüyor. Ya çok karlı ve tipili günlerde? O abiler, ablalar okullarına gidemiyorlar ki. “Uff, çok zor, çok!..” Ben demiyorum bunu, annem, babam diyorlar. Arkasından ekliyorlar, “Zor olsun. Zoru başarmak güzel. Sen okuyacaksın Binnaz kızım, öğretmen olacaksın!”

Evet, öğretmen olacağım. Öyle çok istiyorum ki öğretmen olmayı. Aynı okuldaki öğretmenlerimiz gibi. Öğrencilerimi çok seveceğim. Onları yetiştireceğim. Bazen annem,

“Ya Karlıköy gibi bir okula öğret-
men olursan Binnaz, hı?..” diye

soruyor. “Olsun anneciğim...”

Okulumuzun hiç çalışan görevlisi yok. Ama taşımali okullarda çalışan görevliler varmış. Onlar sınıfların temizliklerini yaparlar, sabahleyin sobalarını yakarlarmış. Bizim yok.

Pekiye, Karlıköy İlkokulunun sobasını kim yakıyor? Biz yakıyoruz. Yani dördüncü sınıf öğrencileri. Bize o günü, “Nöbetçi öğrenci” diyorlar. İkişer, ikişer nöbetçi oluyoruz. İki nöbetçiden biri, birler

ve ikilerin sobasını yakıyor, öteki de kendi sınıfının sobasını yakıyor. Odun mu? Evden getiriyoruz. Her çocuk iki odun. Odunumuzu koltuğumuzun altına sıkıştırıyoruz, evden çıkıyoruz. O iki odunu öğretmen masasının yanına koyuyoruz. Kim nöbetçiye o gün çırayı o getirecek. Çıra mı? Sobayı neyle yakacaksın? Elbette çırayla. Babam evin ve okulun çırasını yazdan hazırlar. Böyle yağlı çam çıralar insanın eline yapışır. Onun için bir kibritle çıtır çıtır yanar.

Önce odunları sobanın içine yerleştiririz. Odunların ortasında bir açıklık bırakırız. İşte o açık yer çıranın yeridir. İnce bir çırayla tutuşturur açık

yere koyarız. Yanına başka çıralar da yerleştiririz. Oh, çıra öyle güzel bir koku çıkarır ki. Çıralar odunları tutuşturur, o zaman bir çıtırtı başlar ki, sanki o çıtırtılar sesleniyor;

“Çocuklar korkmayın! Ben sizi ısıtacağım.”

Zaten sınıfa bir giren dosdoğru sobanın yanına koşar. Soğuktan elleri kıpkırmızıdır, yüzleri kıpkırmızıdır. Sobanın yanında ellerini ovuştururken o denli mutluluk verir ki, yüzlerimizden belli olur. Sanki ellerimizden bir sıcaklık yayılır vücudumuza. Sobanın etrafındaki o halka öğretmenimiz gelince dağılır, herkes sırasına oturur. Ama sobamız odun sobası olduğu için yandığı süre ilgi ister. Çıtırtı kesildi.

Soba “Bak söndüm söneceğim” diyor. Öğretmenim seslenir, “Nöbetçi, sobaya bak!..”

İki tane odun attık mıydı içine, oh har har, gürül gürül!.. Ama dinlencelerde sobanın başındayız.

Eh artık, evden ne getirmiştik? Dut kurusu mu? Annemizin sobanın üstünde kavurduğu çekirdek mi? Yoksa çıtır çıtır bazlama ekmek mi? Oh, herşeyimiz var. Öyle hapur hupur bir başımıza yemeyiz. Paylaşırız...

Yok canım hep öyle sobanın başında değiliz. Havanın güzel olduğu günlerde okulumuzun bahçesindeyiz. Koşarız, oynarız, çizgi oyununda yarışırız, “Yağ satarım, bal satarım” oyununda birbirimizi kovalarız.

Bilmece yarışması? Yo yo, soğukta, yağmurda. Bilmecemizi söyleriz. “Haydi bakalım, bilene kocaman bir pestil!..” •

muzafferizgu@butundunya.com.tr

Okurlara, "İşte değişik bir mizah örneği" dedirteceğinden kuşku duymadığımız bu yapıt, hemen herkesin tutkuyla izlediği 'Muzaffer İzgü Mizahı' içerisinde yeni bir sentez damarının habercisi olarak da dikkati çekmektedir. Örneğin, bir karamizah öğesini sevinç ve coşkuyla yoğurarak, onu bir umut ışığına dönüştürmek, besbelli, Muzaffer İzgü gibi ödüller kazanmış bir ustanın başarabileceği bir iş olsa gerek. Baştan sona değin, gittikçe yoğunlaşan bir tad ve beğeniyle okuyacağınız, etkisi kalıcı bir kitaptır 'Çanak Çömlek Patladı'.

muzaffer Çanak İzgü öyküler Çömlek Patladı

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

MİLYONLARCA YILLIK GEÇMİŞİN İZLERİ

TABİAT TARİHİ MÜZESİ

Doğanın ve insanlığın milyonlarca yıllık tarihi
Ankara'da MTA Tabiat Tarihi Müzesi'nde sergileniyor.

Yazan: NEVİN DEDEOĞLU

7 Şubat 1968 yılında MTA (Maden Tetkik Arama) Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan müze, 2003 yılında yeni binasına taşınarak ziyaretçileriyle buluşuyor. Türkiye'de ilk ve tek örnek olan bu müzede ülkemizin ve dünyanın çeşitli yerlerinden derlenen hayvan ve bitki türleri, fosiller, mineral ve kayaların da yer aldığı 5000' i aşkın örnek sergileniyor. Üç kattan oluşan müze-

nin giriş katında uzay teması işleniyor. Güneş sistemindeki gezegenler canlandırılıyor, aydan getirilmiş ay taşı, yıldırım taşı ve göktaşlarından örnekler sunuluyor.

Müzede ayrıca, “çocuk eğitimi” ve “görme engelliler” için oluşturulmuş özel bölümler de bulunuyor. Birinci katta bir yandan dünyanın oluşumu, kıtaların konumları ve bugüne kadar gelişimleri, yani bugünkü

biçimlerinin oluşum süreci izlenebiliyor. Bir yandan da, bitki fosilleri, bir hücreli- çok hücreli canlılara, omurgalı-omurgasız hayvanlara ait çok sayıda fosil örnekleri görülebiliyor.

280 milyon yıl önce Brezilya’ da yaşamış bir sürüngenin orijinal fosili, 193 milyon yıl öncesine ait Ankara Beypazarı’ nda bulunmuş dev bir fosili, 3000 yıl öncesine ait Maraş fili ve 2002 yılında Adana-Yumurtalık’ta karaya vuran uzun balının iskeleti sergilenen önemli örnekler arasında

yer alıyor. Bu katta, kurulmuş olan bir platformdaki 140 milyon yıllık bir dinazor, 65 milyon yıl öncesine ait Tyrannosaurus Rex, 17 milyon yıl öncesinden hortumlu bir memeliye ait mulajlar tüm çarpıcılığı ile izleyenleri büyüyorlar.

Müzenin “Diararama” adlı bölümünde ülkemizdeki tüm bitki ve hayvan türleri tanıtılıyor. 1974 yılında Ankara-Beypazarı’nda bulunan Anadolu panteri ile

Ankara tavşanının da yer aldığı nesli tükenmiş ve tehlike altında olan hayvan örnekleri, “canlandırma” teknolojisiyle sergileniyor. 13.000 yıl önce Manisa-Kula’ da yaşamış insanların ayak izleri, çeşitli dönemlere ait taş aletler, mağara sanatı ve bir doğal mağara modeli de bu bölümde yer alıyor.

İkinci katta Mineraloji, Kayaçlar, Süstaşları, Türkiye Yer Altı Kaynakları Bölümü bulunuyor ve burada çeşitli “yeraltı servetlerimiz” örneklerle sergileniyor.

Ayrıca Türkiye Madencilik Tarihi Bölümü’nde de, maden-

ciliğin Türkiye’de gelişmesi bir masal tadı ve akıcılığıyla anlatılıyor. Doğanın milyonlarca yıllık geçmişi bu tür müzelerde izlenip öğrenilebiliyor.

MTA Tabiat Tarihi Müzesi ülkemizde türünün tek örneği olarak ziyaret edilmeyi hak ediyor ve izleyicilerini bekliyor. Ayrıca giriş için ücret alınmayan nadir müzelerden biri olarak hizmet veriyor. •

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

15 Nisan 2015

ONLAR KORKUNÇ DEĞİL MAĞDURLARDI

Ne korkardık o üçlüden.

Biri; vampir Kont Drakula, ikincisi; korkunç yaratık Frankenştayn ve üçüncüsü; karanlık, uğursuz ormanların vahşi "Kurt Adam"ıydı.

Mahalleimizin yazlık sinemasına bu canavarları konu eden filmler geleceği günler önceden duyurulurdu. Büyük bir heyecanla beklerdik Drakula'nın şatosunu, Kurt adamın ormandaki kulübesini ve Frankenştayn canavarının üretildiği o korkunç laboratuvarı görecekmiş geceyi. Sonunda o beklenen gece gelip

çattığında kardeşim ve yeğenimizle birlikte koltuklarımızın altında toplam on adet küçük minderle sinemanın yolunu tutardık. Minderlerin amacı, ailemize ve komşulara yer tutmaktı ve bu iş büyük bir özveri gerektirirdi. Bir kere yer tuttuklarımız ağırardan alırken neredeyse filmin başlamasına yakın bir zamanda sallana sallana gelirlerdi

Korku filmlerinin klasikleşen kahramanları Kont Drakula, Frankenstein ve Kurt Adam

sinemaya. Bizim görevimiz; onlar gelene kadar üzerlerine minderleri koyarak kendi aklımızca “rezerve” ettiğimiz sandalyeleri canımız pahasına savunup kimselere kaptırmamaktır. Tüm iyi yerler kapıldıktan sonra gelen vatandaşlar doğal olarak gözlerini minderlerle işgal ettiğimiz sandalyelere dikerlerdi:

"Küçük.. O sandalyeler boş mu?"

"Hayır.. Ailemiz gelecek onlara yer tuttuk."

"Ne demek canım yer tutmak?"

"Onlar da bizim gibi kalkıp zamanında gelseydiler. Kaldırın o minderleri bakayım."

Drakula'nın, Frankenştayn'nın ve Kurt Adamın aşkına cansiperane savunurduk o sandalyeleri. Bunu ailemiz ve komşularımızdan çok kendimiz için yaptık. Çünkü gece yarısına doğru film bittiğinde, Drakula'nın kan damlayan dişleri ya da kurt

adamın ormanda parçaladığı talihsiz insanların bedenleri halen gözümüzün önündeyken eve yalnız başımıza dönmekten çok ama çok korkardık. Öncelikle evimiz, o çocuk aklımızla her türlü ürkünç olayın yaşandığına inandığımız bir mezarlığa çok yakındı. Ayrıca o sıralar henüz apartmanların inşa edilmediği muhitimiz sık ağaçlı bahçeler içinde birbirinden uzakta kurulmuş bağımsız konutlardan oluşuyordu. Gecenin o saatinde ortama gerçekten ürkütücü bir hava hâkim olurdu ve yanımızda bir büyüğümüz olmadan karanlıkta eve dönmekten ödümüz kopardı. Bu nedenle büyükle-rimize ayırdığımız sandalyeleri ne pahasına olursa olsun sonuna kadar savunurduk.

Bir seferinde, sinemaya, üzerinde lacivert bir döpiyes elbiseyle gelen, sert görünümlü ve lise müdirelerine benzeyen bir hanım, yanındaki birkaç kişiyle bizim sandalyelerin başına

dikilmişti. Bizler sandalyelerimizi savunmaya hazırlarken o, sorgusuz sualsiz minderlerimizi teker teker kaldırıp attı ve yanındakilerle birlikte bir güzel o sandalyelere kuruluverdi. Gıkımızı bile çıkartamamıştık. Sanki itiraz edip: “O sandalyeleri ailemize ayırmıştık” dersek, kalkıp kulaklarımızı çekecek, hatta bağırıp çağırarak bizi cezalandıracakmış gibi gelmişti.

Bir gece, yanımızda büyüklerimizden kimse olmadan “Kurt Adam” filmini izledik. Karanlık bir ormanın kıyısındaki küçük bir kulübede yaşayan talihsiz oduncu bir kurt tarafından ısırıldıktan bir süre sonra kurt adama dönüşüyor ve önüne geleni parçalıyordu. Cıvardaki köyün halkı, her gece birini öldüren ve karanlığın içinde korkunç uluma sesleri çıkartan o iri canavarın ne olduğunu önce anlayamıyor, tüyler ürpertici gerçeği öğrendiklerindeyse iş işten

geçmiş oluyordu. Artık ondan kurtulmanın tek yolu; onu gümüş bir kurşunla öldürmekti. İki saate yakın birbirinden ürkütücü görüntüleri izledikten sonra film bittiğinde kardeşimle birbirimize bakakalmıştık. Gecenin o saatinde, hemen bir mezarlığın yanında bulunan evimize gitmek bizim tam bir azaptı. Bir kere herkes yatmış olduğu için civardaki evlerin ve bahçelerin karanlığa gömüldük-

**Gecenin o saatinde
ortama gerçekten
ürkütücü bir hava
hâkim olur, yanımızda
bir büyüğümüz olmadan
karanlıkta eve
dönmekten ödümüz
kopardı.**

Bizim görevimiz; büyüklerimiz gelene kadar üzerlerine minderleri koyarak kendi aklımızca “rezerve” ettiğimiz sandalyeleri kimselere kaptırmamaktı.

lerini biliyorduk. O nedenle korkudan yüreğimiz gümbür gümbür atarak zifiri karanlığın içinden geçip evimizin kapısına zor düşmüştük.

Bazen de korktuğumuz belli olmasın diye eve doğru yürürken bağıra çağıra şarkılar söyleyerek tüm mahalleyi ayağa kaldırdık. Kurt Adam'ın parmak kadar dişleriyle parçaladığı talihsiz bedenleri gördükten sonra iki küçük çocuğun yalnız başlarına eve dönmeleri kolay değildi. Yine de bayıla bayıla giderdik o filmleri izlemeye.

Kont Drakula ise aslında yakışıklı ve zengin bir adamdı. Muhteşem bir şatosu vardı. Tek kusuru; gün battıktan sonra vampire dönüşüp, evinde konuk ettiği güzel hanımlardan başlayarak önüne geleni boynundan ısırp, onları da vampire dönüştürmüyordu. Ondan kurtulmanın tek yoluysa; bir punduna getirip, kalbine kazık çakmaktı.

Frankenştayn canavarı onların içinde en masum ve mağdur olanıymış gibi gelirdi bize. Çünkü çılgın bir doktor tarafından son derece korkunç bir bedenle yaratıldığı için dünyaya gelmesi iradesi dışında gerçekleşiyordu. Onu görenlerin dehşete kapılmaları olası değildi. O korkunç görüntüsü nedeniyle herkes ondan kaçıyor ve dışlıyordu. Onu yok etmek içinse özel bir çaba gerekmiyordu. Çünkü her filmin sonunda bunalıma girip, kendi kendisini yok ediyordu talihsiz canavar.

O günlerin üzerinden yıllar geçti. Zamanla kalabalıklaşan ve zalimleşen gerçek dünyada o filmlerde gördüğümüz rahmet okutacak denli korkunç olaylarla karşılaştık. Her gün gazetelerde yer alan tüyler ürpertici cinayetler, seri katiller, savaşlar ve akıl almaz terör olayları bizi o filmlerdekilere çok daha fazla korkutur oldular. Gittikçe gelişen iletişim tüm bu korkunç olayları gözlerimizin önüne

Frankenştayn canavarı onların içinde en masum ve mağdur olanıymış gibi gelirdi bize.

serdikçe giderek daha da kötüsünü ve korkuncunu bekler olduk. Hatta tüm o cinayetlere ve teröre alıştık diyebilirim. Şimdilerde çocukların oynadığı bilgisayar oyunları bile bir zamanlar ödümüzü kopartan o filmlerden çok daha korkunçlar.

Şimdi düşünüyorum da, o zamanlar bizleri gece sokağa çıkamayacak kadar korkutmuş olan Kont Dracula, Frankenştayn ve Kurt Adam, günümüzde yaşanan gerçek korkular yanında adeta masum masal kahramanlarıymış. Hatta talihsiz birer mağdurlarmış. Çünkü her filmin sonunda muhakkak ölümler ve insanlık onlardan kurtulurdu. Seyircinin çılgınca alkışları arasında Kont Dracula'nın kalbine çakılan bir kazık işini bitirirdi.

Kurt adamsa peşine düşen köylülerden birinin tüfeğinden çıkan gümüş kurşunla çırpına çırpına ölür ve ölürken de o korkunç canavar halinden tekrar insana dönüşürdü.

Şimdi düşünüyorum da, Kont Dracula, Frankenştayn ve Kurt Adam, günümüzde yaşanan gerçek korkular yanında adeta masum masal kahramanlarıymış.

Günümüze gelirsek: Global terörizm, kendi gözü dönmüş amaçları uğruna masum insanları akla hayale gelmeyecek silahlarla yok etmeye kalkan teröristler, kitle cinayetleri, savaşlar, canlı bombalar gibi insanı dehşete düşüren pek çok benzer olayla iç içe yaşıyoruz. İnsan gazeteleri okurken ya da televizyon seyredirken bile korku filmlerinden daha çok korkuyor.

Bir zamanlar ölesiye korktuğumuz o filmler günümüzün gerçek olaylarıyla kıyaslanırsa meğerse ne kadar masumlarmış. •

mehmetunver@butundunya.com.tr

Öğrenmeyi Bilmek

Bir bilge, göletin kıyısında otururken, susuzluktan dili sarkmış bir köpeğin sürekli göletin yakınına değin gelip tam su içecekken kaçmasını izler. Köpek sudaki yansımaları görüp korkmakta ve bu yüzden de suyu içmeden kaçmaktadır. Sonunda dayanmayıp kendini gölete atar ve yansımaları görmediği için suyu içer. Bilge "Bir insanın istekleriyle arasındaki engel çoğu zaman kendi içinde büyüttüğü korkulardır. İnsan bunu aşarsa, istediklerini elde edebilir." diye düşünür.

Ama biraz daha düşününce gerçek öğrendiği şeyin bundan farklı olduğunu görür. Asıl öğrendiği şey, insanın bir bilge bile olsa bir köpekten öğrenebileceği bilginin var olduğudur.

“Kahve durumu”nu ölçen icat: **Web Kamerası**

**Web
Kamerasının
icat edilışinin
öyküsü**

“Zorunluluklar icatların anası olabilir;
ama tembellik kesinlikle babasıdır”
sözü bir kez daha haklı çıkmıştı...

Yazan: DENİZ BENER

23 yıl önce, Cambridge Üniversitesi’nde bir akademisyen, çalıştıkları bilgisayar laboratuvarının küçük mutfağındaki kahve makinesinin ‘durumunu’ izlemek için, ilk web kamerasını icat ettiler. Üniversitenin yerel bilgisayar ağı üzerinden izlenebilen web kamerası için bir de yazılım geliştiren akademisyenler, küçük mutfaklarındaki kahve demliğini izlemelerini sağlayan bu yazılıma da ‘xcoffee’ adını verdiler.

Laboratuvarın, ATM ağıları bölümü olarak bilinen ‘Trojan Odası’ isimli kısmında, yaklaşık 15 akademisyen çalışıyordu. Bu 15 akademisyenin kahve gereksinimini karşılayan tek bir kahve demliğı olunca, yeni hazırlanmış taze kahvenin çabucak bitmesi de kaçınılmaz oluyordu. Kahve makinesinin başına gittiklerinde, onun bomboş kalmış demliğıyle karşılaşmak istemeyen akademisyenler; duruma ‘kalıcı’ bir çözüm ürettiler.

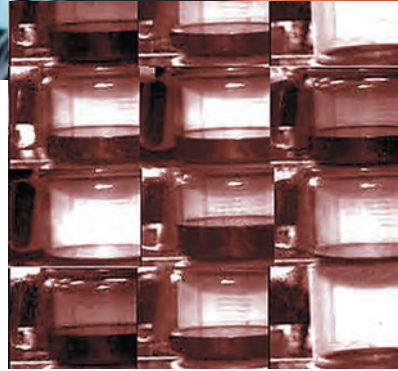

Akademisyenler masalarından kalkmadan kahve demliğinin durumunu görmek istediler

Çalışma masalarından kalkmalarına gerek kalmaksızın, bilgisayarlarından kahve demliğinin durumunu görebilecekleri bir sistem geliştiren akademisyenler, kurdukları bu sistem sayesinde dünyanın ilk web kamerasını da icat etmiş oldular.

1991 yılında üniversitenin yerel bilgisayar ağı üzerinden çalışmaya başlayan sistem, 1993'te de internet üzerinden canlı yayına geçti.

Çözünürlüğü 128x128 piksel olan, siyahbeyaz ve dakikada 3 kez görüntünün yenilenmesini sağlayan bu sistemle; kahve demliğine ulaşmak için 'bazılarının merdiven inip-çıkması bile gereken' akademisyenler, eğer

demlik boşsa, yok yere mutfığa kadar yürüyüp hayal kırıklığına uğrama sorunlarından kurtuldular.

"Kahve kulübü"nün üyelerinden birisi olan Stafford Fraser'e göre, kendilerinin yalnızca bir gününü alan bu sistem, akademisyenlerin boş zaman harcamasının da önüne geçmişti.

22 Ağustos 2001'e kadar, tam 10 yıl boyunca çalışan ve kullanılan bu sistem; 'tembel ve kahvesever Cambridge'li bilim insanların teknoloji dünyasına web kamerasını armağan etmelerini de sağlamış oldu. •

Kaynak: <http://www.bbc.com>

MART AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Satranç Çözümleri

KURGUMAT: Umut Sayman 2
(Problemist 2015) 1.Şb4 Şxe6
2. Fa2+# (1...Şxc6 2.Fe4+#,
1...Şxd4 2.Vc5+#)

OYUN SONU: Avebakh , Beyaz
Kazanır 1.d7 Kg6+ 2.Şe5 Kg5+
3.Şe4 Kg4+ 4.Şd3 Kg1 5.Şc2
Kg2+ 6.Şc3 Kg3+ 7.Şc4 Kg4+
8.Şc5 Kg5+ 9.Şc6 Kg6+ 10.Şc7
1-0

"Bilginizi Denetleyin"

1-(d) Ferhat ile Şirin

2-(d) WADA

3-(b) Emil Zatopek

4-(c) Organ aktarma

5-(d) Hayali Hayalbaz

6-(a) Prematüre

7-(c) Filiz Dinçmen

8-(b) İllüstrasyon

9-(a) Bedri Rahmi Eyüboğlu

10-(b) Labirent

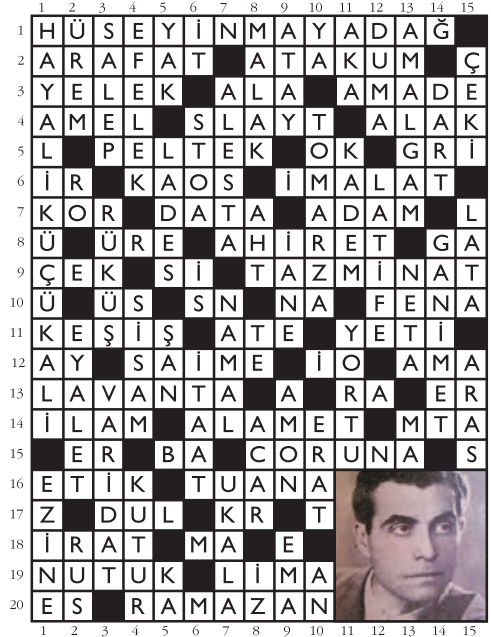
11-(c) Soti

YANITLAR

1-(a) Kısa ve özlü	9-(a) Şiddetli fırtına
2-(b) Palto gibi üstlük	10-(d) Kadın giysisi
3-(c) Benmerkezcilik	11-(c) Barut kesesi
4-(d) Gözlemevi	12-(c) Yönlendirilmiş
5-(a) Ocak siperi	13-(d) Derinlik ölçümü
6-(d) Orta kaldırım	14-(d) Büyük, önemli
7-(c) Yeniden tasarım	15-(c) Kıvrık şapka
8-(b) İnce ayırım	

Kare Bulmaca

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

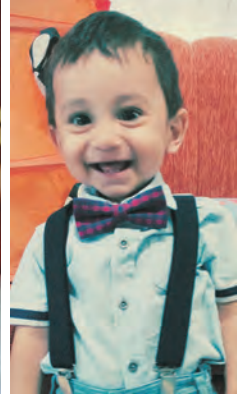
Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB'den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Lina ve Minel Çavuşoğlu, İstanbul

Buğra Gülbazfıdan, Adana

Kayra Öz, Alanya

Bora Hilal, İstanbul

Ada Togantimur, Bursa

Ada Çoban, İstanbul

Melih Kandaz, *Trabzon*

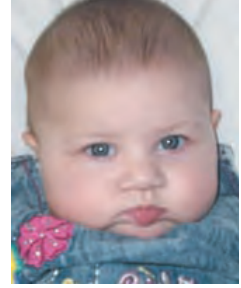
Melis ve Işıl Tulçalı, *İzmir*

Cankat Güraras, *Bursa*

Hazar Çınar, *Kocaeli*

Öykü Can, *Eskişehir*

Hamdi Yıldırım, *Kırşehir*

Duru Avcı, *Ankara*

Ece Başak, *Muğla*

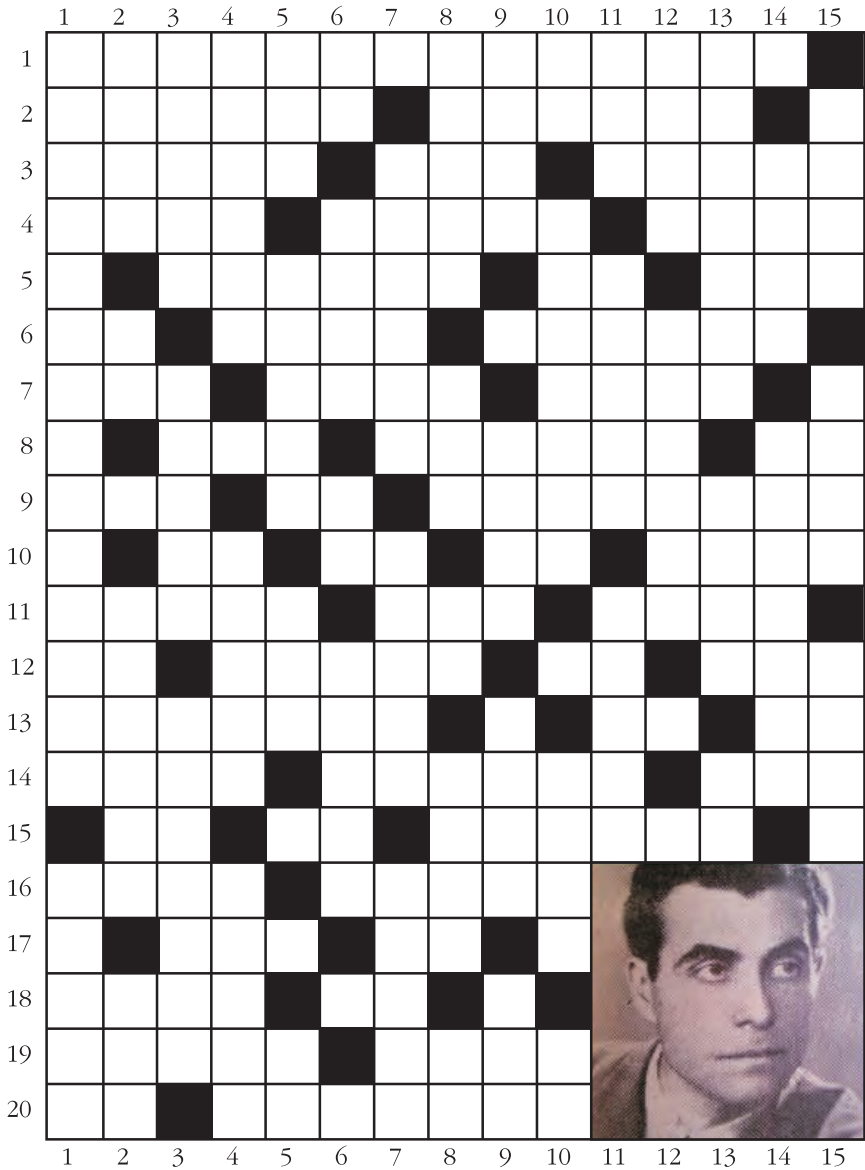
Nurseli Aşkın, *İstanbul*

Salih Şen, *Ankara*

Irmak Taylan, *İstanbul*

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Fotoğrafta görülen bestekarımız. 2-Mekke'de hacı adaylarının her yıl arefe günü toplandıkları yer.- Samsun'un bir ilçesi. 3-Okun yay kirisine takılan bölümündeki tüy.-Karışık renkli.- Hazır vaziyette bulunan. 4-İş, eylem.- Negatif dia.- Kur'anda bir sure. 5-Tutuk, titretilen bir biçimde.- İlkel bir silah.- Siyah ile beyaz arası olan renk. 6-İridyumun simgesi.- Karmaşa, karışıklık.- Üretim. 7-Halk dilinde yoğun mayası.- Veri.- '.... Smith ('Ulusların Zenginliği' adlı eseri de bulunan ünlü İskoçyalı filozof). 8-Azotlu gübre.- Dinî inanışa göre, insanın öldükten sonra dirilip Tanrı'ya hesap vereceği yer.- Galyumun simgesi. 9-Avrupa'da bir halk.- Silisyumun simgesi.- Zarar ve ziyana karşı ödenen bedeller. 10-Yapılması gereken bir iş için merkez olarak seçilen yer.- Kalayın simgesi.- Olumsuzluk belirten bir ön ek.- '.... Halde Leman' (Attila İlhan'ın bir yapıtı). 11-Hristiyanlıkta manastırda yaşayan, hiç evlenmemiş papaz.- Tanrıtanımaz.- Himalaya'larda yaşadığına inanılan kar adam. 12-Bir zaman birimi.- Oruç tutan kadın.- Jüpiterin uydularından biri.- Fakat. 13-Balıbbagiller familyasından, siyahımsı mor renkli çiçekleri olan, hoş kokulu bir çiçek.- Radyumun simgesi.- Erkek. 14-Mahkeme kararı.- Marka.- Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün kısa adı. 15- Rütbesiz asker.- Baryumun simgesi.- Kuzey İspanya'da bir kent. 16-Ahlaka uygun olan.- İnanışa göre cennet bahçesine düşen ilk yağmur damlası. 17-Eşini kaybetmiş kişi.- Kriptonun simgesi. 18-Gelir.- Eski dilde su. 19-Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün 15-20 Ekim 1927 yılları arasında silah arkadaşlarının faaliyetlerini özetleyen konuşması.- Güney Amerika'da bir başkent. 20-Notada durak işareti.- Müslümanların kutsal ayı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-I-Asıl adı Mehmet Muhittin Sevilen olup Cumhuriyet öncesi Karagöz ve Hacivat sanatının en bilindik temsilcisi. Çanakkale'nin peyniri ile meşhur ilçesi. 2-Faiz.- Yunan alfabesinde bir harf.- Çoğunlukla valilerce yönetilen ve yönetim bakımından bazı özerklikleri olan büyük yönetim birimi.- Rusya halkından olan. 3-Orkide ailesinin birçok türünün toprak altı yumrularından elde edilen toz ve bundan üretilen içecek.- Güllünc bir biçimde giyiniş süslenen kadın.- Eski dilde gelirler. 4-Labada da denilen bir bitki.- Ege'de Yunanistan'a ait bir ada. Daire ve kürede çap. 5- Tibet sığırı.- Tavuk kemiği ile oynanan bir tür iddia oyunu.- Nam, şöhret.- Kiloamperin kısa yazılışı. 6-'... Dalası' (Markus Zusak'ın bir yapıtı).- Helen mimarisinde revak sütunlu giriş, saçak altı.-Duman lekesi.- Kurallara uyma. 7-Harekete hazır, tetikte.- 'Özgü' (sinema ve tiyatro oyuncumuz).- Bilgiçlik taslayan. 8-Manda yavrusu.- Antlaşma.- Bir cetvel türü.- Atılğan, gözü pek.- İşaret. 9-'Oğuz' (edebiyatımız).- Yardım.- Eski Mısır'da güneş tanrısı.- Eski dilde bağırırsaklar. 10-Şaşma belirten bir ünlem.- Kayseri'nin bir ilçesi.- Er, onbaşı ve çavuşlara verilen genel ad.- Tarla sınırı. 11-Anadolu'da kurulan eski bir uygarlık.-Ayak, adım.- Hristiyan bayramlarına verilen ad. 12-Rus meclisine verilen ad.-Şaka. 13-Bazı metallerin cıva ile yaptıkları ve genelde dişilikte kullanılan bir alaşım.-Denizcilikte her şeyin derli toplu olduğunu belirten bir terim.- Manganezin simgesi. 14-Küçük boy okların dairesel bir zemine atılarak oynandığı bir oyun.- Savaşlarda elde edilen her türlü mal, mülk. 15-İki yüz elli kiloya eşit olup, odun, kireç vb. ağır ve kaba şeyleri tartmakta kullanılan bir ağırlık ölçüsü.- Dar ve kalınca tahta.- Doğu Anadolu'da bir ırmak.

Satranç

Mustafa Yıldız

2015 TÜRKİYE KUPASI

Kahraman Sobay – Orkhan Eminov, Türkiye Kupası, 6.2

Antalya Manavgat'ta, 31.01 – 07.02.2015 tarihlerinde 411 yarışmacının katılımıyla yapılan Türkiye Kupası oyunlarında 11/9,5 puanla birinci olan Azeri kökenli Orkhan Eminov'un "En beğendiğim oyunum" dediği, Kahraman Sobay'a karşı siyahlarla oynadığı 6. turdaki oyunundan 2 ilginç konum:

(D1) Merkezi temizleyen beyaz, şah kanadında oyun arıyor. Buna karşılık siyah da aynı kanatta karşı oyun kovalıyor. Çok riskli ama bu konumda siyah vezir fedasını göze alıyor. Elbette risk almayan başarıya koşamaz. 19...gxf3 oynuyor. 20.Axg6 Fxe3+ 21.Şh1 (21...Şf1 belki daha iyi.) 21...hxg6 Beyaz, hızla figürleri değişip oyun sonuna girmenin yollarını arıyor, bu amaca uygun düşen 22.Ab5'i gözden geçiriyor ve 22.d5 oynuyor. 22...Kfe8 23.Kf1 Ae5 24.d6 (Hâlâ 24.Ab5 iyi.) 24...Şg7 Yeni bir plan hazırlığı. 25.Ad1 Fd4 26.Ae3 Kh8 Tehdit büyüyor ama beyaz göremiyor. 27.Ac2 Kxh2 Terk (D2) 0-1

(D1)

(D2)

Kıvanç Haznedaroğlu - Onur Kınıs, 6.1.

Beyaz, sonu iyi hesaplanmış iki alet fedası ile oyunu kazanıyor: 20.Axf7! Şxf7 21.Kxd5! Ae7 (21...exd5 22.Fxd5+ Şf8 23.Fd6+, daha kötü.) 22.Vxc8 Kxc8 23.Kd7 Fxg2 24.Şxg2 Şf6 25.Fg5+! Şxg5 26.Kxe7 Şf6 27.Kxa7 Kd2 28.Şf3 ve kazançlı oyun sonu 1-0

GM Haznedaroğlu, 9,5 puan ile 1.-2.liği paylaştı. Mert Erdoğan 3. oldu.

TÜRKİYE EMEKTARLAR ŞAMPİYONASI'NDAN

Mesut Sevinç – Hür Yasin, 50+ 2.2.

16...Fxc4 Beyazın beklediği feda. 17.bxc4 Axc4 Yasin, beyazın rok yapmasına fırsat vermiyor, vezir kanadı piyonlarını dağıtan atıyla merkezde de karışıklıklar çıkarmaya hazırlanıyor. 18.Vd1 Axe5 şimdi materyal denge sağlandı. 26.Vc4 Axd2 (Tabii ki bu en kötüsü ama 26.Vd1 Ad3 de kalite kaybına izin veriyordu.) Birkaç hamle sonra beyaz terk etti. 0-1. Hür Yasin hiç yenilgi almadan 9/7,5 puanla 50 Yaş Üstü Türkiye Emektarlar Şampiyonu oldu.

Salih Muratoğlu –İbrahim Bapoğlu, 65+ 2.2.

Açılıştan üstün çıkan beyaz için bu konumda kazanan birçok yol var çünkü siyahın her iki kanat piyon yapısı da bozuk. 23.Kxe6 Fxe6 24.Kxe6 Kd8 Beyazın kalite fedası, siyahın bütün zayıflıklarını gözler önüne serdi. 25.Kb6 (Şah temposuyla piyon alan 25.Kxg6 daha kestirme bir yol idi.) 25...Şf7 26.Kxb7+Şf6, 27.Kxb5 Ae7...1-0 Masada 50 hamle daha oynanan bu konumda beyazın vezir kanadı piyonlarını durdurmaya bir kalite fazlalığının yetmeyeceği açıkça ortada. Muratoğlu, 65+ kategorisinde birinci oldu.

KURGUMAT

Umut Sayman

(Problemist, Ukrayna 2015)

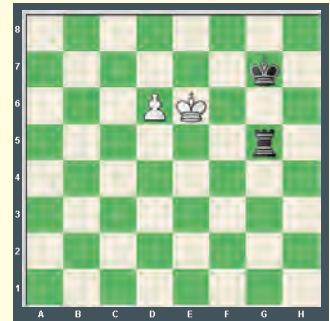

2 #

myildiz@butundunya.com.tr

OYUN SONU

Avebakh

Beyaz Kazanır

Çözümler 151. sayfadadır.

Bize Gönderilen Kitaplardan

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türk Kadınının Kısa Tarihi

Güldal Okuducu

Kaynak Yayınları

Joan Scott'un “yalnızca geçmişin eksik bir kaydı olarak değil, aynı zamanda kadınların dışlanmasını ya da ezilmesini meşrulaştıran bilgi üretiminin bir dalı olarak” tanımladığı tarihi yeniden yazma çağrısı Türkiye’den de yankı buluyor. “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Türk Kadınının Kısa Tarihi”; Osmanlı’nın Beylik döneminden Türkiye Cumhuriyeti’ne kadar olan bir zaman diliminde kadının serüvenini bir film şeridi gibi gözler önüne seriyor. “Hatun” diye anılan Türk kadınının “saçı uzun akı kısı” diye anılmaya nasıl başlandığına ve kadının buna başkaldırısına dikkat çekiyor. Yazar titiz bir araştırma ve geniş bir kaynak taraması sonucunda ulaştığı bilgileri kronolojik bir anlatımla okuyucuya sunuyor. Yalın bir dille kadının tutuculuğa ve toplum dışına itilmeye karşı direnişini anlatıyor, eli kalem tutan kadınlara ve örgütlenme deneyimlerine değiniyor. Kitapta, kadınların çıkar-

dıkları gazetelerde yazdıklarını ve Şükûfe Nihal’in “Biz bu belalara, felaketlere niçin düştük biliyor musunuz? Sustuk da ondan, haksızlıklara, zulme karşı isyan etmedik, sükût ettik” özeleştirisini bulacaksınız. Birinci Dünya Savaşı sonunda ülkeyi işgale gelen düşmana karşı, iktidardakilerin cesaretsizlik göstermesi üzerine “milli hukukumuzu ve ismetimizi muhafaza edecek hükümet ve erkek yoksa biz varız” diyerek öne atılan ve “ya istiklal ya ölüm” parolasıyla işgale direnen kadınların varlığına tanık olacaksınız. Kimi elinde kalemle, kimi at üstünde silahıyla, kimi sırtında cephaneye vatanını kurtarmak için çırpınan kadınları görecek ve vatanın kurtuluşunda ve kuruluşunda kadının oynadığı rolün önemini fark edeceksiniz.

Türk Kahvesi

M. Sabri Koz,
Kemalettin
Kuzucu

Yapı Kredi
Yayınları

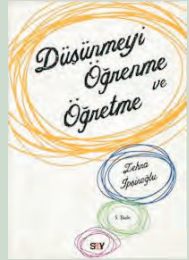
Sadece bir içecek değildir, kahve. Gündelik yaşamımızın olmazsa olmazlarından. Bir fincan kahvenin 40 değil 500 yıllık hatırı var. İlk olarak İngilizce yayımlanan ve büyük beğeni toplayan, Sabri M. Koz ve

Kemalettin Kuzucu'nun hazırladığı Kahve kitabı sonunda Türkçe olarak çıktı. Kitap kahvenin ülkemizdeki 500 yıllık macerasını bütün boyutlarıyla anlatıyor. 500 yıldır Türklerin hayatında önemli bir yer tutan kahvenin kökleri, bir Afrika ülkesi olan Habeşistan'a (Etiyopya), dalları bir Arap Yarımadası ülkesi olan Yemen'e kadar uzansa da artık ne Yemen'den dağılıyor bütün dünyaya ne de Habeşistan'dan... Ama bu yaygınlıkta Türklerin payı büyük ve "Türk Kahvesi" de ne olduğu bilinerek tüketilen bir "imparatorluk içeceği" aynı zamanda... Hiçbir zaman söylencelerden, dinî ve siyasî engellemelerden ve ticarî ilişkilerden kopamamış bir tarihi var, kahvenin. Avrupa'ya nasıl taşındığı, kendini kabul ettirinceye kadar neler yaşadığı hep anlatılır durur. Ancak, çok uzun zamandan beri dünya kahve ticareti büyük tacirlerin elinde. Oysa kahve, Türkler açısından, hazırlanışı, pişirilmesi, sunumu ve bunlarla ilgili geleneksel uygulamalarıyla "çok özel" bir içecek... Türk Kahvesi'nin hikâyesi merak eden herkes için ülkemizin önde gelen araştırmacısı Sabri Koz ve Kemalettin Kuzucu'nun masal tadında bir anlatımla kaleme aldıkları yapıtta: "Kahve Yemen'den gelir/ Bülbul çimenden gelir/ Ak topuk beyaz gerdan/ Her gün hamamdan gelir/ Kahve piştiği yerde/ Telve taşıdığı yerde/ Güzel çirkin aranmaz/ Gönül düştüğü yerde."

Düşünmeyi Öğrenme ve Öğretme

Zehra İpşiroğlu

Say Yayınları

Bir toplantıda "dört yıl üniversitede başarılı bir öğrenci olarak okuyan ama üniversitenin ne olduğunu bilmeyen", "kitap okumayı sevmeyen", "üniversitede hoca olmak için kitap okumayı sevmenin gerekli olduğunu düşünmeyen" bir gençle karşılaştıktan sonra "karanlığa küfretme yerine bir mum yakıyor." "Adı olan ama kendisi olmayan üniversitelerimizin, düşünmenin yerini ezberciliğin okumanın yerini bilgi yığının yer aldığı çarpık bir öğretim sisteminin uzantısı olduğu bilinen bir gerçek. İlkokul çağından başlayarak yıllar yılı yaşamdan kopuk, gereksiz bilgilerle beyni doldurulan öğrenci yüksek öğrenimde de değişik bir tutumla karşılaşmıyor. Yıllarca öğrencilerinin "eskiden tüm kitapları ders sanırdım. Şimdi ders kitabı olmayan kitaplar da olduğunu anladım. Korku, giderek yaygınlaşan bir hastalık gibi içimize sızıyor, kemiriyor bizi. Kurtulmak kolay değil. Gerçekten de amaçlanan bu. Korkudan korku duygusu uyandırarak düşünce özgürlüğünü yok etmek(...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: FERHAT OKAN SEZER, İZMİR

Biri Size İkincisi Bir Sevdİğİnize

**%50
İNDİRİM**

Bütün Dünya'dan İkinci Aboneliğİ %50 İndirim

Bütün Dünya tüm okuyucularına kaçırılmayacak fırsat sunuyor:
Dergimize 1 yıllık abone olan herkese bir yakınına armağan olarak gönderebileceğİ ikinci abonelik bedeli şimdi % 50 indirimli.
Bu fırsattan yararlanmak ve Bütün Dünya'ya abone olmak şimdi çok kolay.
Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla abonelik işleminizi başlatabilir;
ve yıl boyu dergilerinizi her ay kapınızdan alabilirsiniz.

Bütün Dünya Abone Servisi:
Tel: (0536) 634 35 97
E-posta: abone@butundunya.com.tr

GENCAY KASAPÇI

İstanbul Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra girdiği Güzel Sanatlar Akademisi'nin Yüksek Resim Bölümü'nden 1954'de mezun oldu. 1959'da kazandığı İtalyan Hükümeti bursuyla Floransa'da, Floransa Akademisi'nde Prof. Collacichi ile fresk ve mozaik çalıştı. 1960 yılında Roma'da kendi atölyesini kurdu ve Fondazione Ernesto Besso'da ilk yurtdışı kişisel sergisini açtı.

1960'da Uluslararası Premio Gubbio Resim Yarışması'nda ikincilik, aynı yarışmada 1961'de Birincilik Ödülü aldı. Çalışmalarını Mersin'deki atölyesinde sürdüren birçok ödül sahibi sanatçı, yurtiçinde açtığı sergilerinin şimdilik sonuncusunu 9-29 Mart tarihleri arasında "Noktanın Sonsuzluğu 2" ismiyle, Arnavutköy, Dere Sok. No:3 Arnavutköy Beşiktaş adresindeki Galeri Selvin'de açıyor.

ISSN 1301-7608

9 771301 760320